

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

DE PLAATSBESCHRIJVING EN DE VERLENGING IN DE NIEUWE HUURWET

Deze bijdrage is een commentaar van de artikelen 4, 5, 7 en 11 van de wet van 29 december 1983 betreffende de huur van onroerende goederen, verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 30 december 1983.

De commentaar is gegrond op de documenten die van de parlementaire voorbereiding deel uitmaken.

I. De plaatsbeschrijving

De artikelen 4 en 5 van de wet van 29 december 1983 vervangen de artikelen 1730 en 1731 B.W. Zulks betekent dat deze bepalingen tot het gemene recht behoren en dus niet tot het deel van de wet dat eerder als een overgangsregime is bedoeld.

Zij nemen hun plaats in onder de bepalingen van hoofdstuk II onder de titel van afdeling 1 : Regels die aan de huur van huizen en aan die van landeigendommen gemeen zijn.

Naast enkele belangrijke wijzigingen ten gronde die aan de regelen betreffende de plaatsbeschrijving worden aangebracht, werd gepoogd tot een betere en logischere ordening te komen zodat ook een grotere precisie wordt bereikt.

1. Toepassing. Beide artikelen zijn van toepassing op de huur van woningen en op de handelshuur. Op te merken valt dat evenwel in artikel 1730, § 4, uitdrukkelijk is bepaald dat dit artikel niet van toepassing is op de pacht. In het vroegere artikel 1731, dat in grote lijnen dezelfde inhoud had, werd enkel vermeld dat de bepaling van het tweede lid gold «onder voorbehoud van hetgeen is bepaald voor de landpacht».

Toch moet worden genoteerd dat de uitsluiting van de pacht niet wordt herhaald in artikel 1731, waarin enerzijds de sanctie wordt behandeld voor de afwezigheid van plaatsbeschrijving, anderzijds de betekenis wordt aangeduid van het bestaan van de plaatsbeschrijving.

Aangezien dat artikel regelen bevat van aanvullend recht (zie verder) en een uitvloeisel is van wat voorafgaat, blijkt een herhaling van de uitsluiting van de pacht overbodig te zijn.

2. Principe. Als principe wordt vastgelegd dat elke partij kan eisen dat op tegenspraak en voor gemeenschappelijke rekening, een omstandige plaatsbeschrijving wordt opgemaakt.

Dit principe is niet nieuw, aangezien het reeds was vermeld in artikel 1731, tweede lid, B.W.

Alleen werd in de parlementaire voorbereiding de nadruk gelegd op de betekenis van wat onder omstandige plaatsbeschrijving moet worden verstaan.

Onder «omstandige plaatsbeschrijving» bedoelt de wetgever een goed gedetailleerde en nauwkeurige omschrijving van de verschillende gedeelten van het verhuurde goed.

Hierbij werd gepreciseerd dat de tekst heeft willen verhinderen dat de plaatsbeschrijving zou worden herleid tot een frase in de zin van «dat het goed in zeer goede staat van onderhoud is, en dat de partijen het goed kennen» (Senaat, 1982-83, nr. 556/1, blz. 8, Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 9).

Logischerwijze moet uit deze precisering worden afgeleid dat een plaatsbeschrijving die niet omstandig is, zoals de wetgever deze heeft gedefinieerd, niet kan worden beschouwd als zijnde in overeenstemming met artikel 1730, met het gevolg dat artikel 1731, § 1, toepassing zal vinden, nl. dat er geen omstandige plaatsbeschrijving is opgemaakt, en meteen wordt vermoed dat de huurder het gehuurde goed ontvangen heeft in dezelfde staat als waarin het zich bevindt op het einde van de huurovereenkomst.

Wel zal, zoals ook is bepaald in het vroegere artikel 1731, eerste lid, het tegenbewijs door alle middelen kunnen worden geleverd.

3. Termijn. Wat het ogenblik betreft waarop die omstandige plaatsbeschrijving moet worden opgemaakt, wordt er meer ruimte geschapen.

In elk geval blijkt het onderscheid behouden te blijven tussen de overeenkomsten waarvan de huurtijd één jaar of meer bedraagt enerzijds, en de overeenkomsten waarvan de huurtijd minder dan één jaar bedraagt anderzijds.

In het eerste geval kan een omstandige plaatsbeschrijving worden opgemaakt «gedurende de tijd dat de plaatsen niet in gebruik zijn ofwel gedurende de eerste maand dat ze gebruikt worden».

Terwijl uit het vroegere artikel 1731, tweede lid, strikt genomen kon worden afgeleid dat de plaatsbeschrijving slechts kon worden geëist op het ogenblik dat de huurder reeds in het gehuurde goed woonde, kan deze plaatsbeschrijving voortaan eveneens geldig worden opgemaakt «gedurende de tijd dat de plaatsen niet in gebruik zijn», dit

wil blijkbaar zeggen, zodra de huurovereenkomst is gesloten doch de ingebruikneming van het gehuurde goed niet op dat ogenblik plaatsheeft.

Wat de huurovereenkomsten betreft met een huurtijd van minder dan één jaar, wordt de vroegere termijn van acht dagen verlengd tot vijftien dagen.

Deze verlenging werd ingevoerd om redenen van praktische aard; de termijn van acht dagen werd te kort geacht (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 64).

4. *Procedure.* Zo beide partijen geen overeenstemming bereiken, dan wijst de vrederechter een deskundige aan die de opdracht krijgt de plaatsbeschrijving op te maken.

Terwijl in het vroegere artikel 1731 werd bepaald dat zulks kon geschieden «op schriftelijk of mondeling verzoek», schrijft het nieuwe artikel 1730 uitdrukkelijk voor dat een verzoekschrift is vereist, waardoor uiteraard wordt verwezen naar het bepaalde in de artikelen 1025 e.v. Ger. W.

Dit verzoekschrift moet nog steeds worden ingediend vóór het verstrijken van de termijn nl. één maand respectievelijk vijftien dagen na de ingebruikneming.

5. *Bijvoegsel.* Een nieuwigheid in de teksten bestaat hierin dat elke partij kan eisen dat eveneens op tegenspraak en voor gemeenschappelijke rekening een bijvoegsel bij de plaatsbeschrijving wordt opgemaakt, indien in de gehuurde plaatsen belangrijke wijzigingen zijn aangebracht (artikel 1730, § 2).

Zo er geen overeenstemming wordt bereikt, dan is de bovenvermelde procedure eveneens van toepassing, met uitsluiting evenwel van de termijnen.

Aangezien deze tekst in algemene bewoordingen is gesteld, betekent hij meteen dat dit bijvoegsel uiteraard kan worden geëist, zowel ingeval er belangrijke wijzigingen in negatieve als in positieve zin optreden. Daarom kan het opmaken van het bijvoegsel door elke partij worden geëist.

Er wordt geen nadere precisering gegeven van wat onder belangrijke veranderingen moet worden verstaan.

De betekenis moet wel worden gezien in het licht van het bepaalde in artikel 1731, waarin sprake is van het vermoeden wanneer een plaatsbeschrijving is opgemaakt.

De toevoeging van deze nieuwe bepaling is ingegeven door de overweging dat de vroeger opgemaakte plaatsbeschrijving onvoldoende kan blijken om betwistingen te voorkomen bij de beëindiging van de huurovereenkomst (Senaat, 1982-83, nr. 556/1, blz. 8).

6. *Dwingend recht.* Uit § 4 vloeit voort dat deze bepalingen van dwingend recht zijn; de contractuele bepalingen welke in strijd zijn met de §§ 1 en 2 zijn nietig.

Het is evident dat het vereiste om een omstandige plaatsbeschrijving op te maken geen afbreuk doet aan andere gemeenrechtelijke verplichtingen die eveneens verband houden met de staat waarin het gehuurde goed zich bevindt. De Raad van State herinnerde er immers aan «dat de ontworpen bepaling geen afbreuk zal kunnen doen aan het recht van de verhuurder te allen tijde een eventueel wangebruik vast te stellen» (Senaat, 1982-83, nr. 556/1, blz. 8).

7. *Gevolgen.* Artikel 5 van de wet van 29 december 1983 vervangt artikel 1731 B.W. Ingevolge de herschikking bevat

dit nieuwe artikel hetgeen was bepaald in het vroegere artikel 1730 en artikel 1731, eerste lid.

Zo er geen omstandige plaatsbeschrijving is opgemaakt, wordt vermoed dat de huurder het gehuurde goed ontvangen heeft in dezelfde staat als waarin het zich bevindt op het einde van de huurovereenkomst. Zoals reeds is gezegd, kan het tegenbewijs daarvan door alle middelen worden geleverd. Het behoud van het leveren van het tegenbewijs is in overeenstemming met alle regels van het gemene recht. Bij dit tegenbewijs moet evenwel rekening worden gehouden met de normale slijtage en de ouderdom van het goed (Senaat, 1982-1983, nr. 556-2, blz. 66).

Wanneer echter tussen de verhuurder en de huurder wel een omstandige plaatsbeschrijving is opgemaakt, moet de huurder het goed teruggeven zoals hij het volgens deze beschrijving ontvangen heeft met uitzondering van hetgeen door ouderdom of overmacht is tenietgedaan of beschadigd.

Op te merken valt dat hier niet wordt aan toegevoegd dat elke daarmee strijdige bepalingen nietig zijn.

In het aan de Raad van State voorgelegde ontwerp werd daarin nochtans wel voorzien.

Ten slotte werd die bepaling weggelaten en heeft men artikel 1731 behouden als een regel van aanvullend recht.

De argumentatie van de Raad van State luidt hieromtrent als volgt: «De aldus bepaalde nietigheid zou in de lopende huurovereenkomsten vaak voorkomende contractuele bepalingen in het geding kunnen brengen volgens welke de huurder, terwille van een matige huur een aantal werkzaamheden dient uit te voeren die, eventueel tegen vergoeding het eigendom van de verhuurder zullen blijven (bv. het verzwaren van een elektrische leiding, aanbrengen van scheidswanden in een kantoorlaag, het inrichten van een vestiaire in een fabriek). Mocht het dwingend karakter aan artikel 1731 worden toegevoegd, dan zou de vraag kunnen worden gesteld of de huurder niet datgene zou mogen wegnemen wat hij naar aangegane verbintenis bij zijn vertrek behoort te laten (Senaat, 1982-83, nr. 556/1, blz. 23-24).

II. Verlenging

Artikel 7 van de wet van 29 december 1983 last in het Burgerlijk Wetboek een belangrijke en volledig nieuwe bepaling van gemeenrechtelijke aard in.

Deze bepaling betreft de mogelijkheid voor de huurder een verlenging van de huurovereenkomst te krijgen, wanneer deze vervalt of eindigt ten gevolge van een opzegging.

Het is van belang er de aandacht op te vestigen dat het bepaalde in artikel 7 van de wet van 29 december 1983 een gemeenrechtelijke bepaling is. De verlenging bedoeld in artikel 7 wordt onder artikel 1759bis B.W. ingelast in afdeling II: Regels betreffende de huishuur in het bijzonder.

Daarom moet dit nieuwe artikel 1759bis duidelijk worden onderscheiden van de verlenging waarvan sprake is in artikel 11 van de wet. Deze laatste is een krachtens de wet zelf toegestane verlenging, waarvan de toepassing evenwel beperkt is in de tijd. Het bepaalde in artikel 1759bis is een definitieve bepaling die volkomen los staat van de overgangsbepaling van artikel 11, die in dezelfde wet is opgenomen (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 4; Senaat, Hand., 6 december 1983, blz. 347).

Het eerste lid van het nieuwe artikel 1759bis luidt als volgt: «Wanneer een huurovereenkomst met betrekking tot een woning welke de huurder tot hoofdverblijfplaats dient, vervalt of eindigt ten gevolge van een opzegging, kan de huurder om een verlenging verzoeken.»

Hieruit dient op de eerste plaats te worden afgeleid dat deze verlenging kan worden toegestaan zowel wanneer de in de huurovereenkomst vermelde duur van het contract verstrijkt, als in geval van een opzegging die wordt gegeven in de loop van de huurovereenkomst aangegaan voor bepaalde of onbepaalde tijd. Er werd inderdaad aan herinnerd dat de mogelijkheid om verlenging te krijgen van toepassing is zowel op de huur met bepaalde als met onbepaalde duur (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 82; Senaat, Hand., 6 december 1983, blz. 347; Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 4).

In het eerste lid wordt vervolgens uitdrukkelijk bepaald dat de huurovereenkomst een woning moet betreffen die de huurder tot hoofdverblijfplaats dient. Met betrekking tot het begrip hoofdverblijfplaats, moet worden verwezen naar het nieuwe artikel 1752bis B.W., laatste lid — artikel 6 van de wet van 29 december 1983. De bestemming van het gehuurde goed tot hoofdverblijfplaats kan in de huurovereenkomst worden vastgesteld. Zo zulks niet is geschied, wordt de bestemming van het gehuurde goed tot hoofdverblijfplaats van de huurder aangetoond door diens inschrijving in het bevolkingsregister of in het vreemdelingenregister binnen drie maanden na de inwerkingtreding van de huurovereenkomst.

Deze begripsomschrijving is krachtens artikel 6, § 2, eveneens van dwingend recht; een contractuele bepaling die een ander criterium zou aanduiden, is nietig.

Vooraf het eerste zinsdeel van het tweede lid van artikel 1759bis, dat de toepassingsvoorwaarden bevat, heeft de aandacht gehad tijdens de parlementaire voorbereiding.

Het luidt als volgt: «De verlenging kan slechts worden toegestaan rekening houdend met de belangen van de twee partijen en op voorwaarde dat de huurder het bewijs levert van buitengewone omstandigheden.»

De motivering voor de inlassing van het nieuwe artikel 1759bis, dat in het oorspronkelijk ingediende ontwerp van wet niet voorkomt doch het gevolg is van een regeringsamendement, werd door de minister van Justitie toegelicht. Daarbij werd er de nadruk op gelegd dat het in principe niet wenselijk is de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek te wijzigen wat betreft de duur van de huur. Dit neemt evenwel niet weg dat er zich bepaalde sociale toestanden kunnen voordoen, die dus niet kunnen worden beschouwd als een misbruik, maar die hun oorsprong vinden in de moeilijke toestand waarin de huurder zich bevindt (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 82; Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 4).

De redenen waarvoor de verlenging kan worden toegestaan zijn buitengewone omstandigheden, waarvan het bestaan door de huurder moet worden bewezen.

Een buitengewone omstandigheid moet essentieel worden beschouwd als een element van stoornis (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 82).

Het is de uitdrukkelijke bedoeling geweest in de tekst zelf niet nader te preciseren wat moet worden verstaan onder buitengewone omstandigheden.

De vaagheid van de bewoordingen moet de rechter in

staat stellen rekening te houden met alle elementen en naar billijkheid uitspraak te doen (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 52; Kamer, Bekn. V., 21 december 1983, blz. 342). Een nadere omschrijving van het begrip wordt toevertrouwd aan de rechter (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 16).

Wel is het de bedoeling de buitengewone omstandigheden op een concrete manier te onderzoeken, waarbij moet worden vermeden dat van een gewone stijlformule gebruik zou worden gemaakt (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 83). Er moet een nieuwe toestand zijn ontstaan die bij het sluiten van de overeenkomst niet bestond en die toestand mag uiteraard niet veroorzaakt zijn door misbruiken of nalatigheid aan de kant van de huurder (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 52).

In de loop van de besprekingen werden wel enkele aanduidingen gegeven die in de richting van de bedoeling wijzen:

- zwangerschap, ziekte of overlijden van een van de gezinsleden van de huurder (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 4);

- de tijd die moet worden uitgetrokken voor het sluiten van een nieuwe huurovereenkomst, de afwerking van een in aanbouw zijnde huis (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 16).

Uit de tekst vloeit voort dat de buitengewone omstandigheden zich moeten voordoen in de persoon van de huurder (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 82), die van het bestaan ervan het bewijs dient te leveren; bij afwezigheid van precisering gelden de bewijsregels van het gemene recht.

Een belangrijke toevoeging is evenwel dat verlenging slechts kan worden toegestaan «rekening houdend met de belangen van de twee partijen».

In welke mate de belangen van de twee partijen, d.w.z. mede de belangen van de verhuurder, in de beoordeling een rol kunnen spelen, moet worden beschouwd als een feitenkwestie, waarover de rechter naar billijkheid zal oordelen (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 5).

Om deze feitenkwestie nader aan te duiden, werden weinig aanwijzingen gegeven.

Algemeen kan worden gesteld dat zal moeten worden nagegaan of de verhuurder zich niet eveneens in gelijkaardige buitengewone omstandigheden bevindt, d.w.z. omstandigheden die even belangrijk zijn (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 83; Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 5). Als een gerechtvaardigd belang werd geciteerd het feit dat de aanvraag pas op het laatste ogenblik werd gedaan, terwijl de buitengewone omstandigheid die de huurder inroept, reeds langer bekend was, en de verhuurder ondertussen reeds een overeenkomst met een andere huurder heeft gesloten (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 5 en blz. 53).

Het blijkt in elk geval dat de beoordeling over de belangen van de partijen geen verband houdt met het uitvoeren van die verplichtingen van huurder en verhuurder die reeds in het Burgerlijk Wetboek zijn omschreven (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 84).

Hoewel de rechter, binnen de beoordeling over deze feitenkwestie, alle elementen in acht kan nemen, blijkt uit het voorgaande toch te mogen worden afgeleid dat de gewone belangen die de partijen zouden kunnen invoeren, geen verband houden met wat in dit nieuwe artikel 1759bis wordt bedoeld onder «rekening houdend met de belangen van de twee partijen».

De mogelijkheid voor de rechter die over een ruim appre-

ciatierecht beschikt, om rekening te houden met alle elementen, werd geïllustreerd door het in herinnering brengen van het burgerrechtelijk principe «exceptio non adimpleti contractus» waaruit voortvloeit dat elk van de partijen de niet-uitvoering van de verplichting kan invoeren en de tegenpartij kan laten veroordelen tot het nakomen van zijn verplichtingen (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 84).

In de tekst van het regeringsamendement, zoals het in de senaatscommissie werd ingediend, kwam uitdrukkelijk voor dat de verlenging slechts eenmaal kon worden toegestaan. Deze beperkende toevoeging is evenwel uit de tekst van het nieuwe artikel 1759bis verdwenen. Deze woorden werden geweerd omdat ze niet in overeenstemming waren met de juiste draagwijdte van de tekst. De betekenis die eraan dient te worden gegeven, bestaat hierin dat de verlenging van de huurovereenkomst die in elk geval één jaar niet mag overschrijden, inderdaad slechts eenmaal kan worden toegestaan voor een buitengewone omstandigheid van dezelfde aard. Wanneer er zich evenwel vóór het verstrijken van de eerst toegestane verlenging t.a.v. de huurder een nieuwe buitengewone omstandigheid voordoet — m.a.w. een nieuw element van stoornis — en die van een andere aard is, kan de rechter uiteraard steeds krachtens de tekst zelf, rekening houdend met de belangen van de twee partijen, een nieuwe verlenging toestaan die op haar beurt evenmin één jaar mag overschrijden (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 83; Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 5 en 54).

De tekst vermeldt geen termijn binnen welke het verzoek tot verlenging moet worden ingediend. Dit is de uitdrukkelijke bedoeling geweest omdat de huurder een beroep moet kunnen doen op dit artikel wanneer zich onverwacht een uitzonderlijke omstandigheid voordoet (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 53).

Logischerwijze moet uit de tekst worden afgeleid dat het verzoek moet worden gedaan vóór het verstrijken van de huurovereenkomst of vóór de contractueel bedongen vervaldatum van de huurovereenkomst ofwel vóór de vervaldag van de overeenkomst vermeld in de opzegging die overeenkomstig het plaatselijk gebruik werd betekend (Kamer, Bekn. Versl., 21 december 1983, blz. 350).

Er werd in dit verband, mutatis mutandis, een vergelijking gemaakt met artikel 1244, tweede lid, B.W., waar het aan de rechter is toegestaan, niettegenstaande ieder andersluidend beding, met inachtneming van de toestand van de partijen gematigd uitstel te verlenen voor de betaling en de vervolging te doen schorsen. Wanneer een verband zou worden gelegd tussen bovengenoemde bepaling en het verzoek om verlenging, zou zulks betekenen dat het verzoek voor het eerst voor de rechter zou kunnen worden geformuleerd.

Een dergelijk standpunt werd evenwel met klem afgewezen. In het nieuwe artikel 1759bis gaat het immers om een verlenging, d.w.z. dat er van verlenging slechts sprake kan zijn wanneer de nieuwe termijn rechtstreeks aansluit bij de te verlengen periode zonder dat er een onderbreking mag ontstaan. Zulks betekent dus dat het verzoek om verlenging moet worden gedaan vóór het einde van de huurperiode waarbij de uiterste dag die is welke aan de vervaldag voorafgaat.

Een interpretatie die analoog is aan het bepaalde in artikel 1244 B.W. kan niet in aanmerking worden genomen, aangezien dit artikel los staat van artikel 1759bis (Kamer,

1983-84, nr. 807/9, blz. 53).

Een bijkomende precisering werd ter zake gegeven naar aanleiding van een vraag naar de toepasselijkheid van het nieuwe artikel 1759bis ingeval de huurder na het verstrijken van de huurtijd of opzeggingsperiode nog een tijdlang door de verhuurder in het pand wordt geduld.

Hierop werd geantwoord dat er een onderscheid dient te worden gemaakt al naar gelang al dan niet de voorwaarden vereist voor de stilzwijgende wederverhuring bedoeld in artikel 1738 B.W., vervuld zijn. Zo er inderdaad stilzwijgende wederverhuring is, dan hoeft uiteraard geen beroep te worden gedaan op de verlenging wegens buitengewone omstandigheden aangezien, krachtens artikel 1738 B.W., op die toestand de regelen betreffende een huur zonder geschrift van toepassing zijn. Zo evenwel de huurovereenkomst de stilzwijgende wederverhuring uitsluit, zal geen verlenging wegens buitengewone omstandigheden kunnen worden toegestaan, tenzij die is aangevraagd vóór het verstrijken van de oorspronkelijke huurtijd (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 53).

De vraag om verlenging dient aanhangig te worden gemaakt bij verzoekschrift dat moet beantwoorden aan de voorwaarden vermeld in artikel 9 van de wet — het nieuwe artikel 1344bis Ger. W. (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 53).

Tijdens de behandeling in de senaatscommissie voor de Justitie, werden in het tweede lid de woorden ingelast «behoudens uitdrukkelijk akkoord van de partijen». Deze toevoeging werd geïnspireerd door de overweging dat anders zou kunnen worden verondersteld dat de tussenkomst van de rechter steeds vereist is; de wetgever was nochtans van mening dat een minnelijke regeling niet mag worden onmogelijk gemaakt.

De partijen kunnen geldig door onderling akkoord een verlenging gegrond op artikel 1759bis overeenkomen.

Ter zake zullen dan de algemene principes van het bewijs gelden zodat het bestaan van het akkoord door alle middelen, o.m. door briefwisseling, kan worden aangetoond. Wel werd het wenselijk geacht het onderling akkoord door de vrederechter te laten bevestigen. Is er nochtans geen volledige overeenstemming, dan zal een beroep op de vrederechter onvermijdelijk zijn (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 83-84; Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 54).

Ten slotte bepaalt artikel 1759bis dat ingeval de verlenging wegens buitengewone omstandigheden wordt toegerekend, de rechter, indien hij het billijk acht, op verzoek van de verhuurder, een verhoging van de huurprijs kan toestaan. Ook bij deze beoordeling beschikt de rechter over een ruim appreciatierecht; alleen werd gepreciseerd dat de eventuele aanpassing van de huurprijs ligt binnen de normale aanpassing van de levensduurte (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 82).

III. De verlenging van artikel 11 van de wet van 29 december 1983

De verlenging waarvan sprake is in artikel 11 van de wet van 29 december 1983, is van een totaal andere aard dan de verlenging die kan worden toegestaan krachtens de gemeenschappelijke bepaling van het nieuwe artikel 1759bis.

Artikel 11 behoort immers tot de reeks van overgangsbepalingen die in dezelfde wet voorkomen.

Dit artikel heeft een driedubbele inhoud. Bovendien moet nog een bijkomend onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds de twee eerste paragrafen en het bepaalde in § 3 anderzijds.

Voor de huurovereenkomsten van onbepaalde tijd, gesloten vóór 1 januari 1984, kan de aan de huurder gedane opzegging ten vroegste uitwerking hebben vanaf 30 juni 1984 (art. 11, § 1).

Aangezien deze tekst geen enkele bijkomende beperking oplegt, vloeit daaruit voort dat het bepaalde in § 1 uiteraard betrekking heeft op alle aan de huurder gedane opzeggingen, d.w.z. afgezien van het ogenblik waarop de opzegging is gegeven. Elke opzegging die tot doel heeft een einde te maken aan de huurovereenkomst die vóór 1 januari 1984 is aangegaan voor onbepaalde tijd, kan ten vroegste uitwerking hebben vanaf 1 juli 1984.

Gelet op dezelfde algemene bewoordingen, geldt zulks eveneens voor de huurovereenkomsten van onbepaalde tijd waarvoor opzegging werd gegeven voor een datum die voorafging aan 1 januari 1983 doch die krachtens de opeenvolgende wetten tot tijdelijke regeling van de huurovereenkomsten van rechtswege werden verlengd.

Het bepaalde in § 2 van artikel 11 betreft de huurovereenkomsten van bepaalde tijd die vervallen zijn en die ingevolge de wet van 30 december 1982 tot tijdelijke regeling van de huur en andere overeenkomsten die het genot van een onroerend goed verlenen, werden verlengd tot 31 december 1983. Voor deze huurovereenkomsten wordt de vervaldag eveneens uitgesteld tot ten vroegste 30 juni 1984.

Artikel 4, § 1, van de wet van 30 december 1982 bepaalde inderdaad dat de overeenkomsten waarop die wet van toepassing was, van rechtswege werden verlengd tot 31 december 1983.

§ 2 van artikel 11 betreft dus die huurovereenkomsten die bedoeld waren in artikel 1 van de wet van 30 december 1982 en reeds een einde hadden genomen ware het niet dat zij krachtens de wet zelf werden verlengd tot 31 december 1983 en bijgevolg dienden te eindigen op 1 januari 1984. Deze huurovereenkomsten worden, krachtens het bepaalde in artikel 11, § 2, nogmaals verlengd tot 30 juni 1984.

Deze van rechtswege opgelegde verlenging tot 30 juni 1984 geldt in beide gevallen niet t.a.v. de huurder. Voor de huurovereenkomsten van onbepaalde duur wordt uitdrukkelijk gezegd dat het gaat om de aan de huurder gedane opzegging; de door de huurder aan de verhuurder gedane geldige opzegging valt bijgevolg niet onder toepassing van het in § 1 bepaalde.

Hetzelfde principe geldt voor de huurovereenkomsten van bepaalde tijd. Aan § 2 wordt immers een lid toegevoegd waarin is bepaald dat de huurder de huur kan beëindigen met inachtneming van de overeengekomen of door het plaatselijk gebruik bepaalde termijnen.

De betekenis van de beide voornoemde bepalingen (art. 11, §§ 1 en 2) wordt in hoge mate beperkt door het bepaalde in § 3 van artikel 11. Het eerste lid van § 3 luidt: «De huurovereenkomsten evenwel die betrekking hebben op woningen welke de huurder tot hoofdverblijfplaats diener en die, in de loop van het jaar 1984, vervallen of eindigen ten gevolge van een opzegging door de verhuurder, worden verlengd voor één jaar.»

In tegenstelling tot wat voorafgaat in de §§ 1 en 2, maakt § 3 geen onderscheid tussen de huurovereenkomsten van

bepaalde tijd en die van onbepaalde tijd. § 3 is bijgevolg van toepassing op het geheel van de huurovereenkomsten (Senaat, 1982-83, nr. 556/2, blz. 92).

Wel moet de aandacht erop worden gevestigd dat de verlenging met één jaar slechts geldt voor de huurovereenkomsten die betrekking hebben op woningen welke de huurder tot hoofdverblijfplaats dienen.

Hieruit vloeit dus vooreerst voort dat het moet gaan om een woning, blijkbaar te verstaan in de traditionele betekenis van het woord. Deze voorwaarde wordt trouwens nog onderstreept door het bepaalde in het tweede lid van § 3, waarin wordt gezegd dat de bepaling van het eerste lid niet van toepassing is op de huurovereenkomsten met betrekking tot voor bewoning bestemde plaatsen die deel uitmaken van een complex dat een handelsinrichting bevat.

Vervolgens wordt vereist dat het een woning moet betreffen die de huurder tot hoofdverblijfplaats dient.

Er werd reeds herinnerd aan het nieuwe artikel 1752bis B.W. — artikel 6 van de wet — dat een gemeenrechtelijke bepaling is en waarin het begrip van de hoofdverblijfplaats wordt omschreven. Zo ze niet in de huurovereenkomst is vastgesteld, wordt de bestemming van het gehuurde goed tot hoofdverblijfplaats van de huurder aangetoond door diens inschrijving in het bevolkingsregister of in het vreemdelingenregister binnen drie maanden na de inwerkingtreding van de huurovereenkomst.

Een laatste voorwaarde bestaat hierin dat het die huurovereenkomst betreft die in de loop van het jaar 1984 vervallen of eindigen ten gevolge van een opzegging door de verhuurder.

De woorden «in de loop van het jaar 1984» moeten zonder enige beperking worden geïnterpreteerd, d.w.z. onverschillig welk ogenblik in het jaar 1984.

De huurovereenkomsten die krachtens de tijdelijke huurwet van 30 december 1982 van rechtswege werden verlengd tot 31 december 1983, vallen eveneens onder toepassing van het bepaalde in § 3; verlengen tot 31 december 1983 betekent immers dat deze huurovereenkomsten een einde nemen op 1 januari 1984, d.w.z. in de loop van het jaar 1984 (Kamer, 1983-84, nr. 807/9, blz. 57).

Ten slotte blijkt uit het bepaalde in § 3, laatste lid, dat de verlenging voor één jaar slechts geldt t.a.v. de verhuurder; de huurder kan de huur beëindigen met inachtneming van de overeengekomen of de door het plaatselijk gebruik bepaalde termijn.

Een belangrijke vraag die sinds de goedkeuring van de wet meermaals was gesteld, betreft de onderlinge relatie tussen de §§ 1 en 2 van artikel 11 enerzijds en het bepaalde in § 3 anderzijds, de vraag of het uitsstel van de vervaldag tot 30 juni 1984 en de verlenging voor één jaar mogen worden gecumuleerd.

Zo hierop positief wordt geantwoord, dan zouden de huurovereenkomsten met betrekking tot de hoofdverblijfplaats van de huurder, waaraan een einde komt tussen 1 januari en 30 juni 1984 en die krachtens de §§ 1 en 2 van rechtswege slechts een einde nemen op 1 juli 1984, nogmaals met één jaar worden verlengd vanaf deze laatste datum.

In de parlementaire voorbereiding wordt hieromtrent geen aanduiding gegeven.

Een antwoord werd evenwel verstrekt in de Senaat op 19 januari 1984 naar aanleiding van een mondelinge vraag.

Door de minister van Justitie werd erop gewezen dat «de §§ 1 en 2 van artikel 11 de regels bevatten voor de verlenging van de huurovereenkomsten voor onbepaalde en bepaalde tijd die geen betrekking hebben op de woning die de voornaamste verblijfplaats van de huurder is. § 3 regelt de verlenging van de huurovereenkomsten voor de woning die de voornaamste verblijfplaats van de huurder is. Hij begint met het woord «evenwel», wat noodzakelijk betekent dat het een uitzondering op de §§ 1 en 2 betreft. De verlengingen waarin de verschillende paragrafen voorzien, mogen dus niet worden samengevoegd (Senaat, Bkn. Versl., 19 januari 1984, blz. 350).

Zo men deze stelling bijvalt, dan moet daaruit worden besloten dat de verlenging van één jaar enkel de huurovereenkomsten betreft die betrekking hebben op de woningen welke de huurder tot hoofdverblijfplaats dienen. Meteen betekent zulks dat de verlenging voor één jaar een aanvang neemt vanaf de dag waarop de huurovereenkomst in de loop van het jaar 1984 vervalt of eindigt ingevolge een opzegging door de verhuurder.

Ten slotte kan de vraag worden gesteld of de verlengingen tot 30 juni 1984 respectievelijk voor één jaar, eventueel

nog kunnen worden gecumuleerd met de gemeenrechtelijke verlenging van artikel 7 van de wet — het nieuwe artikel 1759bis B.W.

De analyse van beide teksten blijkt te pleiten voor een negatief antwoord.

Tussen het bepaalde in artikel 11 en dat van artikel 7 bestaan er fundamentele verschillen.

De verlengingen waarin artikel 11 voorziet, worden door de wet zelf opgelegd, terwijl de verlenging van artikel 7 van toepassing is «wanneer een huurovereenkomst vervalt of eindigt ten gevolge van een opzegging». Bovendien wordt voor het toestaan van deze laatste soort verlenging rekening gehouden met de belangen van de partijen; de verlenging van artikel 11 is enkel bestemd voor de huurder.

De van rechtswege toegestane verlenging loopt hoe dan ook tot 30 juni 1984 respectievelijk voor één jaar. De gemeenrechtelijke verlenging kan maximum één jaar bedragen doch kan eveneens voor een kortere periode worden toegestaan.

G. TRAEEST

Eerste directieraad bij de Senaat

BEMERKINGEN NOPENS HET BEGRIJP BEDRIJFSWINST IN HET FISCAAL RECHT

1. Nijverheids-, handels- en landbouwbedrijven worden belast op hun winst. Voor de door natuurlijke personen geëxploiteerde bedrijven volgt dit uit artikel 20, 1°, W.I.B. Voor vennootschappen volgt het uit artikel 96 W.I.B., dat terugwijst naar artikel 20, 1°. Men spreekt in dit opzicht gewoonlijk van *bedrijfswinst*¹. De bestanddelen van de bedrijfswinst worden in algemene termen aangegeven door artikel 21 W.I.B. De traditionele hoofdbestanddelen zijn de winsten die voortvloeien uit alle verrichtingen gedaan door de inrichtingen van de bedrijven of door tussenkomst ervan (exploitatiewinsten) en de winsten die voortvloeien uit enige waardevermeerdering van de activa die voor het uitoefenen van de beroepswerkzaamheid worden gebruikt en uit enige uit die werkzaamheid volgende waardevermindering van de passiva, wanneer die meerwaarden en die minderwaarden ofwel verwezenlijkt ofwel uitgedrukt zijn (meerwaarden). Daaraan werd naderhand een derde bestanddeel toegevoegd, namelijk de winsten die voortvloeien uit ondergevalueerde activa of overgevalueerde passiva, voor zover de onderwaardering of de overwaardering niet samenvalt onderscheidenlijk met een al dan niet uitgedrukte vermeerdering of vermindering, noch met afschrijvingen die uit fiscaal oogpunt kunnen worden aangenomen (verdoken of latente reserves). Belastbaar als exploitatiewinst is bovendien eveneens, ook al is zij verwezenlijkt noch uitgedrukt, de op het einde van een bepaald belastbaar tijdperk bestaande meerwaarde op de voor het uitoefenen van de beroepswerk-

zaamheid gebruikte participaties en portefeuillewaarden, in zoverre de op het einde van het vorige belastbare tijdperk fiscaal aanvaardbare waarde is toegenomen zonder hun aanschaffings- of beleggingswaarde te overschrijden².

Afgezien van deze hoofdbestanddelen, exploitatiewinsten en meerwaarden, zegt de fiscale wet niet wat de bedrijfswinst is of concreet inhoudt³. In feite zegt zij niet meer dan dat de winst bestaat uit winsten. Wel komt in artikel 22 W.I.B. een opsomming voor van elementen die als winst moeten worden beschouwd, maar de waarde daarvan is zeer betrekkelijk. Enerzijds is de opsomming louter enuntiatief. Anderzijds gaat zij grotendeels uit van een impliciete en vooraf bestaande definitie van de winst en wil zij eenvoudig elke twijfel wegnemen nopens het feit dat bepaalde bestemmingen de gemaakte winst niet haar belastbaar karakter ontnemen⁴. Zo impliceert artikel 22, 4°, luidens hetwelk de sommen gebruikt tot gehele of gedeeltelijke terugbetaling van ontleende kapitalen, tot uitbreiding van de onderneming of tot waardevermeerdering van de

² Art. 21, laatste lid, W.I.B.

³ KIRKPATRICK, J., «Rapports du droit comptable et du droit fiscal», in *Het boekhoudrecht: drie jaar ervaring*, Belgische Vereniging van de Bedrijfsjuristen (ed.), 1980, p. 2; KRINGS, E., «Les lacunes en droit fiscal», in *Le problème des lacunes en droit*, PERELMAN, C. (ed.), Brussel, Bruylant, 1968, p. 483; TIBERGHIE, A., *Handboek voor fiscaal recht*, Brussel, Ced-Samsom, 1983, p. 126.

⁴ CLAEYS BOUUAERT, I., «Bedrijfslasten — Bijdrage tot de omschrijving van het begrip», *R.W.*, 1957-58, 199, nrs. 22-23; VAN HOUTTE, o.c., nr. 242.

¹ VAN HOUTTE, J., *Beginnels van het Belgisch belastingrecht*, Gent, Story, 1979, nr. 241.

toerusting, als winsten worden aangemerkt, voorafgaandelijk dat de desbetreffende sommen daadwerkelijk uit de winst afkomstig zijn⁵.

2. Aangezien de fiscale wet weinig elementen ter omschrijving van de bedrijfswinst bevat, moet het winstbegrip grotendeels elders worden gezocht, en wel in het gemene recht. De rechtsleer verwijst in dit opzicht gewoonlijk naar het boekhoudrecht en dan vooral naar zijn waarderingsregels⁶. Die verwijzing is evenwel ontoereikend. Men moet een onderscheid maken tussen de conceptuele benadering van het winstbegrip als een eindsaldo op een bepaald ogenblik en de meer praktische en dynamische benadering van de positieve en negatieve winstbestanddelen die dagelijks tot de vorming van het eindsaldo bijdragen. De conceptuele benadering heeft het meest te danken aan het vennootschapsrecht, met zijn begrip van de uitkeerbare winst. De praktische en dynamische benadering van het winstbegrip wordt zonder twijfel sterk beïnvloed door de boekhoudrechtelijke waarderingsregels, maar er zijn ook andere problemen. Het is onze bedoeling deze twee benaderingen tegenover elkaar te stellen. Tevens willen wij met betrekking tot de praktische benadering van het winstbegrip de aandacht vestigen op een probleem in de definitie van de bedrijfswinst, dat niet door het boekhoudrecht wordt opgelost (de aflijning van de bedrijfssfeer) en op een merkwaardige interferentie van de conceptuele benadering (het regime van de verliezen met bedrijfskarakter). Over de fiscale aanvaardbaarheid van de boekhoudrechtelijke waarderingsregels zullen wij het als dusdanig niet hebben.

I. De algemene benaderingen van het winstbegrip

3. De doctrine heeft aan het winstbegrip van oudsher drie kenmerken toegeschreven. De winst is het geheel van nieuwe waarden waarmee het bedrijfsvermogen is vermeerderd; het is een netto-begrip, in die zin dat het kapitaal na de verdeling van die nieuwe waarden onaangetaast blijft; bovendien moeten de nieuwe waarden werkelijk verwezenlijkt zijn, effectief in het bedrijfsvermogen getreden zijn⁷. Het Hof van Cassatie wist deze enigszins omslachtige omschrijving al vroeg te vereenvoudigen door voor de winstbepaling uit te gaan van het netto-actief. Het netto-actief is het verschil tussen het totaal vermogen en de schulden tegenover derden. Winst is alles wat in het netto-actief de waarde van de inbrengen te boven gaat; het statutair kapitaal wordt aldus door zijn vergelijking met het netto-actief de maatstaf van de winst⁸. Als algemene benadering van

het winstbegrip werd deze definitie naderhand door de heersende doctrine overgenomen. In het vennootschapsrecht wordt de bedoelde benadering, met enkele toevoegingen, gebruikt om het begrip uitkeerbare winst te omschrijven. De uitkeerbare winst mag volgens de doctrine niet worden opgevat als het gunstig resultaat van het boekjaar, vastgesteld in de resultatenrekening, maar wel als het bedrag waarmee het werkelijk netto-actief het kapitaal, vermeerderd met de wettelijke reserve en eventuele andere onbeschikbare reserves, blijkens de inventaris en de balans te boven gaat⁹. Ook in de fiscale doctrine wordt de belastbare winst thans gewoonlijk in het algemeen omschreven als de toename van het netto-actief gedurende het belastbaar tijdperk¹⁰. Door de recente rechtspraak van het Hof van Cassatie wordt deze gedachte weliswaar op een zeer onnauwkeurige wijze tot uitdrukking gebracht. Volgens het Hof bestaat de winst van een vennootschap in het verschil tussen het maatschappelijk kapitaal en het maatschappelijk vermogen of nog tussen het maatschappelijk vermogen bij het begin en dat op het einde van het boekjaar¹¹. Het is duidelijk dat het Hof de mutaties van het totaal vermogen onder invloed van schuldfinanciering uit het oog verliest.

4. Op conceptueel vlak is de netto-actief-benadering ongetwijfeld de beste methode om het winstbegrip in het algemeen te definiëren. Niettemin moet daarbij worden gewezen op een aantal ernstige beperkingen.

Traditioneel werd beweerd dat het winstsaldo niet kon worden afgelezen van de resultatenrekening, doch moest blijken uit een vergelijking van de jaarbalansen¹². Heden ten dage is de door het K.B. van 8 oktober 1976 met betrekking tot de jaarrekening van de ondernemingen voorgeschreven balans daartoe echter helemaal ongeschikt geworden. De balans wordt momenteel opgesteld na toewijzing, d.w.z. rekening houdend met de beslissingen tot besteding van het saldo van de resultatenrekening en van het overgedragen resultaat¹³. Boekhoudrechtelijk is de winst eenvoudig het saldo van de resultatenrekening¹⁴. Wil men voor de bepaling van de uitkeerbare winst en van de fiscale winst gebruik maken van de door het K.B. van 8 oktober 1976 voorgeschreven jaarstukken, dan moet in hoofdzaak worden uitgegaan van de resultatenrekening en slechts in aanvullende orde van de balans. Het nieuw boekhoudrecht heeft onmiskenbaar een accentverschuiving van de balans naar de resultatenrekening teweeggebracht¹⁵.

⁹ RONSE, J., *Algemeen deel van het vennootschapsrecht*, Leuven, Acco, 1975, p. 310; VAN RYN, J., *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1954, nr. 775.

¹⁰ KIRKPATRICK, J., *L'imposition des revenus des sociétés belges par actions et de leurs actionnaires, obligataires et organes*, Brussel, Larcier, 1968, nrs. 32-33; SIEBENS, H., *l.c.*, p. 864; cf. TIBERGHIE, A., *Handboek*, o.c., p. 126.

¹¹ Cass., 13 april 1978, *Arr. Cass.*, 1978, (926), 927.

¹² KIRKPATRICK, J., o.c., nr. 33, p. 47; TIBERGHIE, A., *Handboek*, o.c., p. 126; VAN RYN, J. en HEENEN, J., *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1976, nr. 85.

¹³ Art. 11, eerste lid, K.B. van 8 oktober 1976 m.b.t. de jaarrekening van de ondernemingen.

¹⁴ Bijlage bij het K.B. van 8 oktober 1976, hfdst. I, afdelingen 2 en 2bis, IX, XI en XIII.

¹⁵ Verslag aan de Koning voor het K.B. van 8 oktober 1976, B.S., 19 oktober 1976, p. 13461.

⁵ Brussel, 4 februari 1974, *J.Prat.Dr.Fisc.*, 1974, 60.

⁶ KIRKPATRICK, J., «Rapports du droit comptable et du droit fiscal», *l.c.*, p. 2-10; SIEBENS, H., «De fiskale neutraliteit van de wet op de jaarrekening: Realiteit of Utopie?», in *Réflexions offertes à P. Sibille*, Brussel, Bruylant, 1981, p. 864-865; TIBERGHIE, A., *Handboek*, o.c., p. 126-127.

⁷ COART-FRÉSART, P., «La notion de bénéfice dans les sociétés anonymes au point de vue des impôts cédulaires sur les revenus», *J.Prat.Dr.Fisc.*, 1929, 65; FEYE, M., «La notion juridique des bénéfices sociaux», *Rev.Prat.Soc.*, 1924, 148-150; FREDERICQ, L., *Traité de droit commercial belge*, IV, Gent, Fechey, 1950, nr. 235.

⁸ Cass., 23 juni 1913, *Pas.*, 1913, I, (339), 345.

De conceptuele benadering van het winstbegrip als een globaal eindsaldo heeft bovendien een statisch karakter en is als dusdanig niet zo goed bruikbaar voor de dagelijkse praktijk. In werkelijkheid is het globaal winstsaldo op jaar-basis het gevolg van een dagelijkse ontwikkeling. Het vloeit voort uit de aanhoudende wisselwerking van opbrengsten en kosten. Technisch-boekhoudrechtelijk vindt men al die positieve en negatieve winstbestanddelen terug in de verschillende hulprekeningen van de resultatenrekening. Aldus worden *winsten* opgeleverd door de gewone bedrijfsverrichtingen, door de verhoogde raming van actiefbestanddelen, door de realisatie van actiefbestanddelen tegen een hogere prijs dan de boekwaarde, enzovoort¹⁶.

Dit meer dynamisch winstbegrip treft men systematisch aan in de fiscale wet en in de fiscale rechtspraak. Wanneer artikel 21, 1°, W.I.B. zegt dat *winsten* van nijverheids-, handels- en landbouwbedrijven *diegene* zijn, welke voortvloeien uit alle verrichtingen gedaan door de inrichtingen van die bedrijven of door tussenkomst ervan, dan doelt het kennelijk niet zozeer op het globaal winstsaldo, maar wel op de winstbestanddelen die van dag tot dag, van transactie tot transactie voortvloeien uit de voortdurende wisselwerking van opbrengsten en kosten. Van dezelfde dynamische benadering van het winstbegrip getuigt ook de rechtspraak van het Hof van Cassatie wanneer wordt gezegd dat *een winst* wordt opgeleverd door een bepaald bedrijfsgebeuren¹⁷ of wanneer wordt gesproken over *winsten* die zonder adequate tegenprestatie naar derden worden overgeheveld¹⁸.

De dynamische benadering van het winstbegrip als het geheel van winstbestanddelen dat voortvloeit uit de permanente wisselwerking van opbrengsten en kosten, wordt ook bevestigd door de structuur van de winstbepaling in het Wetboek der Inkomstenbelastingen. Artikel 21 W.I.B. betreft eigenlijk de bruto-winst, de opbrengsten die boekhoudrechtelijk, met uitzondering van de niet-gerealiseerde meerwaarden, op het credit van de resultatenrekening worden gebracht. Pas daarna bepaalt artikel 43 W.I.B. de netto-winst, door allerlei aftrekken toe te staan; de voornaamste aftrekpost wordt uiteraard gevormd door de kosten, die in de fiscale terminologie worden aangeduid als bedrijfsuitgaven of bedrijfslasten en die boekhoudrechtelijk op het debet van de resultatenrekening worden gebracht.

5. Het fiscaal begrip van de bedrijfswinst steunt eigenlijk op een combinatie van de statische netto-actief-benadering en van de meer boekhoudkundig geïnspireerde dynamische benadering op basis van opbrengsten en lasten. Die combinatie leidt soms tot verrassende consequenties. Een typisch voorbeeld zijn de uitgiftepremies bij kapitaalverhoging in vennootschappen. De uitgiftepremie is het bedrag dat nieuwe aandeelhouders naar aanleiding van hun inschrijving op een kapitaalverhoging boven de nominale

waarde van de aandelen aan de vennootschap storten om rekening te houden met de gemiddelde werkelijke waarde die de aandelen zullen hebben nadat de kapitaalverhoging verwezenlijkt is¹⁹. Boekhoudrechtelijk kunnen dergelijke premies niet als winstbestanddelen worden beschouwd: zij worden eenvoudig op het passief van de balans geboekt onder het Eigen Vermogen²⁰ en blijven volkomen vreemd aan de resultatenrekening²¹. In de netto-actief-benadering wordt het echter anders. Voor zover de uitgiftepremies niet bij het kapitaal worden ingelijfd, noch op een onbeschikbare rekening worden geboekt, zorgen zij voor een toename van het netto-actief. Op vennootschapsrechtelijk vlak kan de opbrengst van de uitgiftepremies onder die voorwaarden aan de aandeelhouders worden uitgekeerd²². Op fiscaal vlak beschouwt het Hof van Cassatie de opbrengst van uitgiftepremies daarom onder dezelfde voorwaarden als belastbare winst²³.

II. Bijzondere problemen rond de dynamische benadering van het winstbegrip

6. Voor de bepaling van de winst zoals zij zich van dag tot dag door het bedrijfsgebeuren ontwikkelt, heeft men uiteindelijk niet zeer veel aan de netto-actief-benadering. De ontwikkeling van de bedrijfswinst is in overwegende mate een dynamisch proces. Bij voortdurende ontstaan in en rond het bedrijf opbrengsten en lasten, waarvan moet worden uitgemaakt of en in welke mate zij kunnen worden geacht tot de vorming van de belastbare bedrijfswinst bij te dragen.

Wij willen in dit verband twee problemen aansnijden. Het eerste betreft de opbrengsten: het is dat van de aflijning van de bedrijfssfeer; het wordt niet door het boekhoudrecht opgelost. Het tweede betreft de lasten: het is dat van de verliezen met bedrijfskarakter; onder invloed van enkele arresten van het Hof van Cassatie doet zich daar een moeilijk aanvaardbare interferentie voor van de netto-actief-benadering in de dynamische benadering van het winstbegrip.

A. De aflijning van de bedrijfssfeer inzake opbrengsten

7. Opdat een opbrengst als onderdeel van de bedrijfswinst belastbaar kan zijn, is het noodzakelijk dat zij een bedrijfskarakter heeft. Bij de beoordeling daarvan moet een strikt onderscheid worden gemaakt tussen de door natuurlijke personen en door vennootschappen geëxploiteerde bedrijven.

¹⁹ Cf. CLAEYS BOUUAERT, I., *Principes de l'imposition des sociétés en Belgique*, Brussel, Larcier, 1970, p. 62-63; DE LEMBRE, E., OLIVIER, H., PAEMELEIRE, R., VAN DER MEULEN, O. en WILMOTS, Y., *De onderneming en haar boekhouding*, Kraainem, B.B.L., 1976, p. 78; VAN RYN, J., o.c., nr. 832.

²⁰ Bijlage bij het K.B. van 8 oktober 1976 m.b.t. de jaarrekening van de ondernemingen, hfdst. I, afdeling 1, passiefrubriek II.

²¹ Alleen hun gebeurlijke uitkering wordt in de resultatenrekening onder de rubriek XIII «Te bestemmen resultaat van het boekjaar» vermeld, als een onttrekking aan de eigen middelen.

²² VAN RYN, J., o.c., nr. 833.

²³ CASS., 4 juni 1963, *Pas.*, 1963, I, 1049; CASS., 14 april 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 926.

¹⁶ CLAEYS BOUUAERT, I., *l.c.*, kol. 196, nr. 13.

¹⁷ Cf. o.m. Cass., 20 februari 1962, *Pas.*, 1962, I, 706; Cass., 28 januari 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 517; Cass., 28 oktober 1982, *R.W.*, 1982-83, 2336.

¹⁸ Cf. o.m. Cass., 17 november 1960, *Pas.*, 1961, I, (295), 299; Cass., 13 februari 1962, *Pas.*, 1962, I, 675; Cass., 14 februari 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 746; Cass., 26 maart 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 974; Cass., 20 september 1972, *Arr. Cass.*, 1973, (78), 79.

a. Natuurlijke personen

8. De principes waaraan de aflijning van de bedrijfssfeer met betrekking tot natuurlijke personen gehoorzaamt, moeten afzonderlijk worden behandeld naargelang het gaat om opbrengsten uit verrichtingen met derden dan wel om opbrengsten die hun oorsprong vinden in roerende of onroerende goederen met bedrijfskarakter of in meerwaarden op bedrijfsactiva. Wij gaan er daarbij van uit dat het bestaan van een bedrijf op zichzelf niet wordt betwist.

9. Het vooraf bestaan van een bedrijf als uitgangspunt nemend, blijft het vaak nog een delicate zaak om met betrekking tot natuurlijke personen het bedrijfskarakter van de opbrengsten uit verrichtingen met derden vast te stellen. De regels van het Wetboek van Koophandel die bepaalde handelingen en verrichtingen in het algemeen als daden van koophandel aanmerken, laten op fiscaal gebied beslist niet toe automatisch tot het bestaan van een bedrijfsverrichting te besluiten²⁴. Ook het boekhoudrecht biedt geen oplossing voor het probleem van de afgrenzing van de bedrijfssfeer. Luidens artikel 3, eerste lid, van de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen, omvat de boekhouding van de natuurlijke personen die koopman zijn, al hun verrichtingen, bezittingen, vorderingen, schulden en verplichtingen van welke aard ook, betreffende het bedrijf. Er wordt niet gezegd welke verrichtingen dan wel moeten worden beschouwd als tot het bedrijf behorend.

Volgens een vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie is elk inkomen dat voortkomt van verrichtingen betreffende een nijverheids-, handels- of landbouwbedrijf, als bedrijfswinst belastbaar, zonder dat het noodzakelijk de opbrengst moet zijn van de eigenlijke nijverheids-, handels- of landbouwwerkzaamheden²⁵. Aldus werden als bedrijfswinst belastbaar gesteld, de vergoeding die de exploitant van een handelszaak verkreeg wegens het niet doorgaan van de verkoop van de zaak, de vergoeding die een landbouwer nog tijdens de exploitatie van zijn bedrijf ontving wegens het vervroegd vrijlaten van de gepachte boerderij, de vergoeding voor het afzien van een gedeelte van de bedrijvigheid, de opbrengst van de huuroverdracht van handelslokalen, de vergoeding voor de concessie van een gedeelte van de cliënteel, enzovoort²⁶. De aard of de herkomst van de opbrengsten die met het bedrijf verband houden, heeft geen belang²⁷. Het begrip van de bedrijfswinst inzake inkomstenbelastingen steunt op een economische realiteit die niet noodzakelijk onderworpen is aan de indeling van de goederen en rechten van het Burgerlijk Wetboek²⁸. Men drukt het gewoonlijk zo uit dat het voor de

belastbaarheid als bedrijfswinst voldoende is dat een opbrengst is behaald in het kader van het bedrijf²⁹. Zodra blijkt dat een verrichting is gedaan om in het bedrijf het ontstaan van lasten of verliezen te voorkomen, dat zij slechts door middel van inrichtingen van het bedrijf kon worden verwezenlijkt, of dat zij geschiedde door middel van de voortbrengselen van het bedrijf, wordt haar een bedrijfskarakter toegeschreven³⁰.

De opbrengsten moeten wel tijdens de uitoefening van de bedrijfsactiviteit worden verwezenlijkt. Ontstaan zij pas na de stopzetting van het bedrijf, dan vallen zij onder de door artikel 31 W.I.B. bedoelde winsten uit de vroegere uitoefening van de bedrijfsactiviteit³¹.

Bij de bepaling van de opbrengsten behaald in het kader van het bedrijf, is sommige rechtspraak van de hoven van beroep zeer ver gegaan. Het werd niet eens noodzakelijk geacht dat de aan de opbrengst ten grondslag liggende verrichting eigen was aan het bedrijf: het was reeds voldoende dat zij in de plaats kwam van de normale opbrengsten van het bedrijf³². Deze zienswijze werd door het Hof van Cassatie niet gedeeld. Naar het oordeel van het Hof maakt een verrichting waarvan de opbrengst in de plaats komt van de opbrengsten van een normale exploitatie, geen bedrijfsverrichting uit wanneer zij vreemd is aan het voorwerp van de bedrijfsactiviteit³³. Zo werd beslist dat het verhuren door een landbouwer van een voorheen door hem geëxploiteerde grond, om de huurder de klei ervan te laten uitgraven, niet behoorde tot de bedrijfsactiviteit van de landbouwer³⁴.

De verrichtingen waarvan niet kan worden aangenomen dat zij in het kader van het bedrijf passen, kunnen aanleiding geven tot diverse inkomsten als bedoeld door artikel 67, 1°, W.I.B., kunnen de uitdrukking zijn van het normaal beheer van een privé-vermogen³⁵ of kunnen zelfs constitutief zijn voor het bestaan van een tweede bedrijfs- of beroepsactiviteit mits zij voldoende frequent en met elkaar verbonden zijn om een voortdurende en gewone bedrijvigheid op te leveren en mits zij een professioneel karakter vertonen³⁶.

10. Naast opbrengsten uit verrichtingen met derden, kan de exploitant van een bedrijf ook opbrengsten halen uit de bedrijfsactiva. Blijkens artikel 33 W.I.B. worden de inkomsten uit onroerende goederen of gedeelten ervan en de

²⁴ Cass., 12 februari 1963, *Pas.*, 1963, I, 668; VAN HOUTTE, J., o.c., nr. 240, p. 219. *Contra*: Cass., 7 april 1959, *Arr. Verbr.*, 1959, 604.

²⁵ Cass., 7 oktober 1955, *Arr. Verbr.*, 1956, 77; Cass., 20 mei 1958, *Arr. Verbr.*, 1958, 744; Cass., 2 mei 1961, *Pas.*, 1961, I, 933; Cass., 29 september 1964, *Pas.*, 1965, I, 94; Cass., 16 februari 1966, *Pas.*, 1966, I, 778; Cass., 21 november 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 411; Cass., 15 oktober 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 184; Cass., 11 maart 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 646.

²⁶ Cf. de rechtspraak in vorige noot.

²⁷ CLAEYS BOUUAERT, I., l.c., 194, nr. 4.

²⁸ Cass., 24 september 1968, *Arr. Cass.*, 1969, (94), 99.

²⁹ TIBERGHIE, A., *Inleiding tot het fiscaal recht*, Antwerpen, Kluwer, 1980, nr. 207.

³⁰ Cf. Brussel, 27 maart 1968, *Rev.Fisc.*, 1968, (625), 629.

³¹ Cass., 21 oktober 1977, *Pas.*, 1978, I, 235; VAN HOUTTE, J., o.c., nr. 259.

³² Cf. Brussel, 20 november 1961, *J.Prat.Dr.Fisc.*, 1962, 81; Gent, 29 maart 1966, *Bull.Bel.*, 1967, 699; Luik, 1 april 1968, *Bull.Bel.*, 1969, 371.

³³ Cass., 22 april 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 782; cf. reeds Cass., 11 maart 1969, *Arr. Cass.*, 1969, (646), 648; LALOUX, G., «Beschouwingen in verband met het arrest van het Hof van Verbreking van 22 april 1971 in zake Théâtre», *Bull.Bel.*, 1972, 1502.

³⁴ Cass., 22 april 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 782; Luik, 7 januari 1972, *J. Prat.Dr.Fisc.*, 1972, 72.

³⁵ Cf. bv. Antwerpen, 19 maart 1979, *J.D.F.* 1980, 230.

³⁶ Cass., 23 april 1968, *Arr. Cass.*, 1968, 1069; Cass., 22 april 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 792; Cass., 6 mei 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 866; Cass., 7 december 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 403.

inkomsten en opbrengsten van roerende goederen en kapitalen, onverminderd de toepassing van de voorheffingen, beschouwd als bedrijfsinkomsten wanneer die activa worden gebruikt voor het uitoefenen van de beroepswerkzaamheid. Blijkens artikel 21, 2°, W.I.B. behoren de opbrengsten uit enige waardevermeerdering van de activa die voor het uitoefenen van de beroepswerkzaamheid worden gebruikt, tot de bedrijfswinst wanneer die meerwaarden verwezenlijkt of uitgedrukt zijn. Weliswaar houdt de wet voor meerwaarden een uitgebreide vrijstellingsregeling in³⁷. Een gemeenschappelijk kenmerk van de artikelen 33 en 21, 2°, W.I.B. is dat de daarin bedoelde inkomsten slechts tot de vorming van de bedrijfswinst bijdragen voor zover de activa waaruit zij voortvloeien, *voor de uitoefening van de beroepswerkzaamheid worden gebruikt*. Vroeger sprak de wet van «in het bedrijf belegde activa». De vervanging van die uitdrukking door de woorden «activa die voor het uitoefenen van de beroepswerkzaamheid worden gebruikt» bedoelde echter niet enige inhoudelijke wijziging aan te brengen³⁸.

De precieze betekenis van de laatstbedoelde uitdrukking wordt betwist. Naar de rechtspraak van het Hof van Cassatie zijn de in een nijverheids-, handels- of landbouwbedrijf belegde activa die welke door toedoen van de eigenaar of met zijn toestemming tegelijkertijd tot bedrijfsdoeleinden worden gebruikt en aan alle risico's van het bedrijf onderworpen zijn³⁹. Een identieke omschrijving wordt door de rechtspraak overigens gehanteerd in verband met de voor het beroep gebruikte activa van beoefenaars van vrije beroepen, ambten, posten en andere winstgevend bezigheden⁴⁰. De onderwerping aan de risico's van het bedrijf is met betrekking tot natuurlijke personen een zeer vreemde voorwaarde, omdat het Belgisch privaatrecht in beginsel geen affectatievermogen kent. Ingevolge de artikelen 7 en 8 van de Hypotheekwet strekken alle goederen van de schuldenaar zijn schuldeisers tot gemeenschappelijke waarborg. Wie een bedrijf exploiteert zonder een beroep te doen op de volkomen-rechtspersoonstechniek, loopt dus steeds het risico zijn *gehele vermogen* te verliezen. Men heeft daarom betoogd dat de voorwaarde van onderwerping aan alle risico's van het bedrijf verwijst naar zuiver economische risico's: een actief bestanddeel zou pas mogen worden beschouwd als in het bedrijf belegd wanneer het er zodanig in geïntegreerd is dat verminderingen of verminderingen van de waarde worden bepaald door de goede of slechte gang van zaken in het bedrijf⁴¹. Deze zienswijze is niet overtuigend. Zij zou er bijvoorbeeld toe leiden dat een portefeuille aandelen haast nooit zou kunnen worden aangemerkt als in het bedrijf belegd, omdat de waardeschommelingen van aandelen vrijwel steeds worden bepaald door externe facto-

ren. Toch blijkt uit de fiscale wet zelf duidelijk dat een portefeuille aandelen wel degelijk in het bedrijf kan worden belegd⁴². Naar een tweede mening betekent de voorwaarde van onderwerping aan alle risico's van het bedrijf eenvoudig dat de betrokken activa eigendom moeten zijn van de ondernemer⁴³. Ofschoon de draagwijdte van de formule in geen enkel arrest wordt toegelicht, lijkt het Hof van Cassatie met de voorwaarde van onderwerping aan alle risico's van het bedrijf toch iets anders te bedoelen dan een loutere eigendomsvoorwaarde. Naar ons gevoelen moet de bedoelde voorwaarde worden geïnterpreteerd als een bijzonder wilselement bij de belastingplichtige. Het is niet voldoende dat hij een goed waarvan hij eigenaar is, feitelijk gebruikt voor bedrijfsdoeleinden. Het moet tevens zijn bedoeling zijn dat alle waardeschommelingen van het goed in zijn bedrijfsresultaat worden opgenomen. Die bedoeling blijkt bij nijverheids-, handels- en landbouwbedrijven uit de opname van het goed in de balans, en bij de beoefenaars van vrije beroepen, ambten, posten en andere winstgevend bezigheden uit de toepassing van afschrijvingen en waardeverminderingen of uit de aftrek als bedrijfsuitgaven van de bijkomende kosten bij de aankoop prijs of van de financiële lasten, gedragen om het goed te verwerven⁴⁴.

Deze interpretatie belet niet dat men het kadastraal inkomen van het onroerend goed waarin het bedrijf wordt gedreven, zou blijven beschouwen als begrepen in de bedrijfsinkomsten en niet als een nog bijkomend aan te geven en te globaliseren inkomen uit onroerend goed, ondanks het feit dat de ondernemer-eigenaar het goed niet in zijn balans heeft opgenomen. Het is immers mogelijk een goed niet in eigendom maar *in genot* voor bedrijfsdoeleinden te bestemmen: de aan het genot verbonden inkomsten, zoals het kadastraal inkomen, zijn dan bedrijfsinkomsten, terwijl de aan het eigendomsrecht verbonden meer- en minderwaarden buiten de bedrijfssfeer blijven⁴⁵.

b. Vennootschappen

11. Voor vennootschappen liggen de zaken veel eenvoudiger dan voor natuurlijke personen. Aangezien een vennootschap uitsluitend is opgericht om een winstgevend ac-

⁴² Cf. art. 21, derde lid, en art. 33 W.I.B.; cf. KIRKPATRICK, J., «Le patrimoine affecté à l'entreprise individuelle en droit comptable et en droit fiscal», in *Liber amicorum F. Dumon*, II, Antwerpen, Kluwer, 1983, p. 1028.

⁴³ KIRKPATRICK, J., «Le patrimoine affecté à l'entreprise individuelle», *I.c.*, p. 1022-1023 en 1028.

⁴⁴ Men neemt bovendien vrij algemeen aan dat een goed ook moet worden beschouwd als in het bedrijf belegd wanneer grote onderhouds-, herstellings- en verbouwingskosten als bedrijfslasten werden afgetrokken: *Parl.St.*, Senaat, 1961-62, nr. 366, p. 91; KIRKPATRICK, J., «Le patrimoine affecté à l'entreprise individuelle», *I.c.*, p. 1029-1030; VAN HOUTTE, J., *o.c.*, nr. 258; *Adm.Comm.I.B.*, nr. 21/25. Deze stelling is betwistbaar omdat ook de huurder van een bedrijfsgebouw dergelijke lasten als bedrijfslasten mag aftrekken wanneer hij ze gedragen heeft; het lijkt bijgevolg allerminst een beslissend criterium te zijn voor de bepaling of een goed dat eigendom is van de ondernemer, al dan niet in het bedrijf belegd is: cf. BALTUS, M., *I.c.*, p. 12.

⁴⁵ KIRKPATRICK, J., «Le patrimoine affecté à l'entreprise individuelle», *I.c.*, p. 1029; cf. BALTUS, M., *I.c.*, p. 11-12, nr. 7.

³⁷ Artt. 34 e.v. W.I.B.

³⁸ *Parl.St.*, Senaat, 1972-73, nr. 278, p. 25; Cass., 1 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, (770), 772.

³⁹ Cass., 13 december 1956, *Arr. Verbr.*, 1957, 254; Cass., 19 september 1961, *Pas.*, 1962, I, 86; Cass., 3 juni 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 967; Cass., 1 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 770.

⁴⁰ Cass., 1 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 770; Luik, 13 december 1978, *Bull. Bel.*, 1981, 772.

⁴¹ Bergen, 28 april 1983, *Alg. Fisc. T.*, 1983, (248), 249; BALTUS, M., «La taxation des plus-values des avoirs affectés à l'exercice de la profession», *J. Prat. Dr. Fisc.*, 1969, 6-7.

tiviteit uit te oefenen, kan zij niets bezitten dat niet daartoe dient en hebben al haar activa noodzakelijk een bedrijfskarakter. Daaruit volgt dat zij geen privé-vermogen bezit⁴⁶ en dat al haar inkomsten bedrijfsinkomsten zijn⁴⁷. Naar een vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie vormt, wegens het essentieel winstgevend karakter van een vennootschap, alles wat zij buiten het voor de exploitatie bijeengebrachte kapitaal verkrijgt, een opbrengst van haar bedrijfsactiviteit en derhalve, na eventuele aftrek van de lasten, een aan de vennootschapsbelasting onderworpen bedrijfswinst⁴⁸. Het is zelfs niet vereist dat een verrichting binnen het door de statuten omschreven maatschappelijk doel valt, om een belastbare bedrijfswinst te doen ontstaan⁴⁹.

In feite is de door het Hof van Cassatie gehanteerde uitdrukking niet nauwkeurig. Het Hof verliest andermaal uit het oog dat een vennootschap ook een beroep kan doen op schuldfinanciering. De leningen of kredieten die een vennootschap heeft verkregen, mogen uiteraard niet in de winst worden opgenomen.

12. Uit de regel dat een vennootschap geen privé-vermogen bezit vloeit ook voort dat de meerwaarden op al haar activa tot de winst behoren⁵⁰. Al die activa zijn noodzakelijkerwijze onderworpen aan alle risico's van het bedrijf.

2. De lasten

13. Ter bepaling van de belastbare bedrijfswinst moeten de opbrengsten worden verminderd met de kosten, in de fiscale terminologie uitgaven of lasten genoemd. De belasting treft inderdaad enkel het netto-inkomen⁵¹. De door een bedrijf opgelopen kosten zijn van tweeërlei aard. Een groot aantal ervan vloeit voort uit verrichtingen met derden: aankopen, personeelskosten, interesten, enzovoort. Andere vinden hun oorsprong in waardeveranderingen van de bedrijfsactiva, zoals afschrijvingen en waardeverminderingen. Boekhoudrechtelijk worden zij alle op het debet van de resultatenrekening gebracht.

14. De boeking op het debet van de resultatenrekening wordt fiscaal-rechtelijk vertaald als een aftrekking. Zij wordt geregeld door artikel 44 W.I.B. Om aftrekbaar te zijn moeten de uitgaven of lasten ingevolge dit artikel tijdens het belastbaar tijdperk gedaan of gedragen zijn om de belastbare inkomsten te verkrijgen of te behouden. Artikel 44 impliceert in werkelijkheid geen intentioneel ele-

ment⁵². Blijkens de rechtspraak van het Hof van Cassatie impliceert het slechts dat de uitgaven of lasten een noodzakelijk verband met het bedrijf of met het verkrijgen of behouden van inkomsten moeten vertonen of aan het bedrijf eigen moeten zijn⁵³. Artikel 44, derde lid, beschouwt als gedaan of gedragen tijdens het belastbaar tijdperk, de uitgaven of lasten die tijdens dat tijdperk werkelijk zijn betaald of gedragen, of het karakter van zekere en vaststaande schulden of verliezen hebben verkregen en als zodanig zijn geboekt. Niet vereist is dat de inkomsten met het verkrijgen of behouden waarvan de uitgaven of lasten verband houden, tot datzelfde tijdperk behoren⁵⁴. De bepalingen van artikel 44 W.I.B. gelden zowel voor natuurlijke personen als voor vennootschappen. Het beginsel dat alle inkomsten van een vennootschap bedrijfsinkomsten zijn en dat al haar activa een bedrijfskarakter hebben, heeft niet tot gevolg dat al haar uitgaven of lasten tevens aftrekbare bedrijfsuitgaven of bedrijfslasten zijn⁵⁵.

15. De aftrekbaarheidsvoorwaarden van uitgaven of lasten werden in de rechtspraak en de doctrine reeds uitvoerig toegelicht, zowel voor natuurlijke personen als voor vennootschappen⁵⁶. Meningsverschillen zijn over het algemeen terug te voeren tot verschillen in de feitelijke appreciatie. Een punt lijkt nochtans op theoretisch vlak blijvend ter discussie te staan. Het is dat van de verliezen met bedrijfskarakter. Dergelijke verliezen vloeien bijvoorbeeld voort uit de oninbaarheid van schuldvorderingen, uit diefstal of toevallige vernieling van activa, uit de waardedaling van participaties, enzovoort. In de rechtspraak en de rechtsleer bestaat een tendens om deze lasten aan het regime van artikel 44 W.I.B. te onttrekken.

Men heeft soms getracht de verliezen met bedrijfskarakter in het algemeen onder te brengen onder artikel 43,

⁴⁶ KIRKPATRICK, J., o.c., nr. 67, p. 93; TIBERGHEN, A., *Inleiding*, o.c., nr. 283.

⁴⁷ CLAEYS BOUUAERT, I., o.c., p. 45-48; KIRKPATRICK, J., o.c., nr. 37; VAN HOUTTE, J., o.c., nr. 323.

⁴⁸ Cass., 12 april 1937, *Pas.*, 1937, I, 106; Cass., 20 februari 1962, *Pas.*, 1962, I, 706; Cass., 4 juni 1963, *Pas.*, 1963, I, 1049; Cass., 17 maart 1964, *Bull. Bel.*, 1965, 784; Cass., 7 juni 1966, *Bull. Bel.*, 1967, 1722; Cass., 13 juni 1967, *Arr. Cass.*, 1967, 1256; Cass., 28 januari 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 515; Cass., 13 april 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 926.

⁴⁹ Cass., 12 april 1937, *Pas.*, 1937, I, 106; KIRKPATRICK, J., o.c., nr. 33, p. 48; TIBERGHEN, A., *Handboek*, o.c., p. 189.

⁵⁰ VAN HOUTTE, J., o.c., nr. 250, p. 227

⁵¹ Art. 6 W.I.B.

⁵² CLAEYS BOUUAERT, I., *l.c.*, kol. 212; CLAEYS BOUUAERT, I., o.c., p. 76; VAN CROMBRUGGE, S., «Het onderscheid tussen bedrijfslasten en privé-uitgaven in de personenbelasting», *T. Not.*, 1983, 244-246; VAN HOUTTE, J., o.c., nr. 270, p. 247. *Contra*: AERTS, J.-P., «La notion de charges et de dépenses professionnelles», *Ann. Fac. Dr. Liège*, 1980, 442-444.

⁵³ Cass., 28 februari 1939, *Pas.*, 1939, I, 108; Cass., 29 april 1940, *Pas.*, 1940, I, 135; Cass., 26 oktober 1954, *Arr. Verbr.*, 1955, (116), 118; Cass., 22 april 1958, *Arr. Verbr.*, 1958, 650; Cass., 12 november 1958, *Pas.*, 1959, I, 263; Cass., 8 december 1959, *Arr. Verbr.*, 1960, 313; Cass., 15 maart 1960, *Arr. Verbr.*, 1960, 666; Cass., 18 oktober 1960, *Pas.*, 1961, I, (179), 181; Cass., 16 januari 1962, *J. Prat. Dr. Fisc.*, 1962, 240; Cass., 17 maart 1964, *Bull. Bel.*, 1965, (784), 785; Cass., 1 december 1964, *Pas.*, 1965, I, 327; Cass., 9 februari 1965, *Pas.*, 1965, (582), 585; Cass., 16 maart 1966, *Pas.*, 1966, I, 913; Cass., 19 november 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 303; Cass., 4 februari 1960, *Arr. Cass.*, 1969, 535; Cass., 1 april 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 731; Cass., 13 oktober 1970, *J. Prat. Dr. Fisc.*, 1970, 363; Cass., 5 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, (1059), 1061-1062.

⁵⁴ Cass., 22 december 1964, *Pas.*, 1965, I, 413; Cass., 17 december 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 397.

⁵⁵ Cass., 9 februari 1965, *Pas.*, 1965, I, 582.

⁵⁶ Cf. voor natuurlijke personen: VAN CROMBRUGGE, S., *l.c.*, p. 241 e.v. Cf. voor vennootschappen: CLAEYS BOUUAERT, I., o.c., p. 74 e.v.; KIRKPATRICK, J., o.c., nrs. 65 e.v.

eerste lid, 2° of 3°, W.I.B.⁵⁷. Deze zienswijze is zonder meer onjuist. Artikel 43, eerste lid, 2°, heeft betrekking op de aanrekening van het verliessaldo van een beroepswerkzaamheid op de inkomsten van een andere beroepswerkzaamheid; artikel 43, eerste lid, 3°, heeft betrekking op de verrekening van vroegere verliezen. In beide gevallen gaat het om het aftrekken van een verliessaldo en niet om het aftrekken van verliezen uit individuele verrichtingen of gebeurtenissen⁵⁸.

Met betrekking tot verliezen of minderwaarden die voortvloeien uit de oninbaarheid van een schuldvordering of uit de accidentele waardedaling van allerlei activa, wordt vaak beweerd dat de aftrekking inherent zou zijn aan het door artikel 21 W.I.B. bedoelde winstbegrip⁵⁹. Het Hof van Cassatie besliste inderdaad ter zake van een handelsvennootschap dat het verlies of de minderwaarde van een schuldvordering die werkelijk tot haar vermogen behoort en die in het actief van haar balans is opgenomen, noodzakelijkerwijze een bedrijfsverlies uitmaakt en tot uiting moet komen in de waardering van die schuldvordering op het einde van het boekjaar waarin het verlies of de minderwaarde werkelijk en definitief is geworden, zonder dat nog toepassing moet worden gemaakt van de door artikel 44 W.I.B. gestelde aftrekbaarheidsvoorwaarden⁶⁰. Een dergelijk verlies is volgens het Hof geen uitgave in de zin van artikel 44, zodat de wettelijke voorwaarden voor de aftrek van bedrijfsuitgaven en -lasten niet kunnen worden toegepast⁶¹.

Deze rechtspraak lijkt ons uiterst betwistbaar. Het Hof van Cassatie gaat hier in feite uit van de netto-actief-benadering van het winstbegrip, en wel op een zeer simplistische wijze. De waardering van actiefbestanddelen wordt voorgesteld als iets dat enkel op de balans gebeurt. Een lagere waardering vermindert in die visie onvermijdelijk het netto-actief en dus meteen ook de belastbare winst. Deze zienswijze laat echter op een onaanvaardbare wijze buiten beschouwing het bestaan en de werking van de resultatenrekening. Boekhoudrechtelijk moet het aanbrengen van nadelijke waardecorrecties op actiefbestanddelen gebeuren via het debet van de resultatenrekening. Minderwaarden of verliezen geven aanleiding tot het boeken van waardeverminderingskosten⁶². Die kosten horen bijgevolg onmiskenbaar

thuis onder de door artikel 44 W.I.B. bedoelde aftrekbare bedrijfslasten⁶³. Zoals reeds vermeld wordt een boeking op het debet van de resultatenrekening fiscaalrechtelijk vertaald in de door artikel 44 bedoelde aftrekking. Men kan overigens een duidelijke parallel trekken met de afschrijvingen. Zoals waardeverminderingen zijn afschrijvingen een kwestie van waardering van actiefbestanddelen. Zij geven aanleiding tot het boeken van afschrijvingskosten op het debet van de resultatenrekening. Om die reden worden zij op fiscaal gebied beschouwd als bedrijfslasten⁶⁴. Tussen afschrijvingen en waardeverminderingen bestaat geen essentieel verschil: de eerste hebben betrekking op activa die geleidelijk in waarde dalen, de tweede op activa die slechts accidentele waardedalingen ondergaan; voor het overige streven zij hetzelfde doel na, een correctie van de waarde⁶⁵. De afwezigheid van enig essentieel verschil tussen afschrijvingen en waardeverminderingen wordt wel zeer duidelijk wanneer men voor ogen houdt dat ook activa die geleidelijk in waarde dalen, ten gevolge van technische ontarding of wegens de wijziging van economische of technologische omstandigheden, nog bijkomende waardedalingen kunnen ondergaan. In dat geval moet boekhoudrechtelijk worden overgegaan tot «aanvullende of uitzonderlijke afschrijvingen»⁶⁶. Afgezien van hun benaming, verschillen deze uitzonderlijke afschrijvingen in niets van waardeverminderingen.

Het komt ons derhalve voor dat de aftrekbaarheid van verliezen of minderwaarden moet worden verbonden aan artikel 44 W.I.B. In verschillende arresten bleek het Hof van Cassatie in het verleden trouwens die mening te zijn toegedaan⁶⁷. Weliswaar dient men zich daarbij goed rekenschap te geven van de soepelheid van het door artikel 44 geregelde systeem. Men mag het geenszins zó voorstellen dat verliezen of minderwaarden geleden moeten zijn «om belastbare inkomsten te verkrijgen of te behouden». Artikel 44 vereist geen intentioneel element. Het is noodzakelijk, maar voldoende dat kosten hun oorzaak vinden in aan het bedrijf eigen omstandigheden. De praktische betekenis van de toepasselijkheid van artikel 44 komt hierop neer, dat kan worden onderzocht of een verlies of minderwaarde niet de uitdrukking is van een vrijgevigheid. De aankoop

⁵⁷ Cass., 25 april 1950, *Arr. Verbr.*, 1950, 530; Cass., 24 februari 1953, *Arr. Verbr.*, 1953, 439; Cass., 2 mei 1956, *Arr. Verbr.*, 1956, 734; COPPENS, P., *Droit fiscal. Les impôts sur les revenus*, I, Louvain-La-Neuve, Cabay, 1980, p. 132; TIBERGHIEN, A., *Handboek*, o.c., p. 120.

⁵⁸ CLAEYS BOUUAERT, I., l.c., kol. 207, nr. 52; GODEFROIT, J.-L., «Le traitement fiscal des pertes», *J.D.F.*, 1982, 129-130, nr. 2; VAN HOUTTE, J., o.c., nr. 280; *Adm. Comm. I.B.*, nrs. 43/24 en 25.

⁵⁹ AERTS, J.-P., l.c., p. 466-471; BALTUS, M., noot onder Cass., 8 juni 1965, *J.Prat.Dr.Fisc.*, 1965, 273; BOURS, E., «Les créances douteuses et l'impôt sur les revenus», in *Réflexions offertes à P. Sibille*, Brussel, Bruylant, 1981, p. 219; R.V., noot onder Bergen, 27 oktober 1976, *J.D.F.*, 1977, 177.

⁶⁰ Cass., 26 maart 1963, *Pas.*, 1963, I, 813; cf. ook reeds Cass., 22 september 1959, *Arr. Verbr.*, 1960, 74.

⁶¹ Cass., 28 januari 1982, *R.W.*, 1982-83, 1451.

⁶² Artt. 28-31 K.B. van 8 oktober 1976 m.b.t. de jaarrekening van de ondernemingen; bijlage bij het K.B. van 8 oktober 1976, hfdst. I, afdeling 2, II, D, II E, V, B, VIII A, VIII B en VIII D;

DE LEMBRE E., en VANDEN WEGHE-VAN MAELE, R., *Handboek boekhouden*, Gent, Seminarie Bedrijfseconomie, 1977, p. 273-274.

⁶³ CLAEYS BOUUAERT, I., o.c., p. 81; KIRKPATRICK, J., o.c., p. 119, noot 6; MALHERBE, J. en WAGEMANS, M., «Examen de jurisprudence fiscale 1970 à 1973. Droit fiscal des sociétés», *Rev.Prat.Soc.*, 1974, 307-308; SIMONET, L., noot onder Brussel, 18 mei 1976, *J.D.F.*, 1978, 345; VAN HOUTTE, J., o.c., nr. 280, p. 255; cf. *Adm. Comm. I.B.*, nrs. 44/327 e.v.

⁶⁴ En niet omdat zij in de opsomming van art. 45 W.I.B. zijn opgenomen: die opsomming is slechts enuntiatief.

⁶⁵ cf. DE LEMBRE, E., DEVERS, M., PAEMELEIRE, R., VAN DER LINDEN, M. VANHORENBEECK, W., *Praktisch boekhoudrecht*, Creadif Standaard, 1978, p. 94-95 en 106-107.

⁶⁶ Art. 28, § 2, tweede lid, K.B. van 8 oktober 1976 m.b.t. de jaarrekening van de ondernemingen.

⁶⁷ Cass., 9 november 1954, *Arr. Verbr.*, 1955, 156; Cass., 16 januari 1957, *Arr. Verbr.*, 1957 (351), 354; Cass., 31 mei 1960, *Pas.*, 1960, I, 1126; Cass., 5 november 1963, *Pas.*, 1964, I, 254; cf. Cass., 8 juni 1965, *Pas.*, 1965, I, 1086; Cass., 1 april 1969, *Arr. Cass.*, 1969, (731), 733; Cass., 5 juni 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 1057 en 1059.

door een vennootschap van een van haar vennoten of bestuurders van activa tegen onverantwoord hoge prijzen en het daarna boeken van een waardevermindering op die activa, is daar een typisch voorbeeld van. Zulks een waardevermindering moet worden verworpen.

Besluit

16. Het fiscaal begrip van de bedrijfswinst is geen eenvoudig begrip. Het berust op een combinatie van de in hoofdzaak vennootschapsrechtelijk geïnspireerde netto-actief-benadering en van de meer boekhoudkundig geïnspireerde dynamische benadering op basis van opbrengsten en kosten. De eerste benadering is voornamelijk een conceptuele benadering. Zij maakt in het algemeen duidelijk wat de winst, begrepen als een eindsaldo, uiteindelijk is. Voor de praktische doeleinden van de dagelijkse winstbepaling is zij echter weinig bruikbaar. De tweede benadering is een praktische benadering. Zij wil een concreet antwoord geven op de vraag welke opbrengsten en kosten dagelijks tot de vorming van het uiteindelijk winstsaldo moeten bijdragen. Dat zij vooral boekhoudkundig geïnspireerd is, betekent niet dat al de door haar gestelde problemen hun oplossingsgegevens in het boekhoudrecht vinden. Zo is de aflijning

van de bedrijfssfeer een probleem dat ook in het boekhoudrecht niet is opgelost.

De dubbele benadering van het winstbegrip kan aanleiding geven tot verschillen in de winstbepaling. Zo zou men de uitgiftepremies bij de kapitaalverhoging van een vennootschap in de boekhoudkundige benadering nooit als winst beschouwen, omdat zij volkomen vreemd blijven aan de resultatenrekening. In het licht van de netto-actief-benadering daarentegen, wordt de belastbaarheid van niet in het kapitaal geïncorporeerde, noch op een onbeschikbare rekening geboekte uitgiftepremies zeer goed verdedigbaar: alles wat uitkeerbaar is, is tevens belastbaar. Men mag eigenlijk stellen dat de twee benaderingen elkaar op dit punt aanvullen. Anders ligt het naar ons gevoelen op het stuk van de verliezen met bedrijfskarakter. Dergelijke verliezen komen boekhoudrechtelijk als waardeverminderingskosten terecht op de resultatenrekening. De bepaling van hun regime behoort bijgevolg onmiskenbaar tot het exclusief domein van de dynamische benadering van de winstbestanddelen. Toch past het Hof van Cassatie hierop in enkele van zijn arresten een zuivere netto-actief-benadering toe. Dit lijkt ons een onaanvaardbare uitbreiding van de praktische toepassings-sfeer van deze benadering.

Stefaan VAN CROMBRUGGE
Assistent R.U.G.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 10 FEBRUARI 1983

Voorzitter-rapporteur: de h. Closon

Advocaat-generaal: de h. Janssens de Bisthoven

Advocaten: mrs. De Bruyn en Kirkpatrick

Huisvesting — 1. Huisvestingsmaatschappijen — Taak — 2. Volkswoning — Verplichtingen van de huurder — Effectieve bewoning.

1. De Huisvestingscode bepaalt de taak van de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en van de erkende maatschappijen. Die maatschappijen hebben o.m. tot doel aan de meest misdeelde groepen van de bevolking bescheiden woningen te verhuren, waarvan de huurprijzen niet hoger zijn dan hetgeen de begunstigden kunnen betalen.

2. De huurder van een volkswoning is o.m. als tegenprestatie voor de voordelen die hij geniet, verplicht persoonlijk en effectief de hem toegekende woning te bewonen. De rechter verantwoordt derhalve niet naar recht de afwijzing van de vordering tot ontbinding van de huur van een volkswoning, wanneer hij beslist dat, al heeft de huurder geruime tijd de woning niet bewoond, zulks toch geen grove tekortkoming is.

Coöp. V. Le Foyer S. t/ A. en B.

Gelet op de bestreden vonnissen, op 18 februari 1981 en 29 april 1981 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Bergen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1135, 1728, 1729 van het Burgerlijk Wetboek, 31 van de Huisvestingscode, gevoegd bij het koninklijk besluit van 10 december 1970 en bekrachtigd bij de wet van 2 juli 1971, en, voor zoveel nodig, 2 van het koninklijk besluit van 28 december 1979 tot bepaling, voor het Waalse Gewest, van de huurprijzen en de toelatingsvoorwaarden voor de huurders van de door de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en de door haar erkende vennootschappen opgerichte woningen en 107 van de Grondwet,

doordat beide vonnissen, na te hebben vastgesteld dat de verweerders, althans sedert 1973, het gehuurde niet bewoonden, beslisten dat geen enkele contractuele bepaling de verweerders ertoe verplichtte het gehuurde goed te bewonen en dat het bewijs van een dergelijke verplichting dus enkel kon voortvloeien uit wettelijke bepalingen of uit een krachtens de wet vastgestelde verordening, en het tweede vonnis oordeelt dat de litigieuze huur onder de toepassing valt van het koninklijk besluit van 28 december 1979 tot bepaling, voor het Waalse Gewest, van de huurprijzen en de toelatingsvoorwaarden voor de huurders van de door de

Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en de door haar erkende vennootschappen opgerichte woningen; dat het begrip woning in de Huisvestingscode niet impliceert dat de huurder van een volkswoning verplicht is het gehuurde goed te bewonen; dat een dergelijke verplichting niet voorkomt in het koninklijk besluit van 28 december 1979 en dat dus ten deze «geen enkele wettelijke of reglementaire bepaling de huurders ertoe verplicht het gehuurde goed te blijven bewonen»,
(...)

Overwegende dat het koninklijk besluit van 10 december 1970 houdende de Huisvestingscode, bekrachtigd bij de wet van 2 juli 1971, de taak van de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en van de erkende maatschappijen bepaalt;

Overwegende dat die maatschappijen onder meer tot doel hebben aan de meest misdeelde groepen van de bevolking bescheiden woningen te verhuren waarvan de huurprijzen niet hoger zijn dan hetgeen de begunstigden kunnen betalen; dat de overheid die maatschappijen op verschillende manieren financieel helpt om ze in staat te stellen lagere dan de normale huurprijzen toe te passen;

Overwegende dat de aan die maatschappijen toevertrouwde taak een openbare dienst is;

Overwegende dat, naar luid van artikel 31 van de Huisvestingscode, de Koning, op advies van de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting, onder meer bepaalt de toepasselijke huurprijzen, de voorwaarden van toelating van de huurders die personen met bescheiden inkomsten moeten zijn, de bijzondere prioriteiten ten gunste van sommige kandidaat-huurders alsmede de voorwaarden onder andere op het gebied van het persoonlijk genot van het gebouw en de voorkoming van speculatie;

Overwegende dat uit de opzet van de Huisvestingscode en uit de algemene regels van artikel 31 blijkt dat de huur van een volkswoning voor de huurder de verplichting inhoudt effectief te wonen in het goed dat hem krachtens die wetgeving is toegekend;

Overwegende dat de bestreden vonnissen, door te beslissen dat geen enkele wettelijke, reglementaire of contractuele bepaling de huurders van een volkswoning ertoe verplicht het gehuurde te blijven bewonen, de in het middel aangewezen wettelijke bepalingen schenden;

Dat het middel gegrond is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 6, 1134, 1135, 1184, 1728, 1729 van het Burgerlijk Wetboek, 31 van de Huisvestingscode,

doordat het vonnis van 29 april 1981, na te hebben vastgesteld dat de verweerders het gehuurde niet bewoonden, beslist dat, zelfs als de verplichting om het goed te blijven bewonen enkel uit het doel van de sociale huisvesting of uit het koninklijk besluit van 28 december 1980 (lees 1979) moest worden afgeleid, zoals geïntimeerde (thans eiseres) beweert, de tekortkoming aan de verplichting ten deze echter niet ernstig genoeg blijkt te zijn om het contract ten nadele van de appellanten (thans verweerders) te kunnen ontbinden,
(...)

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat de bestreden vonnissen vaststellen dat de verweerders, die huurders van een volkswoning waren krachtens een in 1967 gesloten huurcontract, vanaf 1973 het pand niet meer bewoonden, daar verweerster destijds een drankgelegenheid had overgenomen; dat die toestand nog steeds bestond op het einde van de maand februari 1980 toen eiseres de verweerders aanmaande het gehuurde goed te verlaten;

Overwegende dat, zoals in het antwoord op het eerste middel wordt gepreciseerd, de huurder van een volkswoning, met name als tegenprestatie voor de voordelen die hij geniet, verplicht is persoonlijk en effectief te wonen in het goed dat hem is toegekend;

Overwegende dat, gelet op de aard van die verplichting, de feitenrechter met de door hem vermelde omstandigheden geen verantwoording naar recht geeft voor zijn beslissing dat «zelfs als de verplichting om het goed te blijven bewonen enkel uit haar doel van sociale huisvesting of uit het koninklijk besluit van 28 december 1979 moest worden afgeleid, de tekortkoming aan die verplichting ten deze echter niet ernstig genoeg blijkt te zijn om het contract te kunnen ontbinden»;

Dat het onderdeel gegrond is;

(...)

NOOT—Voor een uitvoerige commentaar i.v.m. twee aspecten van de regeling van de woningen, verhuurd door de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en de erkende vennootschappen en de invloed van bovenstaand arrest op deze problematiek, zie de in dit nummer opgenomen noot onder Rb. Antwerpen, 10 mei 1983 (Huurprijbetwistingen in de sociale huur: een toets aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur) en de noot onder Vred. Zelzate, 9 juni 1983 R.W. 1983-84, 2185. (Het statuut van de «diensten» in de sociale huur en de juridische kwalificatie van de relatie huurder-verhurende maatschappij).

Bernard Hubeau

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

K.I. — 12 OKTOBER 1982

Voorzitter: de h. Paternostre

Raadsheren: de h. Verschuere en Mevr. Bourgeois

Advocaat-generaal: de h. Van Walle

Advocaten: mrs. De Herdt en Van de Wiele loco Raeymaeckers

Onderzoeksgerechten — Gerechtelijk onderzoek — Heropening van het onderzoek.

Na een beschikking tot buitenvervolginstelling door de raadkamer kan het gerechtelijk onderzoek slechts heropend worden op vordering van de procureur des Konings op grond van nieuwe bezwaren.

D. t/ S.

Vordering

Gezien de beschikking van de raadkamer der Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen van 30 juni 1982, die zegt

dat er geen redenen tot vervolging bestaan tegen de verdachte uit hoofde van de hem ten laste gelegde feiten, en de burgerlijke partij veroordeelt tot de kosten;

Gezien de betekening van deze beschikking op 7 juli 1982 aan de burgerlijke partij in haar gekozen woonst;

Gezien het verzet tegen de voormelde beschikking gedaan door de burgerlijke partij op 8 juli 1982;

Overwegende dat de processtukken, namelijk de klacht van de burgerlijke partij gedateerd 26 mei 1982, onder meer vermelden: «Bij dagvaarding van 30.10.1980 beoogde Pvba J. S. de inning van een reeks wisselbrieven geaccepteerd door de Pvba P. G. & C° en door de heer P.G. voor aval ondertekend. In verband met die wissels heb ik weliswaar kennis genomen van destijds door de heer P.G. ten laste van de heer S. uitgebrachte klacht genoteerd n° 66722/80. Deze klacht gaf aanleiding tot een bevel van niet-vervolg van 24 mei 1982. Mij komt het voor dat deze buitenvervolgstelling gebaseerd is op een ontoereikend minstens onvolledig strafdossier»;

Dat deze eerste procedure in werkelijkheid op 26 juni 1981 besloten werd met een beschikking van de raadkamer van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen, die verklaarde dat er geen aanleiding is tot vervolging van de verdachte;

Dat het geen twijfel lijdt dat de feiten, die het voorwerp hebben uitgemaakt van deze laatste procedure dezelfde zijn als de feiten die het voorwerp uitmaken van de hier beschouwde stelling als burgerlijke partij;

Overwegende dat, na de beschikking van 26 juni 1981, de hervatting van het gerechtelijk onderzoek slechts kan geschieden op vordering van de procureur des Konings die voor het instellen van deze vordering als enige bevoegde te oordelen heeft over het al dan niet bestaan van nieuwe bewaren (J. Simon, *Strafvordering*, nr. 566; G. Schuind, *Traité pratique de droit criminel*, uitg. 1981, II, *Procédure pénale*, blz. 274, nr. 12; A. Braas, *Précis d'instruction criminelle*, 2e uitg., blz. 213; A. Screvens, «De la compétence des Juridictions d'instruction pour apprécier la recevabilité d'une constitution de partie civile», *R.D.P.*, 1957-58, 540 en 545; *Nov.*, *Procédure pénale*, II, vol. I, «Les mises en accusation», nr. 228; C. Van Houdt, *Strafvordering*, I, blz. 152; Hoefler, *L'instruction préparatoire en matière pénale*, nr. 161, blz. 162; Cass., 11 juni 1909, *Pas.*, 1909, I, 318; K.I. Gent, 23 februari 1966, *R.W.*, 1965-66, 1981);

Overwegende dat de stelling als burgerlijke partij voor de onderzoeksrechter op 4 juni 1982 uit hoofde van de voormelde telastlegging dus niet ontvankelijk was (cf. Screvens en K.I. Gent, 23 februari 1966 voornoemd) en bijgevolg de strafvordering niet in werking heeft gesteld;

Overwegende dat, nu de stelling als burgerlijke partij niet ontvankelijk was, de beweerdde burgerlijke partij in werkelijkheid deze hoedanigheid niet heeft verkregen en bijgevolg als zodanig niet in zake is (cf. K.I. Antwerpen, 1 april 1982 onuitgegeven);

dat alleen de burgerlijke partij die regelmatig is gesteld, verzet kan doen tegen de beschikkingen der raadkamer (*R.P.D.B.*, tw. «Procéd. pén.», nr. 436);

Overwegende dat het verzet derhalve niet ontvankelijk is;

(...)

Arrest

Gezien de stelling als burgerlijke partij door mr. D., q.q., curator van het faillissement PVBA P.G. & C°;

Gezien de akte van deze stelling als burgerlijke partij verleend door de onderzoeksrechter op 4 juni 1982;

Gezien de beschikking van de raadkamer der Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen van 30 juni 1982, die zegt dat er geen redenen tot vervolging bestaan tegen de verdachte uit hoofde van de hem ten laste gelegde feiten, en de burgerlijke partij veroordeelt tot de kosten»;

Gezien de betekening van deze beschikking op 7 juli 1982 aan de burgerlijke partij in haar gekozen woonst;

Gezien het verzet tegen de voormelde beschikking gedaan door de burgerlijke partij op 8 juli 1982;

Overwegende dat het hof verwijst naar de redenen aangehaald in de geschreven vordering van de procureur-generaal en die het tot de zijne maakt;

Overwegende dat er aanleiding bestaat om de burgerlijke partij te veroordelen tot schadevergoeding jegens de verdachte en dat de hier nabepaalde som een billijke vergoeding uitmaakt;

(Volgt veroordeling in de kosten en tot betaling van 5.000 fr. schadevergoeding).

NOOT—De curator als burgerlijke partij

1. Als wettelijke vertegenwoordiger van de gezamenlijke schuldeisers, is de curator bevoegd om zich burgerlijke partij te stellen uit hoofde van misdrijven die schade hebben berokkend aan de failliete boedel. Daartoe heeft hij geen toelating of geen machtiging nodig van de schuldeisers of van de rechter-commissaris (Cass., 14 oktober 1963, *R.W.*, 1963-64, 1859; J. Van Ryn en J. Heenen, *Principes de droit commercial*, IV, nr. 2894; A. Cloquet, *Les concordats et la faillite*, 2e ed., nr. 2680).

2. Wanneer de beklaagde vrijgesproken wordt of buiten vervolging gesteld, of wanneer, zoals ten deze, de burgerlijke-partijstelling niet ontvankelijk wordt verklaard, dan zullen de gerechtskosten en de schadevergoeding ten laste van de failliete boedel vallen. Deze kosten dienen niet aangenomen te worden in het passief van het faillissement, want het zijn schulden van de failliete boedel.

De persoonlijke aansprakelijkheid van de curator zou pas in het geding komen indien hij bij het instellen van strafrechtelijke vervolgingen een fout beging in de zin van artikel 1382 B.W.

3. Slechts ingeval de curator zich burgerlijke partij stelt wegens eenvoudige of bedrieglijke bankbreuk tegen de gefailleerde of tegen derden en de beklaagden worden vrijgesproken of buiten vervolging gesteld, zal hij persoonlijk gehouden zijn tot de kosten van de vervolging indien hij niet gemachtigd was zich burgerlijke partij te stellen door een besluit genomen bij individuele meerderheid van de aanwezige schuldeisers. Luidens artikel 581 van de Faillissementswet handelt hij dan op eigen risico.

A. Vandeplas

ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE MECHELEN

2 FEBRUARI 1983

Voorzitter : de h. Kiekens

Rechters : de hh. Buelens en De Nijs

Openbaar ministerie : de h. Van Hamme

Advocaat : mr. Mahieu

**Burgerlijke rechtspleging — Materiële bevoegdheid —
Rechtbank van koophandel — Eiser is geen handelaar —
Rechtbank van eerste aanleg — Algemene bevoegdheid.**

Wanneer de eiser die niet de hoedanigheid van handelaar heeft, niet van zijn voorkeur voor de rechtbank van koophandel heeft doen blijken, moet de arrondissementsrechtbank de zaak naar de rechtbank van eerste aanleg verwijzen.

H. t/ V.

Advies van het openbaar ministerie

Krachtens de bepaling van artikel 559 Ger. W. is de vrederechter onbevoegd *ratione summae*.

Aangezien aanlegger geen handelaar is en verweerder wel die hoedanigheid heeft, en het geschil betrekking heeft op een handeling die de wet als daad van koophandel aanmerkt, zijn twee rechtbanken bevoegd, de rechtbank van eerste aanleg en de rechtbank van koophandel. Eiser heeft ter zitting geen voorkeur gegeven.

In die omstandigheden dient te worden nagegaan of de arrondissementsrechtbank naar willekeur één van deze beide rechtbanken mag aanwijzen bij de verwijzing van de zaak.

De Arrondissementsrechtbank te Brussel (6 maart 1972, *Pas.*, 1972, III, 41) verwees een dergelijk geschil naar de rechtbank van eerste aanleg op grond van de overweging dat verweerder, ten aanzien van wie het een verbintenis met handelskarakter betrof, zelf bij het voordragen van de exceptie deze laatste als de bevoegde rechtbank aangewezen had. In de commentaar bij deze beslissing oppert men dat de zaak had moeten worden verwezen naar de rechtbank van koophandel aangezien de krachtens de bepaling van artikel 568 Ger. W. aan de rechtbank van eerste aanleg toegewezen bevoegdheid van uitzonderlijke aard is (*ibid.*). Hiertegen dient te worden ingebracht dat primo luidens de tekst van artikel 573 Ger. W. het aan de eiser niet-handelaar toekomt de keuze te doen en secundo dat de rechtbank van eerste aanleg volgens de wettelijke bevoegdheidsregeling het gewone gerecht is terwijl de rechtbank van koophandel een van de uitzonderingsgerechten is (zie Arrondrb. Mechelen, 7 mei 1980, *R.W.*, 1980-81, 665, met advies O.M.; A. Fettweis, *Bevoegdheid*, nrs. 72 en volgende).

De rechtbank van koophandel, die dus een uitzonderingsgerecht is, neemt kennis van de geschillen tussen kooplieden zoals bepaald in artikel 573, 1°, Ger. W. Wanneer niet beide partijen kooplieden zijn, maar slechts één van hen, dan staan wij weer voor een geschil dat principieel niet door een wettelijke bepaling aan een ander gerecht dan het uitzonderingsgerecht wordt opgedragen, tenzij dan uitzonderlijk wanneer het de eiser is die niet de hoedanigheid van

handelaar heeft; deze mag dan het geschil voor de rechtbank van koophandel brengen, wanneer hij deze verkiest boven het gewone gerecht. Een dergelijk keuzerecht is duidelijk, luidens de tekst van de wet zelf (art. 573 Ger. W.), een uitzondering gemaakt uitsluitend tot beschikking van de eiser niet-handelaar en van niemand anders, ook niet van een rechtbank, zij het de arrondissementsrechtbank of een rechtbank ten gronde, die over de exceptie uitspraak zou moeten doen. Ik meen dat dit alles volgt uit de organisatie van de bevoegdheid van de rechtbanken zoals ze op touw is gezet door de teksten van het Gerechtelijk Wetboek (zie A. Fettweis, *Bevoegdheid*, nrs. 72 en volgende).

Derhalve moet de arrondissementsrechtbank, naar mijn oordeel, wanneer, zoals hier, uit niets blijkt dat eiser het uitzonderingsgerecht zou hebben verkozen, de zaak verwijzen naar de rechtbank van eerste aanleg. Het is immers zo dat een partij, welke geen blijk heeft gegeven van haar wil een beroep te doen op een mogelijk uitzonderingsregeling, niet geacht kan worden afstand te hebben gedaan van de toepassing van de algemene regel.

Territoriaal is o.a. de rechtbank van Mechelen bevoegd wegens de plaats van uitvoerbaarheid van de verbintenis.

Vonnis

Overwegende dat ten verzoeken van de eiser, bij geboekt exploit van 19 november 1982, de genaamde Marcel V., handeldrijvende onder de benaming B., werd gedagvaard om te verschijnen op vrijdag 3 december 1982 te negen uur voormiddag, voor de Vrederechter van het gerechtelijk kanton Willebroek, ten einde aldaar de tussen partijen tot stand gekomen overeenkomst tot koop-verkoop en tot levering en plaatsing van een ensemble keukenmeubelen en toestellen ontbonden te horen verklaren ten laste van gedaagde, deze zich aldaar te horen veroordelen om aan de verzoekende partij te betalen de som van dertigduizend frank, zijnde het reeds betaalde voorschot, te vermeerderen met de verwijlsinteressen, zich bovendien te horen veroordelen tot de gerechtelijke interesten en de kosten van het geding, (...);

Overwegende dat luidens het voormeld inleidend dagvaardingsexploit deze vordering door de eiser wordt ingesteld omdat hij in de loop van de maand mei 1982 bij de gedaagde een ensemble keuken kocht voor een bedrag van 151.000 fr., B.T.W., plaatsing en levering inbegrepen, volgens belofte van de gedaagde de keuken op zeer korte termijn te leveren, verzoeker op 7 juli 1982 op verzoek van de gedaagde een bedrag van 30.000 frank als voorschot betaalde, er toen beloofd werd dat de keuken onmiddellijk zou worden geleverd, de gedaagde op 30 augustus 1982 beloofde de keuken de volgende vrijdag te leveren, dit een zoveelste belofte was die niet nagekomen was, de verzoeker herhaalde malen zowel schriftelijk als telefonisch de gedaagde aanmaande tot levering van de keuken, dit echter zonder nuttig gevolg, de verzoeker dan ook dient vast te stellen dat zijn verkoper zijn leveringsplicht niet nakomt en de verzoeker dan ook volgens hem gerechtigd is de ontbinding van de koop-verkoop te vorderen alsmede de terugbetaling van het betaalde voorschot, de verzoeker bij aangetekend schrijven op 27 september 1982 de gedaagde een laatste maal aanmaande de keuken te leveren binnen acht dagen of de koop-verkoop als ontbonden te beschouwen en het geld

Nieuw !

**Een officieus wetboek
van het
Belgisch internationaal
privaatrecht**

*Actualisering d.m.v.
jaarlijkse supplementen*

Internationaal privaatrecht * De bronnen

door

J. Erauw en L. De Foer

**MAARTEN KLUWER'S INTERNATIONALE UITGEVERSONDERNEMING
ANTWERPEN - APELDOORN**

Eindelijk een praktisch na voor studenten en practici die in aanraking komen n internationaal privaats- en]

Hoe dikwijls laat een boek over internationaal privaatrecht u niet in het onzekere omdat het de commentaar van het gemeen recht kan koppelen aan de praktisch bruikbare weergave van de talrijke geschreven bronnen?

Hoe dikwijls veronderstellen zelfs de beste wetboeken uw voorafgaande kennis van het bestaan van de teksten, die u wilt opzoeken?

Hoe dikwijls zoekt u tevergeefs de noodzakelijke informatie over de inwerkingstreding, over de gebonden landen..?

Eindelijk een praktische hulp

Eindelijk een naslagwerk voor wie beroepshalve of voor studiedoeleinden in aanraking komt met civiele zaken met een buitenlands element.

Internationaal privaatrecht - De bronnen

door J. Erauw

Docent aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit Gent.

en L. De Foer,

Assistent aan dezelfde Faculteit.

Het boek biedt de meest omvangrijke compilatie en coördinatie, waarvan zowel de student als de practicus profijt heeft, door

- de systematische **indeling**;
- de gedetailleerde **inhoudsopgave**;
- de **alfabetische lijst van alle landen** van de wereld met verwijzing naar de met elk land bestaande verdragsregelingen;
- de **chronologische registers** van wetten, van circulaires en van al de civielrechtelijke en handelsrechtelijke verdragen, met de aanduiding waar ze te vinden zijn;
- de interne referenties.

De meest opvallende leemten in het geschreven internationaal privaatrecht werden daarenboven opgevuld door een beknopte vermelding van belangrijke **jurisprudence** en door selectieve **literatuurlijsten** per onderwerp.

Vier delen in één gebonden band

Internationaal privaatrecht

- De bronnen bestaat uit:

1. De nationaliteit en het vreemdelingenstatuut

De nationaliteit is vermeld omdat het een belangrijke aanknopingsfactor is.

2. De verwijzingsregels

Dit onderdeel werd ingedeeld als een

naslagwerk

et het procesrecht

handboek. Het bevat alle geschreven bronnen van het internationaal privaatrecht in de strikte zin. Door de structuur ervan, voelt u zich direct op een bekend terrein.

3. De burgerlijke stand (met de civielrechtelijke bevoegdheden van consulaire en diplomatieke agenten)

Dit deel staat aan de rand van het internationaal privaatrecht: het gaat hier vooral om praktische, bewijsrechtelijke of administratieve aspecten van het grensoverschrijdend personenverkeer.

Behalve de ambtenaren van de burgerlijke stand zijn hier de consulaire agenten en de diplomatieke vertegenwoordigers de belangrijkste "auctores". Van de bevoegdheden van die gezanten zullen velen met verwondering kennisnemen!

4. Het internationaal privaatrechtelijk procesrecht

Hier komen de samenstellers tegemoet aan

een probleemstelling vanuit de praktijk. De internationale bevoegdheid wordt behandeld en de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen.

Onder de hoofding "Gerechtelijke samenwerking" worden diverse vraagstukken gebundeld, waaronder dat van de tot nu toe zeer onoverzichtelijke internationale betekening van gerechtelijke stukken.

Een naslagwerk waarmee u prettig werkt

- U kent het bestaan van een verdrag, een wettekst of een circulaire.

U zoekt het op door in de chronologische lijst het nummer ervan op te zoeken of u kijkt de inhoudsopgave bij het betrokken hoofdstuk na.

Internationaal privaatrecht - De bronnen

door J. Erauw en L. De Foer

- **U zoekt een datum van inwerkingtreding? De gebonden landen? Eventuele voorbehouden? De volledige weergave van de verdragstekst?**

Al wat u hoeft te doen is kijken onder de titel van het verdrag.

- **U hebt vragen over een praktisch probleem?**

U zoekt het onderwerp op in de inhoudsopgave en noteert de daarmee overeenstemmende nummers van het gemeen recht en van het verdragsrecht in het boek. Vervolgens kijkt u na in het landenregister of er een verdragsrelatie bestaat met het betrokken land.

- **U wenst een overzicht van de bronnen voor een bepaald onderwerp, voor studie of voor argumentatie in een zaak?**

U vindt het gemeen recht en de verdragen, bekrachtigde en nog niet bekrachtigde, goed geordend per hoofdstuk.

- **Bent u zeker dat u niets over het hoofd ziet?**

Het naslaan verricht u best voor het conflictenrecht (deel 2) én voor het procesrecht, waarin ook de erkenning en tenuitvoerlegging begrepen zijn (deel 4).

In het personen- en familierecht controleert u best de aspecten van de burgerlijke stand afzonderlijk (deel 3).

Om het u gemakkelijk te maken komen in de verschillende delen reeds zeer veel mogelijke verwijzingen naar aanverwante regelingen voor.

Internationaal privaatrecht - De bronnen

496 pag. in een stevige linnenband met stofomslag in 2 kleuren.

Prijs: 2.950 F/fl 165,-

En een extra-voordeel voor wie intekent:

uw exemplaar wordt door het toesturen van informatie

GRATIS

actueel gehouden tot eind 1985!

(België)

**MAARTEN KLUWER'S
INTERNATIONALE
UITGEVERSONDERNEMING**
Somersstraat 13 / 15
2000 Antwerpen
Tel. 03/231.29.00
P.C. : 000-0925940-75

(Nederland)

MAKLU B.V.
Koninginnelaan 96
7315 EB Apeldoorn
Tel. 055/22.06.25
GIRO : 3243 175

(Via boekhandel)

terug te storten en dan ook pogingen tot minnelijke regeling zonder gevolg gebleven zijn;

Overwegende dat de eiser op de voormelde terechtzitting van de Vrederechter te Willebroek verscheen, vertegenwoordigd door zijn advocaat, doch de gedaagde niet verscheen;

Gelet op het desbetreffend vonnis van 3 december 1982 van de Vrederechter van het kanton Willebroek, waarin deze, overwegende dat hij «ratione materiae» onbevoegd is, beslissende bij verstek en in eerste aanleg, de zaak naar de Arrondissementsrechtbank te Mechelen verwees overeenkomstig artikel 640 van het Gerechtelijk Wetboek;

Overwegende dat op de terechtzitting van 5 januari 1983 waarvoor de partijen op regelmatige wijze werden opgeroepen, de eiser verscheen, vertegenwoordigd door zijn advocaat, doch de partij Marcel V. niet verscheen en niemand voor hem;

Overwegende dat het adres van de eiser blijkt te zijn te Willebroek en niet te Wilrijk zoals vermeld staat in het voormeld inleidende dagvaardingsexploot;

Overwegende dat krachtens de bepalingen van de artikelen 557, 558, 559 en 590 Ger. W. de vrederechter «ratione materiae» onbevoegd is om over het geschil te beslissen;

Overwegende dat, daar eiser geen handelaar is en de gedaagde wel en het geschil betrekking heeft op een handeling die de wet als daad van koophandel aanmerkt, het geschil ingevolge artikel 568 Ger. W. voor de rechtbank van eerste aanleg moet worden gebracht die het gewone gerecht is;

Overwegende dat weliswaar luidens het laatste lid van artikel 573 Ger. W. het geschil ook voor de rechtbank van koophandel kan worden gebracht;

Overwegende dat echter de rechtbank van eerste aanleg het gewone gerecht is en de rechtbank van koophandel een uitzonderingsgerecht;

Overwegende dat de teksten waarbij bevoegdheid aan een uitzonderingsgerecht wordt verleend, in beginsel strikt moeten worden uitgelegd (Fettweis, A., *De Bevoegdheid*, nr. 7, 2), zodat alleen de eiser keuze heeft het geschil voor de rechtbank van koophandel te brengen, hetgeen hij niet gedaan heeft;

Overwegende dat derhalve ter zake de rechtbank van eerste aanleg bevoegd is en wel die van Mechelen, die territoriaal bevoegd is wegens de plaats waar de verbintenis waarover het geschil loopt, moet worden uitgevoerd;

(...)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

3e KAMER BIS — 10 MEI 1983

Voorzitter: mevr. Wouters

Rechters: de hh. Pichler en Bellefroid

Advocaten: mrs. Impens en Van Kildonck

Huisvesting — 1. Huur van sociale woningen Vlaams Gewest — Onveranderlijkheid van de basishuurprijs gedurende twee jaar — 2. Recht van de erkende vennootschappen om vergoedingen voor kosten en lasten te bepalen — Geen verplichting tot staving tegenover de huurders.

1. De basishuurprijs, berekend volgens de artt. 10 en 11 van het K.B. van 18 december 1979 betreffende de huur van woningen van de NMH of de erkende vennootschappen, dient gedurende twee jaar ongewijzigd te blijven.

2. De erkende vennootschap mag aan de huurders vergoedingen voor diensten aanrekenen volgens de onderrichtingen van de NMH: de omvang ervan wordt door de vennootschap bepaald, evenals de omvang van het te betalen voorschot. Ze is niet verplicht de aangerekende kosten tegenover de huurders te staven.

Coöp. V. O. t/ De S. e.a.

Overwegende dat het hoger beroep (tegen het vonnis van de Vrederechter van het vierde kanton Antwerpen, 21 april 1982) tijdig werd ingesteld en regelmatig is naar de vorm;

Overwegende dat de ingestelde vordering ertoe strekte te doen zeggen voor recht: dat de door eiseres in hoger beroep vanaf 1 oktober 1981 gevorderde huurprijsverhoging onwettig is; dat de basishuurprijs van 3.950 fr. voor gedaagden in hoger beroep sub 1 en 2 en van 4.350 fr. voor gedaagden in hoger beroep sub 3 en 4 behouden blijft; minstens dat de huurprijs door gedaagden in hoger beroep betaald tot 1 juli 1982 ongewijzigd dient te blijven; alsook, gelet op de conclusie door gedaagden in hoger beroep, oorspronkelijk eisers, op 20 januari 1982 ter griffie van het vrederecht neergelegd waarbij de oorspronkelijke vordering wordt uitgebreid; te doen zeggen voor recht dat gedaagden in hoger beroep gerechtigd zijn op een vermindering van de onkostenvergoeding vanaf 1 sept. 1981 en diensgevolge tot veroordeling van eiseres in hoger beroep tot betaling van 1.000 fr. aan ieder van hen; en tenslotte tot veroordeling van eiseres in hoger beroep tot uitvoering van bepaalde herstellingswerken, minstens tot de aanstelling van een deskundige met als zending de uit te voeren herstellingen te beschrijven en de kostprijs ervan te ramen;

Overwegende dat de tegenvordering de veroordeling nastreeft van gedaagden in hoger beroep sub 1 en 2 tot betaling van 10.008 fr. en van gedaagden in hoger beroep sub 3 en 4 tot betaling van 2.180 fr., deze beide vorderingen bij conclusies in hoger beroep respectievelijk uitgebreid tot 15.240 fr. en tot 4.905 fr.;

Overwegende dat het tussen partijen hangende geschil aldus op grond van art. 619 van het Gerechtelijk Wetboek in eerste aanleg werd beslecht en het hoofd- en incidenteel beroep toelaatbaar zijn;

Overwegende dat het huurstelsel betreffende de woningen die aan eiseres in hoger beroep toebehoren gereguleerd wordt door het K.B. van 18 december 1979 en het M.B. van 12 februari 1980;

Overwegende dat, krachtens art. 8, § 1, van voornoemd K.B., de door de huurder te betalen huurprijs berekend wordt op grond van de door eiseres in hoger beroep voor de woning vastgestelde en vooraf door de Nationale Maatschappij voor Huisvesting goedgekeurde basishuurprijs (zijnde een bedrag dat al naar gelang van de totale huuropbrengst van het patrimonium van haar huurwoningen schommelt tussen 3,5 % en 6,5 % van de geactualiseerde kostprijs van de woning) die dan eventueel volgens zijn gezinsinkomen overeenkomstig de artikelen 10 en 11 van dit K.B. wordt verhoogd of verlaagd en vervolgens verminderd volgens het aantal kinderen die hij ten laste heeft;

dat krachtens art. 12 van hetzelfde K.B. de verlaagde of verhoogde basishuurprijs ongewijzigd dient te blijven tot 30 juni van het jaar waarin het tweejaarlijks onderzoek naar het gezinsinkomen van de huurder plaatsheeft;

Overwegende dat de basishuurprijs van de door gedaagden in hoger beroep betrokken woningen werden herzien ingevolge het K.B. van 18 december 1979 en respectievelijk bepaald voor gedaagden in hoger beroep sub 1 en 2 op 3.950 fr. en voor gedaagden in hoger beroep sub 3 en 4 op 4.350 fr. per maand; dat met deze bedragen als uitgangspunt, gelet op hun gezinsinkomen, de basishuurprijs voor gedaagden in hoger beroep sub 1 en 2 werd verhoogd tot 4.812 fr. en voor gedaagden in hoger beroep sub 3 en 4 verlaagd tot 2.175 fr., bedragen die zij — buiten de maandelijkse vergoedingen voor verwarming en diensten — als maandelijkse huurprijs betalen wat gedaagden in hoger beroep sub 3 en 4 betreft sedert 1 juli 1980 en wat gedaagden in hoger beroep sub 1 en 2 betreft, na een overgangperiode tot 1 juli 1981, gedurende welke zij slechts 4.381 fr. dienden te betalen, sedert 1 juli 1981 tot 28 februari 1982, einde van hun huur;

Overwegende dat, indien eiseres in hoger beroep beweerde een aanzienlijk verlies te lijden en om deze reden tot de herberekening van haar basishuurprijzen gebracht te zijn, de nieuw vastgestelde en door de Nationale Maatschappij van de Huisvesting goedgekeurde basishuurprijzen althans vreemd moeten blijven aan de huurders voor wie, overeenkomstig voornoemde artikelen 10 en 11 een verhoogde of verlaagde basishuurprijs werd bepaald;

dat de basishuurprijzen, die in acht genomen werden bij het inwerking treden van het K.B. van 18 december 1979 immers een berekeningselement uitmaken van hun individuele berekende verhoogde of verlaagde basishuurprijs en een wijziging in de basishuurprijzen noodzakelijkerwijze een wijziging in de op grond hiervan bepaalde verhoogde of verlaagde basishuurprijs met zich brengt, hetgeen, ter bescherming van de huurder, door art. 12 juist is uitgesloten geworden tot 30 juni 1982;

Overwegende dat bijgevolg de basishuurprijzen van 3.950 fr. en van 4.350 fr. respectievelijk voor gedaagden in hoger beroep sub 1 en 2 en gedaagden in hoger beroep sub 3 en 4 behouden dienen te blijven en derhalve de tegenvordering in zoverre zij tot betaling strekt van achterstallige huurgelden wegens niet betaalde prijsverhoging ten gevolge van de herziening van de basishuurprijs, als niet gegrond dient te worden afgewezen;

Overwegende dat de lasten en kosten die betrekking hebben op een dienst of voordeel voor de huurder, te zijnen laste zijn en hem, overeenkomstig art. 8, § 2, van bovengenoemd K.B. moeten worden aangerekend tegen de «kosten-de prijs» volgens de onderrichtingen van de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting;

dat art. 2 van het M.B. van 12 februari 1980, ter uitvoering van dit K.B. genomen, een opsomming geeft van die lasten en kosten en eiseres in hoger beroep op grond hiervan gerechtigd is de kosten van verwarming (brandstoffen en onderhoudskosten van de verwarmingsinstallaties) aan haar huurders aan te rekenen;

dat zij, daar uit haar berekeningen blijkt dat de hiervoor maandelijks betaalde vergoedingen ontoereikend zijn, bijgevolg in een jaarlijkse afrekening de hiervoor nog verschuldigde toeslag mag aanrekenen en voor de toekomst

een hoger maandelijks voorschot mag vorderen;

dat, daar zij enkel de onderrichtingen van de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting dient te volgen en haar door deze laatste niet is opgelegd verantwoordingsstukken aan haar huurders ter staving van de aangerekende bedragen voor te leggen, zij hiertoe dus niet kan worden verplicht;

Overwegende dat, daar ook uit de kostenberekening van de dienstverleningen blijkt dat eiseres in hoger beroep met de hiervoor betaalde vergoedingen deze kosten niet meer kan dekken, zij ook gerechtigd is, indien zij dit verkiest boven het aanrekenen van een jaarlijkse toeslag of van een verhoogde maandelijks vergoeding, bepaalde dienstverleningen af te schaffen; dat indien haar huurders, die nochtans voldoende waarborgen hebben gelet op het toezicht van de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting, niet akkoord kunnen gaan met de wijzigingen in de dienstverleningen en de wijze van aanrekening van de kosten, immers te allen tijde een einde aan de huurovereenkomst kunnen maken met een opzegging van drie maanden (art. 2 van het huurreglement);

Overwegende derhalve dat de tegenvordering slechts gegrond is in zoverre zij strekt tot betaling van de verwarmingskosten;

dat, gelet op de conclusie door eiseres in hoger beroep neergelegd ter zitting van 22 februari 1982 waarbij zij haar vordering uitbreidt, gedaagden in hoger beroep sub 1 en 2 per 28 februari 1983 (datum van hun verhuizing) hiervoor verschuldigd zijn:

- afrekening verwarmingskosten 1980	3.900
- verhoging maandelijks voorschot voor verwarmingskosten van 1 april 1981 tot en met 28 februari 1983 (11x450)	4.950
- afrekening verwarmingskosten 1982	4.260
in totaal:	13.110

bedrag tot betaling waarvan zij worden veroordeeld;

Overwegende ten slotte dat, in zoverre de oorspronkelijke vordering strekt tot het doen uitvoeren door eiseres in hoger beroep van een reeks herstellingen, minstens tot aanstelling van een deskundige tot vaststelling hiervan en tot raming van de kosten voor de uit te voeren herstellingen, dient te worden opgemerkt dat deze vordering zoals zij is geformuleerd te vaag is en dat de gegrondheid ervan door geen enkel element wordt gestaafd; dat zij aldus als niet gegrond dient afgewezen te worden;

(...)

NOOT—*Huurprijswetgevingen in de sociale huur: een toets aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur*

1. Bovenstaand vonnis betreft sociale huurwoningen, d.w.z. woningen die toebehoren aan de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting (NMH) of de door haar erkende vennootschappen. Hun statuut is geregionaliseerd (art. 6, IV, van de bijzondere wet op de hervorming van de instellingen van 8 augustus 1980, *B.S.*, 15 augustus 1980) en voor Vlaanderen beheerst door de bepalingen van het K.B. van 18 december 1979 (*B.S.*, 22 december 1979) en de aanvullende ministeriële besluiten.

2. De eerste rechter werd gevraagd uitspraak te doen over drie punten. Het eerste betrof de rechtmatigheid van de basishuurprijsverhoging, waartoe de Antwerpse erkende

vennootschap was overgegaan op 1 oktober 1981 en die door de huurders niet werd betaald. Verder wensten de eisers in eerste aanleg (i.c. de huurders) een vermindering van de aangerekende kostenvergoeding wegens de eenzijdige afschaffing door de vennootschap van een aantal diensten. Maar vooral werd ingeroepen het feit dat van de aangerekende diensten geen verantwoordingsstukken werden overgelegd (voor de behandeling van dit aspect verwijzen wij naar de commentaar bij het vonnis van de Vrederechter van Zelzate van 9 juni 1983, R.W. 1983-84, 2188). Bij tegenvordering vroeg de maatschappij eisers te veroordelen tot betaling van achterstallige huurgelden en vergoedingen voor diensten. Het laatste eerder feitelijk probleem van de herstellingen wordt hier niet behandeld.

3. Hoewel de eerste rechter — bij gebrek aan volledige gegevens — slechts vonniste over het rechtsprobleem van de basishuurprijs, heeft de rechtbank in hoger beroep over de drie aspecten uitspraak gedaan.

De basisprincipes van de huurprijsberekening

4. De artt. 8 tot 20 van het K.B. van 18 december 1979 zetten de wijze van huurprijsberekening voor de woningen in het Vlaamse gewest uiteen. De basishuurprijs wordt berekend op grond van de geactualiseerde kostprijs van een woning. Uitgangspunt vormen alle uitgaven die de maatschappij heeft gedaan voor de stichting-oprichting of de verwerving van de betreffende woning, waarbij de kosten voor sanerings-, verbeterings- en aanpassingswerken worden gevoegd. Deze kostprijs wordt — na goedkeuring van de NMH (art. 2, § 1, van het genoemde K.B.) — geactualiseerd op grond van coëfficiënten, die bij ministerieel besluit per bouwjaar worden vastgesteld (tot op heden gebeurde dit bij M.B. van 30 januari 1980, B.S., 13 mei 1980 en van 26 februari 1982, B.S., 20 maart 1982). Van dit bedrag is de basishuurprijs een percentage gelegen tussen 3,5 % en 6,6 %: de maatschappij kan dit zelf bepalen, maar de totale jaarhuuropbrengst per maatschappij mag nooit boven 4,5 % van de som van alle geactualiseerde kostprijzen stijgen. De vastgestelde basishuurprijzen moeten vooraf goedgekeurd worden door de NMH.

Overeenkomstig de artt. 10 en 11 van het K.B. wordt deze basishuurprijs verhoogd of verlaagd naar gelang van het netto-belastbaar gezinsinkomen en kan een vermindering worden toegepast ingevolge de kinderlast. Cruciaal is art. 12 dat bepaalt dat «de overeenkomstig artt. 10 en 11 verhoogde of verlaagde basishuurprijs ongewijzigd blijft tot 30 juni van het jaar waarin het ... tweejaarlijks onderzoek (naar het gezinsinkomen) plaatsheeft». Normaliter werden ze bijgevolg herzien op 1 juli 1982. Het K.B. van 30 juni 1981 (B.S., 24 juli 1981) voor het Brussels gewest bevat een erg duidelijke tekst, waaruit blijkt dat de basishuurprijs voor twee jaar vaststaat (art. 12, § 2, van het genoemde K.B.).

5. De maatschappij ging tot de verhoging over op 1 oktober 1981. Art. 12 van het K.B. van 18 december 1979 inroepend, bleven de huurders de vanaf 1 juli 1980 vastgestelde huurprijzen betalen en dagvaardden twee huurders de maatschappij voor de vrederechter.

6. Het erg laconieke vonnis van de eerste rechter steunt vooral op argumenten van rechtszekerheid en de specifieke beschermingswetgeving van de sociale huur, een «sociale

groep die niet onderworpen is aan de gewone huishuurwet». Hij oordeelt dan ook dat «een strakke toepassing van artikel 8 moet worden aangenomen enerzijds op grond dat men staat voor een overeenkomst met een sociale groep welke door de wetgever uiteraard beschermd wil worden en anderzijds dat duidelijke omlijning van de verplichting in de tijd de rechtszekerheid verhoogt», zodat de basishuurprijs ongewijzigd dient te blijven tot 30 juni 1982.

7. Het vonnis in hoger beroep is in die zin verschillend dat het ook het door de huurders ingeroepen tekstargument heeft behandeld. Uit een o.i. correcte analyse van de artt. 10 en 12 blijkt immers dat de basishuurprijzen, aangepast volgens de artt. 10 en 11 een berekeningselement uitmaken, zodat een wijziging in de basishuurprijzen noodzakelijkerwijze een wijziging in de op grond hiervan berekende uiteindelijk huurprijs tot gevolg heeft. En dit is nu juist door art. 12, «ter bescherming van de huurder», uitgesloten. Deze redenering is een antwoord op het door de maatschappij opgeworpen argument dat het hun «niet uitdrukkelijk door het K.B. verboden» was de basishuurprijzen op te trekken, door de samenstellende elementen te wijzigen (o.m. het afschrijvingspercentage). Onduidelijkheid blijft bestaan rond de vraag wélk element nu uiteindelijk de gewijzigde nieuwe huurprijzen heeft bepaald: wellicht is het een wijziging van het toegepaste afschrijvingspercentage.

8. De argumentatie van de erkende vennootschap bevatte drie onderdelen: ten eerste verbiedt art. 12 van het K.B. de aanpassing van een constitutief element van de huurprijsberekening niet uitdrukkelijk. Verder is er een institutioneel argument: de NMH heeft de basishuurprijsverhoging goedgekeurd. En ten slotte zijn de maatschappijen verplicht om hun «boekhouding in evenwicht te houden»: de herberekening is noodzakelijk als oplossing voor «het aanzienlijk (financieel) verlies».

Het algemeen kader: juridisch karakter van de bepalingen rond de huurprijs

9. *Sociale huisvesting en het begrip «openbare dienst».* De sociale huisvesting in het algemeen en het verkopen en verhuren van volkswoningen in het bijzonder zijn steeds beschouwd als een overheidstaak, met als doelstelling de verhuring van woningen aan «personen met bescheiden inkomsten»: dat is de organieke doelstelling van de NMH, zoals bepaald in art. 31 van de Huisvestingscode (K.B. van 10 december 1970 houdende de Huisvestingscode, B.S., 17 december 1970, bekrachtigd door de wet van 2 juli 1971, B.S., 6 augustus 1971, herhaaldelijk gewijzigd, o.m. door de wet van 1 augustus 1978 tot aanvulling van de Huisvestingscode met bijzondere bepalingen voor het Vlaamse gewest, B.S., 12 oktober 1978; voor een geschiedkundig overzicht, zie: Speltinx, H.J., *Geschiedkundig overzicht van de Belgische wetgeving betreffende de sociale huisvesting*, Brussel, N.I.H., 1981, vnl. 35-50; Heeren, G., *Juridische aspecten van het grondbeleid*, Antwerpen, Kluwer, 1982, 265-279). De NMH en de erkende vennootschappen opereren als dusdanig als openbare dienst en met het oog op de bevordering van het algemeen of maatschappelijk belang. Dit werd door het Hof van Cassatie bevestigd (Cass., 22 oktober 1970, R.C.J.B., 1972, 283-319, noot Van Welkenhuyzen, A., «Le principe de la non-rétroactivité de la loi et le fonctionnement des services publics», l.c.,

290-319, *Rec. J. Dr. Adm.*, 1971, 144-157, concl. proc.-gen. Ganshof van der Meersch en *J.T.*, 1972, 8, noot Cuvellez, M.-Th.; Cass., 5 april 1973, *Pas.*, 1973, I, 783; Cass., 10 februari 1983, *Rev. Not. B.*, 1983, 310; zie ook Vred. Tubize, 12 maart 1980, *Mouv. Comm.*, 1981, 435; Vred. Gent, 4 februari 1982, *R.W.*, 1982-83, 946; Vred. Zelzate, 9 juni 1983, *R.W.* 1983-84, 2188; Vred. Antwerpen, 3e kanton, 15 april 1983, onuitg., *A.R.*, nr. 5297; Hubeau, B., «De beëindiging van de huurovereenkomst voor een sociale woning door de verharende maatschappij», noot onder Vred. Gent, 4 februari 1982, *R.W.*, 1982-83, 946). Men kan het begrip «openbare dienst» op een «functionele» manier definiëren: de vraag staat centraal of de aan een orgaan opgedragen taak er een is van algemeen belang, ongeacht de (rechts)persoon die deze taak volbrengt. De openbare dienst in de «organieke» betekenis, zoals Mast het daarentegen hanteert, is een organisme «dat door de regeerders is opgericht om in een collectieve behoefte te voorzien en dat onder hun controle staat» (Mast, A., *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Gent, Story, 1973, p. 49-51, nrs. 54-58, vnl. p. 49, nr. 54, met verwijzing naar Luik, 21 februari 1950, *Rec. J. Dr. Adm.*, 1951, 150, noot Matton, H.; Buttgenbach, A., *Théorie générale des modes de gestion des services publics*, Brussel, Larcier, 1962, 27-30). Dat de openbare dienst is opgericht door de openbare macht vindt Mast het beslissend criterium. In de sociale huisvesting hebben we te maken met «openbare diensten» die evenwel het karakter van een handelsvennootschap hebben aangenomen — naamloze vennootschap of coöperatieve vennootschap — (de basis hiervan ligt in de wet van 19 oktober 1919, *Pasin.*, 1919, 81, besloten; zie hierover Heeren, G., o.c., 265 ev.).

10. Om die reden was het noodzakelijk een specifieke reglementering uit te werken, die het o.m. mogelijk moet maken de huurprijsberekening naar de situatie van de (aspirant-)huurders toe te moduleren. Men is er dan ook over eens dat de tijdelijke huurwetgeving, die geldt voor particuliere huurwoningen, niet van toepassing is op sociale woningen (Vred. Grivegnée, 28 mei 1975, *Pas.*, 1975, III, 52, *J.T.*, 1975, 663 en *Res et Jura Immobilia*, 1976, p. 27, nr. 5496; Vred. Gent, 6e kanton, 7 december 1976, onuitg., *A.R.*, nr. 48/76; Vred. Etterbeek, 13 november 1978, onuitg., *A.R.*, nr. 4125 HD; Vred. Tubize, 12 maart 1980, *Mouv. Comm.*, 1981, 435; Vred. Grâce-Hollogne, 31 maart 1981, onuitg., *A.R.*, nr. 8209; Vred. Fléron, 28 april 1981, *Tegenspraak*, 1982, 411; Vred. Tubize, 27 oktober 1981, *T. Vred.*, 1982, 171; Vred. Gent, 5 januari 1982, *Tegenspraak*, 1982, 425; Vred. Gent, 4 februari 1982, *R.W.*, 1982-83, 946, *Tegenspraak*, 1982, 379, noot Hubeau B.; Vred. Antwerpen, 4e kanton, 21 april 1982, onuitg., *A.R.*, nr. 8143; Vred. Nijvel, 8 september 1982, onuitg., *A.R.*, nr. 15434; Vred. Antwerpen, 3e kanton, 15 april 1983, onuitg., *A.R.*, nr. 5297). Niet alle aspecten van de relatie tussen de huurder en de verharende maatschappij zijn evenwel door de gewestreglementeringen geregeld, zodat een combinatie van reglementaire en contractuele ingrediënten de verhouding beperkt (zie hierover commentaar bij Vred. Zelzate, 9 juni 1983, *R.W.* 1983-84, 2188; Cass., 10 februari 1983, *J.T.*, 1983, 540 en *Rev. Not. B.*, 1983, 310, ook in dit nummer opgenomen).

11. *Het statuut van de huurprijs*. Wat de huurprijsberekening betreft bevinden we ons volledig in het reglemen-

taire domein (artt. 8 tot 20 K.B. 19 december 1979). Dat de omvang en de berekeningswijze van de (basis)huurprijs hun grondslag vinden in de reglementering en niet in de overeenkomst is herhaaldelijk beklemtoond door arresten van de Raad van State (R.v.St., Le Logis, nr. 10118, 28 juni 1963, *Rec. J. Dr. Ad.*, 1963, 194-203; R.v.St., Le Logis, nr. 11333, 25 juni 1965, *Rec. J. Dr. Adm.*, 1965, 184-189, beide met een belangrijk verslag en advies van Hoeffler, J.; bespreking in Speltinckx, H.J., o.c., 37-38). De reglementaire beschikking dringt zich aan het contract op: dit geldt zowel voor de omvang en de aanpassingsmethode, als voor het moment van inwerkingtreding van de huurprijs, Vred. Antwerpen, 4e kanton, 4 november 1981, onuitg., *A.R.*, nr. 2021/81).

12. De bevoegdheid die de Koning uit art. 31 van de Huisvestingscode put, betreft niet enkel de toegang tot de sociale huurwoning, maar ook de rechtstoestand van de huurder tijdens de huurovereenkomst (R.v.St., ASBL Fédération des sociétés Coopératives de Logement de l'agglomération bruxelloise, nr. 20122, 22 februari 1980, aangehaald door Jadot, B., «La résiliation du bail des logements sociaux», *J.T.*, 1983, p. 712, nr. 20; zie ook i.v.m. de verplichting tot effectieve bewoning: Cass., 10 februari 1983, *J.T.*, 1983, 540 en *Rev. Not. B.*, 1983, 310, in dit nummer opgenomen; de afdeling wetgeving van de Raad van State relativeert dit enigszins in haar advies over het nieuwe Waalse besluit op de sociale huur van 13 mei 1983, *B.S.*, 5 november 1983; daar is de bevoegdheid van de Koning beperkt tot de materies van art. 31 Huisvestingscode, die enkel de toegang betreffen).

13. Toch zijn een aantal burgerrechtelijk getinte incidenten en beperkingen te noteren i.v.m. de huurprijsbepaling. Het reglementaire beginsel dat de berekende huurprijs nooit de «normale huurwaarde» van de woning mag overschrijden kan enkel via burgerrechtelijke methodes worden aangevoerd (R.v.St., Le Logis, nr. 10118, 28 juni 1963, *Rec. J. Dr. Ad.*, 1963, 194-203; R.v.St., Le Logis, 25 juni 1965, *Rec. J. Dr. Adm.*, 1965, 184-189: de vrederechter is krachtens art. 556 Ger. W. o.m. bevoegd om te oordelen over betwisting inzake de «maximale huurprijs»: Vred. Marchienne-au-Pont, 26 december 1980, *J.T.*, 1981). Ook inzake de interpretatie van bepaalde contractuele clausules inzake de huurprijs(aanpassing) zijn civilistische interpretatiebeginselen doorgedrongen. Terwijl doorgaans aanvaard wordt dat langs de «wetten van de openbare dienst» om deze laatste eenzijdig een rechtstoestand, i.c. tegenover de huurder, kan wijzigen (Flamme, M.-A., *Droit administratif*, Brussel, P.U.B. 1981, nrs. 318 e.v.; Wiggy, P., *Droit administratif. Principes généraux*, Brussel, Bruylant, 1962, p. 272 e.v., nrs. 362 e.v., vnl. p. 273-274, nr. 364) hebben de burgerlijke rechtbanken reeds enkele nuanceringen aangebracht (Rb. Luik, 9 november 1981, *Jur. Liège*, 1982, 237, waar de bepaling in het voordeel van degene die contracteert wordt uitgelegd, art. 1162 B.W.).

De onrechtmatige basishuurprijsverhoging en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur

14. De kwalificatie van het optreden van de erkende bouwmaatschappijen als openbare dienst heeft belangrijke gevolgen ten aanzien van de huurprijsvaststelling, nl. de toepasselijkheid van de zgn. algemene beginselen van be-

hoorlijk bestuur, waaraan de overheid in het algemeen en de organen, die met een openbare dienst belast zijn in het bijzonder, zich moeten houden (zie o.m. Suetens, L.P., «Algemene rechtsbeginselen en algemene beginselen van behoorlijk bestuur», *T.B.P.*, 1970, 379-396; Suetens, L.P., «Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in de rechtspraak van de Raad van State», *T.B.P.*, 1981, 81-89; voor Nederland: In 't Veld, J., *Beginselen van behoorlijk bestuur*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1978; Massen, A.M.A., *De algemene beginselen van behoorlijk bestuur*, Alphen a/d Rijn, 1967; voor de interferenties tussen publiek en privaatrecht: Van Gerven, W., «Beginselen van behoorlijk handelen», *R.W.*, 1982-83, 962-978). Een belangrijke vraag die nog ter discussie staat, is de omvang van de beoordelingsbevoegdheid op grond van de beginselen: zo uit Van Gerven zijn twijfels i.v.m. de door Suetens voorgestelde mogelijkheid dat de burgerlijke rechter «op grond van de zorgvuldigheidsnorm in een beoordeling van de beleidsvrijheid van de overheid treedt en dus meteen ook, in zekere mate, de doelmatigheid van het optreden van de overheid beoordeelt»; zelf is hij van mening dat marginale toetsing enkel kan bij «kennelijke» schending van genoemde beginselen (Van Gerven, W., *l.c.*, 978, vn. 59; Suetens, L.P., «De rechtstreekse aanvechting van overheidsdaden voor de burgerlijke rechter», in *Miscellanea Ganshof van der Meersch*, III, (673), 677). O.i. kunnen ze dienen als beoordelingsnorm voor het gedrag en de handelwijze van de erkende bouwmaatschappijen. Ze vinden voornamelijk hun grondslag in de positie van bovengeschiedtheid van een der partijen, i.c. de verharende maatschappij en de NMH. In het licht van de geschetste procedure verkrijgen drie beginselen een bijzonder belang. Het betreft de beginselen van de gelijkheid, de zorgvuldigheid (waaruit o.i. de rechtszekerheid en het vertrouwensprincipe zijn afgeleid) en het proportionaliteitsbeginsel. We schetsen bij elk principe de inhoud en draagwijdte ervan (met toepassingsgevallen), om het daarna te toetsen aan de handelwijze van de erkende vennootschappen van sociale huisvesting.

15. *Het gelijkheidsbeginsel.* Het gelijkheids- of non-discriminatiebeginsel is in feite niets anders dan het in art. 6 van de Grondwet neergelegde principe en houdt «een gelijke behandeling van gelijke gevallen» in: allen die in dezelfde feitelijke toestand verkeren, moeten op dezelfde wijze behandeld worden; op hen moet een zelfde regeling toegepast worden. Er kan wel een onderscheid gemaakt worden naar bepaalde categorieën van personen, maar dit moet op een verantwoorde wijze gebeuren. Het verschil in behandeling zonder redelijk motief is evenwel niet aanvaardbaar (Cass., 3 mei 1965, *Pas.*, 1965, I, 924; R.v.St., Adam e.a., nr. 606, 8 december 1950; R.v.St., Lemmens, nr. 10675, 9 juni 1964; R.v.St., Kunnen e.a., nr. 13702, 24 september 1969; R.v.St., Blomme, nr. 17127, 9 juli 1975; R.v.St., Kinrooi, nr. 17114, 7 juli 1975; Suetens, L.P., «Algemene rechtsbeginselen en beginselen van behoorlijk bestuur», *l.c.*, p. 382-386, nrs. 11-15; Suetens, L.P., «Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in de rechtspraak van de Raad van State», *l.c.*, p. 86, nr. 19; Buttgenbach, A., *o.c.*, 84-94; Nederland: In 't Veld, J., *o.c.*, 76-77). Mast noemt dit de «benuttigingsgelijkheid» en bedoelt hiermee dat, wanneer de gebruiker voldoet aan de voorwaarden, die zijn bepaald bij wetten en reglementen die de openbare dienst

organiseren, de rechtsonderhorige op de werking van de dienst aanspraak mag maken (Mast, A., *o.c.*, p. 54, nr. 65). Een specifiek aspect van dit beginsel is de gelijkheid van de burgers tegenover de openbare lasten («l'égalité des charges») (Cass., 6 april 1960, *Pas.*, 1960, I, 915 en R.C.J.B., 1960, 257, concl. Mahaux en noot Dabin, J.; Cass., 28 januari 1965, *Pas.*, 1965, I, 521, concl. Mahaux, R.W., 1964-65, 2117, noot C.C. en J.T., 1965, 260, noot Flamme, M.A.; Suetens, L.P., «Algemene rechtsbeginselen en beginselen van behoorlijk bestuur», *l.c.*, p. 386, nr. 14; Buttgenbach, A., *o.c.*, 86-88). Van Gerven legt het verband met het evenwichtigheidsbeginsel: «gelijke gevallen ongelijk behandelen en ongelijke gelijk is een onevenwichtige beoordeling» (Van Gerven, W., *l.c.*, 963-964). Gelijkheid houdt naar de openbare dienst toe verder ook in dat een zekere continuïteit wordt gehanteerd, waarvan slechts uitzonderlijk kan worden afgeweken en met een behoorlijke motivering (Jadot, B., «L'appréciation de la qualité d'un logement par l'autorité publique», *Amén. Terr.*, 1982, afl. 11, (15), p. 22-23, nr. 26; Anderson, R., «L'égalité des citoyens devant la loi dans la jurisprudence du Conseil d'état statuant au contentieux de l'annulation», *Rec. J. Dr. Adm.*, 1973, 81 e.v.; Ingber, L., «L'égalité et droit ou le droit à l'égalité», *J.T.*, 1979, 313 e.v.; voor een toepassingsgeval: R.v.St., Swennen-Husson, nr. 17999, 15 december 1976; zie verder bij «rechtszekerheid»).

16. Een sociale huurder wordt voor de toelating tot een woning geacht aan vrij strikte toelatingsvoorwaarden en een prioriteitenregeling te beantwoorden (artt. 3-7 K.B. 18 december 1979). Dit is een waarborg voor de gelijkheid van behandeling van alle kandidaat-huurders. Hetzelfde geldt voor de regeling van de huurprijsberekening, die dwingend is opgelegd, op de keuze van de afschrijvingspercentages door de vennootschap na. Het primair maatschappelijk doel van de erkende vennootschappen is het verschaffen van huisvesting aan minder begoede huurders. Het Hof van Cassatie zegt uitdrukkelijk dat «de maatschappijen onder meer tot doel hebben aan de meest misdeelde groepen van de bevolking bescheiden woningen te verhuren waarvan de huurprijzen niet hoger zijn dan hetgeen de begunstigten kunnen betalen; dat de overheid die maatschappijen op verschillende manieren financieel helpt om ze in staat te stellen lagere dan de normale huurprijzen toe te passen» (Cass., 10 februari 1983, *J.T.*, 1983, 540 *Rev. Not. B.*, 1983, 310; ook in dit nummer opgenomen). Hieruit blijkt duidelijk dat de financiële objectieven hoege-naamd niet mogen doorwegen. Wanneer nu deze vrijheid, die in het licht van de algemene objectieven een doelgebonden vrijheidsmarge is, andere ondergeschikte doeleinden gaat dienen, b.v. het nastreven van een boekhoudkundig evenwicht, dan kan een beslissing die daaruit resulteert, strijdig zijn met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Het primaire objectief is trouwens in de reglementaire tekst ingeschreven (art. 31 van de Huisvestingscode). De verplichting van boekhoudkundig evenwicht is een taak en een interne spelregel in de verhouding NMH-erkende vennootschap (en vindt men hoogstens terug in de aanhef van het K.B. van 18 december 1979). Als daardoor een situatie van merkelijke ongelijkheid tussen de huurders tot stand komt, dan is dit een schending van het gelijkheidsbeginsel. Men kan wellicht ook — doch in voorzichtige termen — de hypothese van bevoegdheidsafwending naar vo-

ren schuiven (infra, nr. 18).

17. De schending van het gelijkheidsbeginsel moet vooral uit de feiten worden afgeleid. De ongelijkheid, gecreëerd door de handelwijze van de vennootschap strekt zich uit tot twee niveaus: een ongelijkheid tussen de huurders van verschillende maatschappijen, inzonderheid tussen hen die huren van een maatschappij die een verhoogde basishuurprijs aanrekent en de andere huurders. Maar tevens voegt zich hierbij een ongelijkheid tussen de huurders binnen een zelfde maatschappij; omdat vooral aan huurders van nieuwe woningen de basishuurprijsverhoging werd aangerekend. Doordat in de formule van het koninklijk besluit reeds een aanzienlijke dominantie is van de ouderdom van de woning, is dit een bijkomende ongelijkheid, die onvoldoende kan worden gemotiveerd. De kostprijs laat doorgaans ook geen rechtstreeks verband met de woningkwaliteit blijken: er beantwoordt bijgevolg aan de gevraagde verhoging op geen enkele manier een tegenprestatie vanwege de vennootschap.

18. Bevoegdheidsafwending is er «lorsque le résultat recherché par l'autorité est autre que celui que la loi a eu en vue et à raison duquel elle a armé l'autorité d'attributions» (Cambier, C., *Droit administratif*, Brussel, Larcier, 1968, 264; Flamme, M.A., o.c., nrs. 205-206; Jadot, B., «La résiliation du bail des logements sociaux», l.c., p. 714, nr. 31; over het begrip doelgebonden bevoegdheid: Van Gerven, W., *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, I, *Algemeen deel*, Antwerpen, Standaard, 1969, 164-201; voor een gelijkaardige toepassing van de beperkte gebruiksmarge van een doelgebonden bevoegdheid inzake de beëindiging van een sociale huurovereenkomst, zie o.m. Vred. Gent, 4 februari 1982, R.W., 1982-83, 946, noot Hubeau, B.; Vred. Turnhout, 1e kanton, 25 juni 1982, onuitg., A.R., nr. 24298; Vred. Antwerpen, 3e kanton, 15 april 1983, onuitg., A.R., nr. 5297; over de beoordelingsbevoegdheid van de rechter: Cambier, C., o.c., 598-599). De bevoegdheidsafwending als vernietigingsgrond is niet altijd succesvol, omdat de Raad van State oordeelt dat verschillende objectieven, waaronder het wezenlijk objectief, kunnen worden nagestreefd (voor gevallen i.v.m. de beoordeling van de kwaliteit van woningen in verband met de openbare gezondheid en veiligheid: Jadot, B., «L'appréciation de la qualité d'un logement par l'autorité publique», l.c., p. 22, nr. 26, rechtspraak in vn. 75, waaronder: R.v.St., Supply e.a., nr. 19339, 21 december 1978). Mast noemt dit zelfs geen aparte vernietigingsgrond, maar een vorm van controle van de motieven (Mast, A., o.c., p. 425-429, nrs. 535-539). Dat de erkende vennootschap het vermijden van verlies nastreeft met de huurprijsverhoging blijkt ten overvloede uit het verweer en de verantwoording. Uit zelf verspreide documenten is trouwens op te maken dat intussen de weinig rooskleurige financiële toestand op het moment van de verhoging reeds was opgeklaard (*Informatieblad O.W.*, 1983, afl. 2).

19. *Het zorgvuldigheidsprincipe (rechtszekerheid en vertrouwensprincipe)*. Dit houdt o.m. in dat beslissingen met zorgvuldigheid moeten voorbereid en uitgevoerd worden (Van Gerven, W., l.c., 963) en dat bij de vaststelling en de waardering van de feiten «de nodige zorgvuldigheid wordt betracht t.a.v. diegenen wier belangen bij de taakuitoefening kunnen zijn betrokken, dat deze belangen niet onnodig geschaad worden» (Cass., 7 maart 1963, *Pas.*, 1963, I,

744, concl. Ganshof van der Meersch, R.C.J.B., 1963, 96, noot Dabin, J., R.W., 1963-64, 1115; R.v.St., Integan, nr. 19671, 31 mei 1979; Suetens, L.P., «Algemene rechtsbeginselen en beginselen van behoorlijk bestuur», l.c., p. 382-383, nrs. 7-8; Suetens, L.P., «Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in de rechtspraak van de Raad van State», l.c., p. 86, nr. 20; Nederland: In 't Veld, J., o.c., 77-80 en 82-91). Onder «rechtszekerheid» verstaat men dat de burger moet kunnen vertrouwen op wat door hem niet anders gezien kon worden dan als een vaste gedragslijn van de overheid. Hij heeft er ook recht op, dat de overheid zijn rechtspositie duidelijk vaststelt en niet in het vage laat (R.v.St., Lambert, nr. 13030, 19 juni 1968). Het gewekte vertrouwen en de verwachtingen waarop men in redelijkheid mocht bouwen, moeten verder worden gehonoreerd, tenzij gewichtige redenen zich daartegen verzetten (R.v.St., Coe Paturages, nr. 41284, 4 maart 1955; R.v.St., Tedesco, nr. 17024, 20 mei 1975; Suetens, L.P., «Algemene rechtsbeginselen en beginselen van behoorlijk bestuur», l.c., p. 386-387, nrs. 16-17; Suetens, L.P., «Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in de rechtspraak van de Raad van State», l.c., p. 86, nrs. 20-21).

20. Toegepast op het besproken geval betekent de zorgvuldige voorbereiding een tijdige en correcte kennisgeving van de wijziging van de huurprijs (met vermelding van het motief) en die beantwoordt aan de gecreëerde verwachtingen. Toch werd t.a.v. de huurders in een rondschrijven ten tijde van de invoering van het nieuwe koninklijk besluit van 1979 door een schets ervan het vertrouwen gewekt dat de huurprijs gedurende twee jaar ongewijzigd zou blijven (brief aan de huurders van 25 juni 1980 en naar de maatschappijen door de NMH van 28 maart 1980, die een modelinhoud voorstelde). Ook was de brief met de mededeling van de verhoging erg kort vóór deze wijziging rondgezonden. De zorgvuldigheid wordt overigens in principe ten dele institutioneel gewaarborgd doordat de maatschappijen de basishuurprijs vooraf moeten laten goedkeuren door de NMH (art. 9 K.B. 18 december 1979). Dit niet of laattijdig doen is niet enkel een schending van een beginsel van behoorlijk bestuur, maar tevens maakt het de administratieve rechtshandeling onwettig, zowel t.a.v. de plaatselijke vennootschap, die na in plaats van vóór de invoering van de nieuwe basishuurprijzen de goedkeuring kreeg van de NMH, als t.a.v. de NMH zelf, die haar voorgedij- en controletaak niet naar behoren vervulde door een laattijdige én betwistbare huurprijsverhoging goed te keuren. Het belang van deze formaliteit moge blijken uit het feit dat de NMH-controle vaak als argument wordt aangevoerd om beschermingsmaatregelen ten voordele van de huurder niet toepasselijk te verklaren (b.v. het recht op inzage van verantwoordingsstukken inzake kosten op grond van art. 1315 B.W.). Verder heeft de NMH van de wetgever de uitdrukkelijke bevoegdheid gekregen om als voogdij-orgaan de goedkeuring van een beslissing te weigeren, wanneer deze in strijd is met het algemeen belang, de wet of de statuten (art. 34 Huisvestingscode). Er is m.a.w. geen automatische gebondenheid aan de handelingen van de erkende vennootschappen, ook al beschikken zij over een ruime marge van autonoom handelen.

21. Verder beging de maatschappij een bijkomende onzorgvuldigheid door — ten einde haar financiële verliezen te dempen — over te gaan tot een eigen interpretatie van de

tekst van art. 12 van het koninklijk besluit, dat nochtans duidelijk geformuleerd is, en dus volgens de klassieke theorie geen interpretatie behoeft (Cass., 10 december 1959, *Arr. Cass.*, 1960, 322, en *Pas.*, 1960, I, 426). Maar ook als de tekst als niet duidelijk zou worden beoordeeld, dwingen de burgerrechtelijke interpretatieregels enerzijds, én logische, systematische, historische en teleologische argumenten (methodes van interpretatie die door Van Hoecke worden opgesomd) tot een twee jaar durende blokkering van de basishuurprijs. Van Hoecke heeft gewezen op de gevaren van de duidelijke-tekstdoctrine, omdat ze «de interpretator inderdaad de mogelijkheid (biedt) om tot de meest willekeurige interpretaties te komen onder de schijn van een strikte toepassing van de letter van de wet» (Van Hoecke, M., *De interpretatievrijheid van de rechter*, in Bibliotheek van Gerechtelijk Recht, Storme, M. (ed.), VI, Antwerpen, Kluwer, 1979, p. 136-137, nr. 131). Doorslaggevend is o.i. de coherente samenlezing van de artt. 16, § 2, en 18 van het K.B. van 18 december 1979, die resp. gewagen van een tweejaarlijks onderzoek naar het inkomen en een huurprijs-«blokkering» voor twee jaar: men kan eruit afleiden dat het koninklijk besluit de tweejaarlijkse periodes als «werk-instrument» voor huurprijsberekening beschouwt. Wetshistorisch kan men twee richtingen uit: art. 5 van het K.B. van 2 juli 1973 bevatte een gelijkaardige bepaling met een expliciete blokkering. Het niet opnemen ervan in 1979 kan een duidelijke optie zijn, maar evenzeer een inattentie. Daarom waarborgt de huidige tekst een rechtszekerheid rond de basishuurprijs van twee jaar: dit niet aanvaarden zou een aanzienlijke rechtsonzekerheid tot stand brengen, omdat dan (binnen de grenzen van het besluit), zonder beperking tot huurprijsherzieningen zou kunnen worden overgegaan en de huurders geen redelijke verwachting zouden kunnen koesteren dat hun huurprijs gedurende enige tijd identiek blijft. Politiek werd het principe van de tweejaarlijkse herziening ook bevestigd in de beleidsverklaring van gemeenschapsminister voor Huisvesting Buchmann (*Parl. St.*, Vlaamse Raad, 1981-82, nr. 102/1, 25).

22. *Het evenredigheids- of proportionaliteitsbeginsel.* Het derde beginsel houdt in dat «de overheid aan de rechts-onderhorigen, gelet op het nagestreefde doel van algemeen belang, geen onevenredig grote lasten of beperkingen mag opleggen, of ... zoveel belangen van de rechtsonderhorigen moet ontzien als het algemeen belang toelaat» (Van Gerven, W., *l.c.*, 964; over het gebrek aan evenredigheid: Del-pérée, F., *Le principe de proportionnalité en droit public*, Rapports belges au Xe congrès international de droit comparé, Brussel, Bruylant, 1978, 503 e.v.; Suetens, L.P., «Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in de rechtspraak van de Raad van State», *l.c.*, p. 86-88, nrs. 22-27; Jadot, B., «La résiliation du bail des logements sociaux», *l.c.*, 714, nr. 32). Het gaat om een marginale toetsing: de rechter heeft niet zelf de belangen tegenover elkaar af te wegen, maar moet alleen beoordelen of het orgaan in redelijkheid bij afweging van de betrokken belangen tot zijn besluit heeft kunnen komen. Het moet dus gaan om «ken-nelijke onredelijkheid» (R.v.St., Bossuyt, nr. 19244, 14 november 1978; R.v.St., Asrong, nr. 19271, 21 november 1978; R.v.St., Guffens, nr. 19616, 14 mei 1979).

23. Vooral in de nrs. 15-18 menen we voldoende elementen te hebben aangegeven die een schending van dit beginsel door de onrechtmatige huurprijsverhoging schragen.

24. *Hebben sociale huurders een recht op (behoorlijke of betaalbare) huisvesting?* Aangenomen wordt dat de overheid zich aan bepaalde handelingsprincipes moet houden: een schending ervan kan worden aangevochten. Zij hebben bijgevolg een negatieve, beperkende werking. Een volgende vraag is of de overheid geen positieve verplichting heeft aan de bewoners van woningen, verhuurd in het kader van art. 31 van de Huisvestingscode, een recht op (behoorlijke) huisvesting te garanderen. Anders gesteld: heeft de burger geen (grond)recht op een woning, afdwingbaar van de overheid? Men zou dan kunnen stellen dat dit grondrecht geschonden wordt, zodra een «behoorlijke» woning ofwel onbetaalbaar wordt aangeboden op de (openbare) huisvestingsmarkt, ofwel tijdens de bewoning (door successieve huurprijsverhogingen b.v.) onbetaalbaar wordt. Een eerste probleem is de werking van de grondrechten: niet altijd wordt aanvaard dat deze kunnen worden ingeroepen, zeker niet tussen particulieren onderling (zie over de grondrechtenproblematiek: *De toepasselijkheid van grondrechten in private verhoudingen*, Rimanque, K. (ed.), Antwerpen, Kluwer, 1982; voor een toepassing op private huurverhoudingen: Van Oevelen, A., «Eerbiediging van de grondrechten en het woonrecht», in Rimanque, K. (ed.), *o.c.*, 92-146). Verder zou men de grondslag van dit recht enkel kunnen putten uit art. 8 of 10 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens. In de rechtspraak van de Europese Commissie blijkt evenwel dat een recht op huisvesting niet wordt erkend: het is een afweerrecht, geen recht dat de betrokkenen in staat stelt van de overheid positieve prestaties af te dwingen (X. t. Bondsrepubliek Duitsland, *Yearbook*, I, (1955/57), 202; Europese Commissie voor de Rechten van de Mens, 29 september 1956, verzoekschrift nr. 159/56, *Ann. Conv.*, 1956, 202; in dezelfde zin: ECRM, 4 januari 1960, verzoekschrift nr. 548/59, onuitg. en ECRM, 4 oktober 1962, verzoekschrift nr. 1205/61, onuitg., beide vermeld bij Velu, J., «La convention européenne des droits de l'homme et le droit du respect de la vie privée, du domicile et des communications», in *Vie privée et droits de l'homme*, Brussel, Bruylant, 1973, (35), 46; ECRM, 2 april 1960, verzoekschrift nr. 662/59, *Rec. Déc.*, deel 2; Van Dijk, P. en Van Hoof, G., *De Europese Conventie in theorie en praktijk*, Utrecht, Ars Aequi, 1979, 263, vn. 478). Toch lijkt deze rechtspraak niet strijdig met het principe dat de overheid voor de werking van de artt. 8 en 10 van het EVRM wél de betaalbaarheid van een (sociale) woning moet blijven garanderen. Een beroep op art. 3 van het EVRM (verbod van onmenselijke behandeling), zoals dit gebeurde door de vrederechter van Tubize naar aanleiding van de beëindiging van de sociale huurovereenkomst, lijkt ons juridisch erg betwistbaar (Vred. Tubize, 12 maart 1980, *Mouv. Comm.*, 1981, 435, en Vred. Tubize, 27 oktober 1981, *T. Vred.*, 1982, 171).

25. Men kan voor de sociale huurder alleszins wel een subjectief recht op wonen putten uit het positief recht inzake de sociale huur, m.n. art. 31 van de Huisvestingscode en de uitvoeringsbesluiten, die diverse aspecten daarvan uitwerken.

26. *Besluit.* Niet enkel wegens een tekstargument (art. 12, K.B. 18 december 1979), maar ook in het kader van de beginselen van behoorlijk bestuur is de geschetste beslissing van de rechtbank van Antwerpen correct en verantwoord.

We hebben getracht aan te tonen dat naast de burgerlijke procedure ook een beroep op de administratieve rechter gunstig moet worden geëvalueerd. Bedroevend is wel dat dezelfde overwegingen in het vonnis niet tot een consequente beoordeling hebben geleid i.v.m. de problematiek van de verantwoording van kosten en lasten t.a.v. de huurders.

Bernard Hubeau

VREDEGERECHT TE NINOVE

19 MEI 1982

Rechter: de h. R. Guns

Huwelijk — Dringende en voorlopige maatregelen — Voorgenomen feitelijke scheiding — Vrederechter onbevoegd.

Wanneer echtgenoten de rechter enkel te kennen geven dat het tussen hen niet goed gaat en dat zij feitelijk gescheiden gaan leven, kan de rechter geen dringende en voorlopige maatregelen (art. 223 B.W.) nemen, daar het niet bewezen is dat een van de echtgenoten grovelijk zijn plicht verzuimde of dat er een ernstige verstoring is van de verstandhouding tussen de echtgenoten.

D. t/ B.

Gelet op het verzoekschrift ter griffie neergelegd op 3 mei 1982 waarbij dringende en voorlopige maatregelen worden gevraagd krachtens art. 223 B.W.

Partijen huwden in 1965 en hebben één kind, O., geboren op 27 oktober 1972.

Eiseres werkt half-time als bediende en verdient ongeveer 20.000 frank per maand en verweerder, die boekhouder is in dienstverband, verdient ongeveer 50.000 frank. Dit alles volgens eigen zeggen van beide partijen. De echtelijke woning is hun eigendom en er zijn geen schulden.

Beide partijen bevestigen ons dat ze het samen niet goed kunnen stellen. Er zou geen andere vrouw noch een andere man in het spel zijn; er is geen sprake van geweldsdaden en — in concreto — verwijten de echtgenoten elkaar tenslotte niets, behalve dat ze steeds uitmonden in hun gezamenlijke conclusie dat het tussen hen niet meer gaat; zonder enige verduidelijking.

Verder delen ze ons mee dat ze akkoord gaan dat eiseres het hoederecht zou hebben over het kind en dat verweerder tweemaal per maand een lang weekeinde het kind bij zich zou nemen, met de helft van de vakanties.

Het bezit van de roerende goederen zouden ze ook wel onder elkaar regelen.

Ze wonen nu nog bij elkaar, maar eiseres zegt dat ze alleen zal gaan wonen in een appartement.

Wanneer wij hen uitnodigen iets duidelijker te zijn nopens hun moeilijkheden, antwoorden zij enkel dat het niet goed gaat.

In rechte

Overwegende dat voor de toepassing van art. 223 B.W. is vereist dat één der echtgenoten grovelijk zijn plicht verzuimt of dat de huwelijksrelatie ernstig is verstoord;

Overwegende dat van grof plichtsverzuim niet gesproken wordt en er geen waarneembare sporen van onderlinge ernstige verstoring in de huwelijksrelatie merkbaar zijn; dat er, hoe dan ook, geen aanbreng van gebeurde;

Overwegende dat iedere onderliggende feitelijke waarop wij onze overtuiging tenslotte moeten stelen ontbreekt, of ons minstens onthouden werd door de partijen die van ons duidelijk alleen maar verwachten dat wij hun onderlinge regeling — om welke reden deze ook tot stand kwam — zouden bekrachtigen;

Overwegende dat wij, in afwijking van sommige auteurs en sommige rechtspraak, niet van mening zijn dat een feitelijke en door partijen georganiseerde scheiding — en deze is op heden niet eens een feit — een afdoend vermoeden van de ernstige verstoring van de huwelijksrelatie zou meebrengen (zie o.m. Pauwels, *Rechten en plichten van gehuwden*, nr. 133bis);

Overwegende dat niets partijen belet zelf afspraken te maken nopens verblijf enz. en buiten onze tussenkomst;

Dat de toepassing van art. 223 B.W. evenwel voorwaardig gebonden is en wij overtuigd dienen te zijn ofwel van de schuld van minstens één echtgenoot, ofwel van de ernstige verstoring van hun relatie, een overtuiging die in dit geval ontbreekt;

Om die redenen,

Zeggen voor recht dat er geen grond is voor toepassing van art. 223 B.W. Slaan de kosten van het geding om.

NOOT—*Ernstige verstoring van de verstandhouding — Moet er bloed vloeien?*

Dit geval illustreert volmaakt hoe de rechter er door een enge en verkeerde uitlegging van de wet toe komt zich onbevoegd te verklaren en zo hulp weigert aan partijen die nochtans terecht op rechtelijke tussenkomst bij hun moeilijkheden gehoopt hadden.

Met alle respect voor een rechter die zo vriendelijk was mijn geschriften te lezen en te citeren (*Rechten en plichten van gehuwden*, Leuven, Acco, tweede druk, 1980, waarin ik o.m. de geldigheid van overeenkomsten i.v.m. feitelijke scheiding bepleitte — nr. 81 — en een pleidooi hield voor het treffen van dringende en voorlopige maatregelen, ondanks, of juist wegens, feitelijke scheiding en desgevallend afspraken en eromtrent — nrs. 130, 133bis, 136bis, 144ter), kan ik zijn standpunt (dat niet door de hele rechtspraak wordt gedeeld: zie Vred. Marchienne-au-Pont, 7 jan. 1983, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1983, p. 286, noot Panier) niet delen:

a) 't Is niet omdat als volwassenen handelende echtgenoten ertoe komen een overeenkomst te sluiten over enkele van hun problemen, dat hun verstandhouding niet ernstig verstoord zou zijn. Was er geen grote onenigheid, dan gingen ze niet uiteen (ik laat eventuele berekeningen i.v.m. de fiscus buiten de bespreking).

b) Vrederechters, die terecht als de kampioenen van de verzoening, de vrede en het minnelijk bijleggen van geschillen beschouwd worden, dienen m.i. te beseffen dat ze een billijke vrede bevorderen door problemen zoals het hier besprokene, te behandelen. Zo mogen partijen niet de indruk verwekken dat alleen wie slaande ruzie heeft door de rechter wordt geholpen. Hebben rechters moeite met het «er-

kennen» van een overeenkomst over feitelijke scheiding, dan moeten ze bedenken dat in een geval zoals het voorliggende, de partijen de rechter de kans geven om hun overeenkomst te corrigeren en te wijzigen.

c) In bovenstaand geval zegt de rechter dat niets de partijen belet onderling een overeenkomst te sluiten. Deze uitspraak is hoopgevend, maar misschien ook misleidend. Betekent het een erkenning van de geldigheid van overeenkomsten tot of n.a.v. feitelijke scheiding, in die zin dat als nadien een van de partijen een beroep doet op deze rechter om de naleving van de overeenkomst af te dwingen, laatstgenoemde op grond van de afspraken zal oordelen? Zo ja, dan is dit nog geen reden om de partijen vóór iedere betwisting de mogelijkheid te onthouden hun afspraken kracht van gewijsde te verlenen. Zo niet, dan heeft de overweging geen inhoud, of liever, bevestigt ze de traditionele afwijzende houding t.o. iedere juridische ordening van feitelijk gescheiden leven.

Het is de hoogste tijd dat in ons recht de geldigheid van afspraken over feitelijke scheiding zonder schroom vooropgesteld wordt. Een recente bijdrage in die zin: B. Maingain, «Le pacte de séparation de fait: une mode de règlement licite du conflit familial», *Rev. trim. dr. fam.*, 1983, nr. 3, p. 225-253, moge de Belgische rechtswereld hierin vooruit helpen.

J. Pauwels

VREDEGERECHT TE SINT-GILLIS-BRUSSEL

27 SEPTEMBER 1983

Rechter: de h. Rommel

Advocaten: mrs. Vanderveken en Van Robays loco Pirot

Taalgebruik — In gerechtszaken — Taalwijziging bij onderling akkoord — Brussel — Ontoelaatbaar.

Het verzoek tot taalwijziging bij onderling akkoord is voor een rechter van de agglomeratie Brussel ontoelaatbaar, tenzij zijn territoriale bevoegdheid bepaald wordt door een gemeente behorend tot Vlaams Brabant.

M. t/ J.

Dat, in casu, verweerder wel in Zellik, een gemeente van het arrondissement, gelegen buiten de agglomeratie woont, maar dat onze bevoegdheid niet bepaald wordt door de woonplaats van verweerder maar door de ligging van een onroerend goed in de gemeente Sint-Gillis, gemeente van het arrondissement, gelegen binnen de agglomeratie;

Dat het onderhavig verzoek evenmin in aanmerking kan komen als een verzoek tot taalwijziging uitgaande van de verweerder alleen, aangezien deze niet in persoon aanwezig is noch een met de hand geschreven verzoek laat overleggen door zijn advocaat (art. 4, § 2);

(...)

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 18 oktober 1983

Strafvordering — Motivering — Neerlegging van conclusie regelmatig vastgesteld — Geen conclusie in het dossier — Schending van art. 97 Grondwet.

Het bestreden vonnis (Corr. Gent, 26 april 1983) wordt vernietigd op grond van een ambtshalve aangevoerd middel, afgeleid uit de schending van art. 97 van de Grondwet:

«Overwegende dat in het proces-verbaal van de terechtzitting van de correctionele rechtbank van 22 maart 1983 proces-verbaal, dat niet van valsheid wordt beticht, uitdrukkelijk is vastgesteld dat de raadsman van eiser 'besluiten' neerlegt; dat overigens verweerder in zijn conclusie eveneens gewaagt van de conclusie van eiser;

«Overwegende dat geen conclusie van eiser zich bij de stukken van het dossier bevindt; dat zij niet is vermeld in de inventaris van de stukken, die bij het dossier is gevoegd, en de inhoud ervan niet is overgenomen in de processen-verbaal van de terechtzittingen noch in het bestreden vonnis;

«Overwegende dat het Hof, bij ontstentenis van de bedoelde conclusie, derhalve in de onmogelijkheid is gesteld na te gaan of het bestreden vonnis erop antwoordt.»

(Voorzitter: de h. Screvens — Raadsheer-rapporteur: de h. De Peuter — Advocaat-generaal: de h. Tillekaerts — Advocaat: mr. De Roeck — In de zaak: T. t/ B.)

NOOT—Zie Cass., 7 maart 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 785, en de noot. Vgl. Cass., 24 oktober 1978, *Arr. Cass.*, 1978-79, 212, motivering (antwoord op het eerste middel, p. 213, tweede kolom).

Hof van Cassatie (2e Kamer), 25 oktober 1983

Wegverkeer — Vervallenverklaring — Rijbewijs niet ingeleverd binnen vier dagen na kennisgeving door het openbaar ministerie — Datum van kennisgeving niet vermeld — Schending van art. 97 Grondwet.

Het bestreden vonnis (Corr. Leuven, 24 maart 1983) wordt vernietigd op grond van een ambtshalve aangevoerd middel, afgeleid uit de schending van de artt. 97 van de Grondwet en 46, § 1, van de Wegverkeerswet:

«Overwegende dat het vonnis eiser veroordeelt wegens overtreding van artikel 46, § 1, van de Wegverkeerswet ter zake dat hij nagelaten heeft, tussen 6 en 12 januari 1982, aan de griffie van het gerecht dat de beslissing heeft uitgesproken, waarbij hij een verval tot sturen had opgelopen, het rijbewijs of het bewijs dat geldt als rijbewijs voor te leggen of te doen toekomen binnen vier dagen na de dag waarop het openbaar ministerie de kennisgeving aan de veroordeelde heeft gedaan overeenkomstig artikel 40 van de Wegverkeerswet;

«Overwegende dat het vonnis weliswaar vaststelt dat eiser nagelaten heeft aan de griffie van het gerecht dat de

beslissing heeft uitgesproken waarbij hij een verval tot sturen had opgelopen, het rijbewijs of het bewijs dat geldt als rijbewijs voor te leggen of te doen toekomen binnen vier dagen na de dag waarop het openbaar ministerie de kennisgeving heeft gedaan bedoeld in artikel 40 van de Wegverkeerswet; dat het vonnis evenwel de datum niet vermeldt waarop de bij dat artikel bepaalde kennisgeving aan eiser is gedaan; dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan niet blijkt op welke datum bedoelde kennisgeving is gedaan;

«Dat het Hof aldus in de onmogelijkheid verkeert de wettigheid te toetsen van de door het bestreden vonnis uitgesproken veroordeling.»

(Voorzitter: de h. Boon — Raadsheer-rapporteur: de h. D'Haenens — Advocaat-generaal: de h. Declercq — Advocaat: mr. Vandebroek — In de zaak: V.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 25 oktober 1983

Wegverkeer — Rijden ondanks verval — Datum van kennisgeving door het openbaar ministerie niet vermeld — Schending van art. 97 Grondwet.

Het bestreden vonnis (Corr. Leuven, 24 maart 1983) wordt vernietigd op grond van een ambtshalve aangevoerd middel, afgeleid uit de schending van de artt. 97 van de Grondwet en 48, 1°, van de Wegverkeerswet:

«Overwegende dat het vonnis eiser veroordeelt wegens overtreding van artikel 48, 1°, van de Wegverkeerswet ter zake dat hij op 10 februari 1982, ondanks het tegen hem uitgesproken verval, een voertuig heeft bestuurd;

«Overwegende dat het vonnis weliswaar vaststelt dat het door eiser opgelopen verval uitgesproken was bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing voor een duur van zes maanden en dat het ingegaan was op 11 januari 1982; dat het vonnis evenwel de datum niet vermeldt waarop de bij artikel 40 van de Wegverkeerswet bepaalde kennisgeving aan de veroordeelde was gedaan; dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan niet blijkt dat een dergelijke kennisgeving werd gedaan;

«Dat het Hof aldus in de onmogelijkheid verkeert de wettigheid te toetsen van de door het bestreden vonnis uitgesproken veroordeling.»

(Voorzitter: de h. Boon — Raadsheer-rapporteur: de h. D'Haenens — Advocaat-generaal: de h. Declercq — Advocaat: mr. Vandebroek — In de zaak: V.)

NOOT—Zie Cass., 27 mei 1981, *Arr. Cass.*, 1980-81, 1121; Cass., 23 maart 1982, i.z. Van H., nog niet gepubliceerd.

Hof van Cassatie (1e Kamer), 28 oktober 1983

Burgerlijke rechtspleging — Tussengeschieden en bewijs — Getuigenverhoor — Aangewezen rechter — Wraking.

Het bestreden arrest (Hof Gent, 30 september 1982) staat de echtscheiding tussen partijen toe. Het hof laat deze be-

slissing stoelen, onder meer, op gegevens geput uit een getuigenverhoor toegestaan door de eerste rechter. Dit getuigenverhoor werd op 18 december 1978 gehouden door een rechter die niet nominatief in het vonnis waarbij het verhoor toegestaan werd, was vermeld. Hij werd slechts op voormelde datum bij beschikking van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg belast met het afnemen van het getuigenverhoor ter vervanging van de in het vonnis aangewezen rechters. Het bestreden arrest verwerpt de vraag tot nietigverklaring van voormeld getuigenverhoor. Deze vraag steunde op de beweerde onmogelijkheid het wrakingsrecht conform de artt. 828 en 834 Ger. W. uit te oefenen. De cassatievoorziening, waarin de schending van de artt. 828, 834 en 918 Ger. W. en het recht van verdediging wordt aangevoerd, wordt als volgt verworpen:

«Overwegende dat artikel 834 van het Gerechtelijk Wetboek de termijn waarbinnen de wraking van een rechter kan worden voorgedragen, beperkt in de gevallen waarin een vonnis dat een verrichting beveelt, daartoe een rechter aanwijst;

«Overwegende dat in artikel 918 van hetzelfde wetboek de bepaling dat het getuigenverhoor wordt gehouden door de rechter die is aangewezen in het vonnis dat het getuigenverhoor toestaat of beveelt, niet tot doel heeft het wrakingsrecht van de partijen te waarborgen en ten aanzien van dat recht slechts tot gevolg heeft dat, wanneer in het vonnis een rechter is aangewezen, de termijn waarbinnen die rechter kan worden gewraakt, beperkt is volgens het bepaalde in artikel 834;

«Overwegende dat het vonnis dat een plaatsopneming, een getuigenverhoor of een andere verrichting beveelt, geen beperking van de termijn als bepaald in artikel 834 kan meebrengen, wanneer de bevolen verrichting door omstandigheden moet worden uitgevoerd door een andere rechter dan de in het vonnis aangewezen rechter; dat, in zulk een geval, de partijen ten aanzien van de vervangende rechter het wrakingsrecht kunnen uitoefenen onder de gewone voorwaarden;

«Overwegende dat uit het voorgaande volgt dat het arrest niet de door het onderdeel aangevoerde schending van de artikelen 828, 834 en 918 van het Gerechtelijk Wetboek inhoudt en evenmin het recht van verdediging miskent.»

(Voorzitter: de h. Janssens — Raadsheer-rapporteur: de h. Caenepeel — Advocaat-generaal: de h. Tillekaerts — Advocaten: mrs. Bayart en De Gryse — In de zaak: S. t/ V.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 3 november 1983

Tuchtrecht — Geneesheer — 1. Behandeling en uitspraak in het openbaar — Rechten van de mens — 2. Hoven en rechtbanken — Burgerlijk recht.

De bestreden beslissing (Raad van Beroep van de Orde van Geneesheren, 22 maart 1982) heeft eiser een schorsing van vijf maanden opgelegd.

1. In het eerste middel klaagt eiser erover dat de raad van beroep zowel tijdens het debat als bij de uitspraak in openbare zitting heeft vergaderd.

«Overwegende dat de bestreden beslissing bij tuchtmaatregel een schorsing van vijf maanden oplegt en aldus eiser tijdelijk het recht ontnemt om het beroep van geneesheer te blijven uitoefenen, welk recht ten deze burgerlijk is; dat aldus de ten laste van eiser gevolgde tuchtprocedure voor de toepassing van artikel 6.1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden moet worden beschouwd als een procedure die betrekking heeft op, of aanleiding geeft tot het vaststellen van burgerlijke rechten en verplichtingen, in de zin van dat artikel;

«Dat eiser derhalve in principe recht had op een openbare behandeling van zijn zaak door de Raad van Beroep van de Orde der Geneesheren en op een openbare uitspraak van de beslissing;

«Overwegende dat noch uit de bestreden beslissing, noch uit de processen-verbaal van de terechtzittingen blijkt dat de behandeling met gesloten deuren verantwoord zou zijn geweest door een van de in artikel 6.1, tweede zin, van het verdrag vermelde redenen of dat eiser vrijwillig en ondubbelzinnig van de bij dat artikel voorgeschreven openbaarheid zou hebben afgezien;

«Dat het middel niet kan worden aangenomen.»

2. In het tweede middel voert eiser aan dat het geschil een burgerlijk recht tot voorwerp had en bijgevolg grondwettelijk bij uitsluiting viel onder de bevoegdheid, niet van de Raad van Beroep, maar van de rechtbanken van de rechterlijke orde.

«Overwegende dat het middel het begrip 'geschillen over burgerlijke rechten' in artikel 92 van de Grondwet gelijkstelt met 'het vaststellen van ... burgerlijke rechten en verplichtingen' in artikel 6.1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden;

«Overwegende dat de ten laste van eiser gevolgde tuchtprocedure voor de toepassing van artikel 6.1 van het verdrag moet worden beschouwd als een procedure die betrekking heeft op, of aanleiding geeft tot het vaststellen van burgerlijke rechten en verplichtingen, in de zin van dat artikel;

«Overwegende echter dat tuchtvervolgingen en het uitspreken van tuchtmaatregelen in beginsel niets te maken hebben met de geschillen waarvan artikel 92 van de Grondwet de kennisgeving bij uitsluiting aan de hoven en rechtbanken voorbehoudt;

«Dat de omstandigheid dat naar aanleiding van een tuchtprocedure, een tuchtmaatregel kan worden uitgesproken waarbij de schorsing wordt opgelegd van het recht geneeskunde uit te oefenen, niet betekent dat zulke tuchtprocedure tot voorwerp zou hebben 'geschillen over burgerlijke rechten' te beslechten in de zin van artikel 92 van de Grondwet;

«Dat het middel faalt naar recht.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Janssens — Advocaat-generaal: de h. Velu — Advocaten: mrs. Bützler en De Gryse — In de zaak M. t/ Orde van Geneesheren)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 3 november 1983

Tuchtrecht — Rechten van de mens — Apotheker — Schorsing van twee weken — Wens dat de zaak met

gesloten deuren wordt behandeld — Openbare uitspraak van de beslissing.

Eiser klaagt erover dat de bestreden beslissing (Raad van Beroep van de Orde van Apothekers, 22 juni 1982) in het openbaar is gewezen, hoewel hij uitdrukkelijk afstand had gedaan van de openbaarheid.

«Overwegende dat de bestreden beslissing bij tuchtmaatregel een schorsing van twee weken oplegt en aldus eiser tijdelijk het recht ontnemt om het beroep van apotheker verder te blijven uitoefenen, welk recht ten deze burgerlijk is; dat aldus, de ten laste van eiser gevolgde tuchtprocedure voor de toepassing van artikel 6.1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden moet worden beschouwd als een procedure die betrekking heeft op, of aanleiding geeft tot het vaststellen van burgerlijke rechten en verplichtingen, in de zin van dat artikel;

«Dat eiser derhalve in principe recht had op een openbare behandeling van zijn zaak door de Raad van Beroep van de Orde van Apothekers en op een openbare uitspraak van de beslissing;

«Overwegende dat het proces-verbaal van de terechtzitting van 25 mei 1982 vaststelt dat eiser de wens uitdrukte dat de zaak met gesloten deuren zou worden behandeld; dat de beslissing constateert dat eiser 'uitdrukkelijk de behandeling van de zaak met gesloten deuren gevraagd heeft'; dat echter uit geen stuk blijkt dat eiser vrijwillig en ondubbelzinnig van de openbaarheid van de uitspraak heeft afgezien;

«Dat het onderdeel niet kan aangenomen worden.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Janssens — Advocaat-generaal: de h. Velu — Advocaten: mrs. De Gryse en Bayart — In de zaak: J. t/ Orde van Apothekers)

Hof van Cassatie (3e Kamer), 21 november 1983

Faillissement — Verificatie van het passief — Schuldvordering van gewezen werknemer — Opneming in het passief nadat het arbeidsgerecht het bedrag ervan heeft bepaald — Bevoegdheid van de rechtbank van koophandel.

Het bestreden arrest (Arbh. Brussel, 16 november 1982) kent aan de partij D. diverse bedragen toe voor opzeggingsvergoeding, achterstallig loon, dertiende maand en vervoerkosten en beslist dat alle sociale bescheiden aan de betrokkene dienen te worden afgeleverd. Het veroordeelt de curator van het faillissement van de werkgever in alle kosten.

Het arrest zegt echter bovendien voor recht dat de aan D. toegekende bedragen dienen te worden opgenomen in het bevoorrecht passief van het faillissement en het veroordeelt de curator tot opneming van alle kosten van het geding in het passief van het faillissement. Dienaangaande wordt het arrest vernietigd:

«Overwegende dat, luidens artikel 574, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek, de rechtbank van koophandel, zelfs wanneer de partijen geen handelaar zijn, onder meer kennis neemt van vorderingen en geschillen rechtstreeks ontstaan uit het faillissement overeenkomstig de voorschriften van

het Wetboek van Koophandel en waarvan de gegevens voor de oplossing zich bevinden in het bijzonder recht dat het stelsel van het faillissement beheerst;

«Overwegende dat een vordering tot aanvaarding van schuldvorderingen in het passief van een faillissement een vordering is in de zin van voormeld artikel, zodat alleen de rechtbank van koophandel bevoegd is om ervan kennis te nemen;

«Dat het arbeidshof derhalve niet bevoegd is om voor recht te zeggen dat de aan eerste verweerder toegekende bedragen en de kosten van het geding in het passief van het faillissement van de P.V.B.A. S. dienen te worden opgenomen.»

(Voorzitter : de h. Delva — Raadsheer-rapporteur : de h. Vervloet — Advocaat-generaal : de h. Lenaerts — In de zaak : Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel in zake D. t/ mr. Vanderleenen q.q.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 29 november 1983

Wegverkeer — Kruisen — Verplichting zo nodig naar rechts uit te wijken door eventueel gebruik te maken van een gelijkgrondse berm.

Het bestreden vonnis (Corr. Gent, 17 juni 1983) veroordeelt eiser wegens overtreding van art. 15.2, eerste lid, van het Wegverkeersreglement op grond «dat de aanrijding veroorzaakt is door (eiser), doordat hij bij het kruisen van het voertuig bestuurd door (verweerder) op een 2,5 meter brede rijbaan naliet uit te wijken op de gelijkgrondse grasberm». Daartegen voert eiser aan dat art. 15.2 niet zegt dat men de gelijkgrondse berm dient te gebruiken.

«Overwegende dat het vonnis vaststelt dat de rijbaan ter plaatse slechts 2,5 meter breed is;

«Overwegende dat artikel 15.2, eerste lid, van het Wegverkeersreglement bepaalt dat de weggebruikers, bij het kruisen, een voldoende zijdelingse afstand moeten laten en dat zij, zo nodig, naar rechts moeten uitwijken;

«Overwegende dat artikel 15.3 van het reglement de bestuurder toelaat, wanneer het kruisen wegens de breedte van de rijbaan niet gemakkelijk kan worden uitgevoerd, de gelijkgrondse berm te volgen, op voorwaarde dat hij de weggebruikers die zich daar bevinden, niet in gevaar brengt;

«Overwegende dat uit de samenlezing van die artikelen volgt dat de appelrechters wettig hebben kunnen beslissen dat eiser, door in de gegeven omstandigheden zich niet op de gelijkgrondse berm te begeven, de verplichting zo nodig naar rechts uit te wijken niet is nagekomen en mitsdien artikel 15.2, eerste lid, heeft overtreden.»

(Voorzitter : de h. Boon — Raadsheer-rapporteur : de h. Matthijs — Advocaat-generaal : de h. Declercq — Advocaat : mr. De Roeck — In de zaak : M. t/ Van der D.)

Hof van Cassatie (3e Kamer), 19 december 1983

Arbeidsovereenkomst — Faillissement — Beëindiging — Opzeggingsvergoeding — Berekening — Vroeger

uitbetaalde opzeggingsvergoeding wegens vorig faillissement — Geen toerekening.

Een werknemer had destijds een opzeggingsvergoeding ontvangen wegens de beëindiging van zijn betrekking door het faillissement van zijn werkgever. Feitelijk werd de activiteit van het failliete bedrijf onmiddellijk voortgezet door een andere firma, en bleef de werknemer ononderbroken in dienst van «dezelfde onderneming». Toen ook de overnemende firma failliet was gegaan en de lopende arbeidsovereenkomsten om die reden werden beëindigd door de curator, besliste het Arbeidshof te Brussel op 27 april 1982 dat van de vergoeding waarop de werknemer nu aanspraak had, diende te worden afgetrokken de opzeggingsvergoeding die hem vroeger was toegekend en (gedeeltelijk) uitbetaald. Deze beslissing wordt vernietigd:

«Overwegende dat het arrest oordeelt dat eiser, vanaf zijn indiensttreding in 1954 bij de N.V. Bakkerij S., die, onder de naam N.V. P.-S. in 1974 failliet werd verklaard, tot op het ogenblik van de beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst in 1978 door verweester in haar hoedanigheid van curator van het faillissement van de N.V. P., steeds in dienst was van 'dezelfde werkgever', in de zin van artikel 15, § 1, tweede lid, van de gecoördineerde wetten betreffende het bediendencontract;

«Dat het arrest oordeelt dat eiser, wegens de beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst door verweester, een opzeggingsvergoeding overeenstemmende met vierentwintig maanden wedde toekomt, en beslist dat die vergoeding moet worden verminderd met 190.243 frank, dit is met de som die eiser als opzeggingsvergoeding wegens een vroegere beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst heeft ontvangen van het faillissement van de N.V. P.-S., waarvan de N.V. P. de activiteit had voortgezet;

«Overwegende dat de rechter de opzeggingsvergoeding die een werknemer toekomt, niet vermag te verminderen met de opzeggingsvergoeding die aan die werknemer is uitbetaald wegens een vroegere beëindiging van een andere arbeidsovereenkomst door een andere werkgever, ook al bleef de belanghebbende ondanks die beëindiging feitelijk ononderbroken in dienst van dezelfde onderneming.»

(Voorzitter : de h. Delva — Raadsheer-rapporteur : de h. Rauws — Advocaat-generaal : de h. Lenaerts — Advocaat : mrs. Bützler en De Gryse — In de zaak : C. t/ Faillissement N.V. P.)

Hof van Cassatie (3e Kamer), 19 december 1983

Veiligheidscomité — Oprichting — Staat en openbare diensten.

De Arbeidsrechtbank te Turnhout had bij vonnis van 7 februari 1983 beslist dat een veiligheidscomité moest worden opgericht in een vestiging van de Nato Shape Support Group. De Belgische Staat stelde, als vertegenwoordiger van de Group, hiertegen cassatieberoep in, aanvoerend dat de openbare diensten in geen geval verplicht zijn een of meer veiligheidscomités op te richten. Dat beroep wordt verworpen:

«Overwegende dat, krachtens artikel 1, § 1, derde lid, van de wet van 10 juni 1952 betreffende de gezondheid en de veiligheid van de werknemers, alsmede de salubriteit van het werk en van de werkplaatsen, de toepassingsfeer van die wet ook de Staat, de provinciën, de gemeenten, de openbare instellingen, de instellingen van openbaar nut en al wie met een openbare dienst is belast, omvat alsmede het door hen tewerkgestelde personeel; dat, naar luid van artikel 1, § 4, b, 1, eerste lid, van die wet, 'de bij artikel 1, § 1, bedoelde werkgevers een of meer comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen (oprichten) in de ondernemingen waar gewoonlijk gemiddeld ten minste 50 werknemers worden tewerkgesteld'; dat § 4, d, vierde lid, van hetzelfde artikel bepaalt: 'Onder de bepalingen van de letters a) tot d) hierboven vallen niet de inrichtingen en instellingen waarvan het personeel onderworpen is aan wettelijke of reglementaire bepalingen die hun syndicaal statuut vaststellen en in maatregelen betreffende de veiligheid, de gezondheid en de verfraaiing der werkplaatsen voorzien';

«Overwegende dat uit het geheel van deze wetsbepalingen voortvloeit dat de Staat, de openbare besturen en de openbare diensten verplicht zijn een of meer veiligheidscomités op te richten, wanneer zij gewoonlijk gemiddeld ten minste vijftig personeelsleden hebben, tenzij de voorwaarden bedoeld bij artikel 1, § 4, d, vierde lid, van de wet zijn vervuld;

«Dat het middel niet kan worden aangenomen, nu het enkel hierop berust dat de Staat en, in het algemeen, de openbare diensten, krachtens artikel 1, §§ 1 en 4, b, van de bedoelde wet, in geen geval verplicht zijn een of meer veiligheidscomités op te richten.»

(Voorzitter: de h. Delva — Raadsheer-rapporteur: de h. Rauws — Advocaat-generaal: de h. Lenaerts — Advocaten: mrs. Bayart en Bützler — In de zaak: Belgische Staat t/ Gewestelijk Verbond der Christelijke Vakverenigingen en A.C.V.)

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 301/82 — NV Clin-Midy e.a. / Belgische Staat (prejudicieel) — *Prijnsregeling — Farmaceutische specialiteiten* — 26 januari 1984

De Belgische Raad van State heeft het Hof prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van richtlijn 65/65 van de Raad betreffende de aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen inzake farmaceutische specialiteiten, om te kunnen beoordelen of met deze richtlijn in overeenstemming is het ministerieel besluit van 10 februari 1976 houdende een prijzenstop voor farmaceutische specialiteiten en vaststelling voor deze produkten van de maximumwinstmarges voor groothandelaren, apothekers en verpleeginrichtingen.

Deze vragen zijn gerezen in het kader van een beroep tot nietigverklaring van voormeld ministerieel besluit, ingesteld door 14 farmaceutische vennootschappen, waaronder de vennootschap Clin-Midy. Tot staving van hun vordering voerden zij aan dat de bestreden bepalingen in strijd waren met het gemeenschapsrecht en inzonderheid met richtlijn 65/65.

De nationale rechter heeft daarop drie prejudiciële vragen gesteld.

De eerste vraag

De verwijzende rechter vraagt in wezen of richtlijn 65/65 rechtstreekse werking heeft in de interne rechtsorde der Lid-Staten en of particulieren zich mitsdien voor hun nationale rechter daarop kunnen beroepen.

Het Hof constateert dat de bepalingen van de richtlijn onvoorwaardelijk en voldoende nauwkeurig zijn om door de betrokkenen voor hun nationale rechter te kunnen worden ingeroepen tegen elke daarmee strijdige wettelijke of bestuursrechtelijke bepaling van intern recht.

De tweede vraag

De tweede vraag is in wezen erop gericht te vernemen of richtlijn 65/65 uitsluitend betrekking heeft op de aanpassing van de bepalingen die de bescherming van de volksgezondheid tot doel hebben.

Het Hof constateert dat de richtlijn geen enkele bepaling bevat die strekt tot beperking van de bevoegdheid van de Lid-Staten om de prijzen van deze produkten te reglementeren. Nu de tekst erover zwijgt, kan een dergelijke beperking niet worden vermoed.

De derde vraag

De Raad van State wenst in wezen te vernemen of artikel 21 van richtlijn 65/65 aldus moet worden uitgelegd dat het de Lid-Staten belet de vergunning voor het in de handel brengen van een farmaceutische specialiteit te weigeren, te schorsen of in te trekken op grond dat de prijsregeling niet is nageleefd.

Er dient op gewezen dat het begrip «vergunning voor het in de handel brengen» in de zin van de richtlijn uitsluitend betrekking heeft op vergunningen die de bescherming van de volksgezondheid beogen.

Het Hof heeft de gestelde vragen beantwoord als volgt:

«1. Richtlijn 65/65 van de Raad van 25 januari 1965 betreffende de aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen inzake farmaceutische specialiteiten moet aldus worden uitgelegd, dat zij uitsluitend betrekking heeft op de nationale voorschriften ter bescherming van de volksgezondheid.

2. Artikel 21 van de richtlijn moet aldus worden uitgelegd dat de vergunning voor het in de handel brengen van een farmaceutische specialiteit alleen kan worden geweigerd, geschorst of ingetrokken op grond van de door de richtlijn beoogde bescherming van de volksgezondheid.»

Zaak 45/83 — Ludwig-Maximilians-Universität München/Hauptzollamt München-West (prejudicieel) — *GDT — Vrijstelling voor wetenschappelijke apparaten — Glazen flessen* — 26 januari 1984.

Het Finanzgericht München heeft een prejudiciële vraag gesteld betreffende de invoer met vrijstelling van de rechten van het gemeenschappelijk douanetarief van voorwerpen van opvoedkundige, wetenschappelijke of culturele aard.

Deze vraag is gerezen in het kader van een door de universiteit van München bij de nationale rechterlijke instantie ingesteld beroep tot nietigverklaring van het besluit waarbij de douaneautoriteiten voor de invoer van glazen flessen, die bestemd zijn voor de bewaring en de weefselcultuur van menselijke kankercellen in steriele omstandigheden, vrijstelling van douanerechten hebben geweigerd op grond dat het niet gaat om wetenschappelijke instrumenten of apparaten in de zin van de gemeenschapsverordening.

Deze flessen zijn vervaardigd van flintglas en speciaal ontworpen voor die weefselcultuur in steriele omstandigheden.

Verzoekster in hoofdgeding heeft betoogd dat de betrokken voorwerpen als «wetenschappelijke instrumenten of apparaten» moeten worden aangemerkt, daar zij in gespecialiseerde woordenboeken worden omschreven als precisiewerktuig of -gereedschap en de glazen flessen werktuigen zijn in de zin van deze verordening.

Volgens het Hauptzollamt daarentegen gaat het niet om instrumenten — daar instrumenten actief op het te behandelen voorwerp of materiaal inwerken terwijl deze glazen flessen slechts een passieve functie vervullen — en evenmin om werktuigen, doch om gerei.

Het Hof komt, na onderzoek van de communautaire regeling ter zake tot de conclusie dat vrijstelling van douanerechten enkel kan worden verleend voor materieel dat door zijn structuur en zijn werking zelf en rechtstreeks als middel voor het wetenschappelijk onderzoek fungeert.

Materieel dat niet als middel voor maar alleen als voorwerp van het wetenschappelijk onderzoek fungeert, zou daarentegen niet als wetenschappelijk instrument of apparaat kunnen worden aangemerkt; immers, wanneer het onderzoek niet met behulp van maar op dit materiaal wordt verricht, speelt dit laatste slechts een louter passieve rol bij het onderzoeksproces.

Het Hof heeft derhalve op de gestelde vraag geantwoord:

«Artikel 3, lid 1, eerste zin, van verordening nr. 1798/75 moet aldus worden uitgelegd dat daaronder niet valt materieel zoals recipiënten bestemd voor het bewaren, het opslaan, of het kweken van een stof waarop het onderzoek betrekking heeft, dat in het van wetenschappelijk onderzoeksproces slechts een passieve rol speelt.»

betreffende de herziening van het materiële militair strafrecht en het militaire tuchtrecht, reeds ingediend in 1981, een nagenoeg volledige herziening van het hele militair strafrecht en tuchtrecht beogen.

Op de brug tussen het verleden en de toekomst leek het prof. jhr. mr. Th. W. van den Bosch, president van het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof en bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de universiteit van Amsterdam, aangewezen om een boek te schrijven waarin het huidige militair strafprocesrecht in zijn historische ontwikkeling wordt bekeken en aldus begrijpelijk gemaakt, en waarin tevens de toekomstige hervormingen, die in de verschillende neergelegde ontwerpen vervat zijn, worden toegelicht.

De auteur is uitstekend in zijn opzet geslaagd. Het historisch gedeelte van zijn werk (pp. 1-50) biedt een zeer verhelderend aanloop tot de uiteenzetting over het huidige militair strafprocesrecht die erop volgt (pp. 51-115). Ze bevat vooral veel nuttige informatie over de werking van het militair gerecht vóór, tijdens en na W.O. II, zowel in Nederland als overzee. Uit de statistische gegevens m.b.t. 1981 valt op dat het grootste deel der militaire misdrijven en ook een belangrijk deel der gemeenrechtelijke misdrijven krijgsmachtelijk wordt afgedaan.

Het huidige militair strafprocesrecht wordt in al zijn aspecten behandeld. Bijzonder interessant zijn hier de pagina's gewijd aan het voorlopig arrest, waaruit blijkt dat, ofschoon het voorlopig arrest in militaire zaken vóór de partiële wetswijziging van 1963 noch aan termijnen, noch aan bepaalde gronden was gebonden, van deze schier onbeperkte mogelijkheden toch door de militaire overheden slechts een spaarzaam gebruik werd gemaakt. De partiële herziening van 1963 heeft de materie in militaire zaken aanzienlijk dichter gebracht bij de gemeenrechtelijke regeling, en de slechtere positie waarin de militaire beklaagde in vergelijking met de verdachte in het gewone strafproces de jure verkeert t.a.v. de rechtsmiddelen tegen de toepassing van het voorlopig arrest wordt de facto door een veel sneller verloop van de rechtspleging opgeheven. In het algemeen gesproken heeft de Nederlandse militaire rechter, net zoals de Belgische, door een ruime analogische toepassing van de bepalingen van het gemeenrechtelijk strafprocesrecht een geleidelijke toenadering van de militaire procedure tot de gemeenrechtelijke bewerkstelligd (zie F. Gorlé, «Kroniek van militair strafrechtspraak 1982», *R.W.*, 1983-84, 971-973). Toch blijven er nog problemen die ook vergelijkbaar zijn met die welke we in België kennen, nl. i.v.m. de hoedanigheid van de Auditeur-Militair en de Officier-Commissaris als «andere autoriteiten bevoegd de rechterlijke macht uit te oefenen» in de zin van art. 5, lid 3, van het E.V.R.M. (zie voor België Cass., 22 juni 1982, *R.W.*, 1982-83, 1115). Mocht het Hof van Straatsburg de huidige praktijk strijdig achten met het verdrag dan zou dit volgens de auteur echter gemakkelijk op te lossen zijn door de krijgsraad zelf uiterlijk na vier dagen over het voorlopig arrest uitspraak te laten doen.

De aanhangig zijnde wetsontwerpen ten slotte worden behandeld in een laatste hoofdstuk (pp. 117-159) en aan een kritisch onderzoek onderworpen. Opmerkelijk is dat in de ontwerpen geopteerd wordt voor het behoud van een afzonderlijke militaire justitie, ofschoon in ruime mate geïntegreerd in de gewone strafrechtspraak, om net dezelfde reden die ik aanhaalde in mijn reeds geciteerde kroniek (F. Gorlé, o.c., 973), nl. «een soepele overgang naar de oorlogsrechtspleging» (p. 124).

De nieuwe Nederlandse Grondwet van 17 februari 1983 houdt een aantal bepalingen in die verband houden met de militaire strafrechtspraak (p. 119) en die een herziening van het militair strafprocesrecht noodzakelijk maken. Dit wordt door de auteur positief beoordeeld, «indien maar voldoende rekening wordt gehouden met de bijzondere omstandigheden, waarin de militaire verdachte kan komen te verkeren» (p. 5).

Het boek van prof. jhr. mr. Th. W. van den Bosch bevat veel materiaal, dat de zo noodzakelijke herziening van het militaire strafrecht ook in België ten goede zou kunnen komen. Want ook voor ons land geldt de vaststelling van de auteur dat «... ten aanzien van het militaire strafprocesrecht kan gezegd worden dat het het stiefkind van de wetgever is geweest. Er zijn mij geen andere onderdelen van het recht bekend, die met zoveel onkunde, met zoveel nonchalance en met zoveel traagheid zijn behandeld» (p. 5).

Frits Gorlé

BOEKEN

Prof. jhr. mr. Th. W. VAN DEN BOSCH, **Huidig en toekomstig Militair Strafprocesrecht**, Studiepockets Strafrecht, Tjeenk Wilink, Zwolle, 1983, 202 blz.

Ook in Nederland is het militair strafrecht in volle beweging: op 4 maart 1983 werden bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal meerdere wetsontwerpen ingediend, die samen met de ontwerpen

MEDEDELINGEN

Kluwer's Post Scriptumprijs — Wetgevingstechniek en de toegankelijkheid van de wet voor de burger.

Op 28 maart 1984 werd de door de Kluwer Groep ingestelde aanmoedigingsprijs voor studenten in de afstudeerfase en pas afgestudeerden uitgereikt aan mevr. mr. Gwen Sebus.

«Met betrekking tot roerende goederen die noch in rechten bestaan, noch in schulden welke niet aan toonder betaalbaar zijn, geldt het bezit als volkomen titel», aldus artikel 2014, eerste lid, Ned. B.W. Wat zijn letteren requisitoriaal (artikel 25 Wet R.O.) of wat is requeste civiel (artikel 385 Rv)? Artikel 31, eerste lid, Werkloosheidswet kent veertien onderverdelingen die zelf weer onderverdelingen kennen, welke op hun beurt weer zijn onderverdeeld. Zo bestaat aan artikel 31, eerste lid, onder c, III, a.

Geen wonder dat de lezers van de Nederlandse wetgeving niet alleen vaak klagen over het grote aantal wetten, maar vooral ook over de onleesbaarheid en ingewikkeldheid ervan. Deze gebreken doen afbreuk aan de rol van de wet als eerste vindplaats van het recht. Toch gaat de wetgever er wel van uit, dat iedereen — jurist of burger — de wet kent en begrijpt. Niemand kan zich immers aan de wet onttrekken door de mededeling dat hij de wet niet kende. Daarnaast vereist toegang tot ons rechtssysteem rechtskennis; een beroep door de burger op rechtshulp is onontkoombaar geworden. De gebreken doen ook afbreuk aan algemene beginselen van wetgeving zoals rechtszekerheid, rechtsgelijkheid en voorspelbaarheid.

Het toegankelijker maken van de wetgeving voor de burger staat nauwelijks in de belangstelling («dat interesseert de mensen toch niet, daar zijn juristen voor»). Men gaat ervan uit, dat juristen of vakspecialisten de wetten wel voor anderen zullen «vertalen», maar juristen klagen evenzeer over de kwaliteit van de wetgeving.

Het is heel goed mogelijk om de wetgeving te verbeteren door middel van een geschikte wetgevingstechniek en er zo weer de functie van vindplaats van het recht aan te geven.

In deze publikatie geeft de schrijver aan de hand van illustratieve praktijkvoorbeelden aan in hoeverre de wetgeving kan worden verbeterd op het gebied van de wetssystematiek, wetstaal, opbouw, indeling en bekendmaking. Hierdoor kan een voor burgers (en juristen) zo kenbaar en toegankelijk mogelijke wetgeving worden bereikt.

Mede op grond hiervan was de jury unaniem in haar oordeel om deze doctoraal scriptie van mevrouw mr. Gwen Sebus te bekronen met de Kluwer's Post Scriptum 1984.

De prijs bestaat uit een bedrag van f10.000- en de bekroonde publikatie wordt door Kluwer uitgegeven.

De jury, die over de toekenning van de prijs beslist, bestaat uit: mr. J.M. Polak, lid van de Raad van State en oud-hoogleraar te Wageningen, mr. J. van Soest, advocaat-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden en oud-hoogleraar te Amsterdam en mr. C.J. van Zeben, lid van de Raad van State en oud-hoogleraar te Utrecht. Zij kunnen zich in hun beoordeling laten bijstaan door specialisten op bijzondere rechtsgebieden.

Deze aanmoedigingsprijs is in februari 1981 voor de eerste maal uitgereikt.

der Mijn, buitengew. hoogl. Erasmusuniversiteit, Rotterdam; beleidsadviseur KNMG; prof. dr. B. Smalhout, anaesthesioloog te Utrecht; Frits Gonggrijp, jurist.

2. *tuchtrecht voor advocaten, accountants, fiscalisten, notarissen, gerechtsdeurwaarders*
Mr. H.J. Sluiter, vice-pres. Gerechtshof te Amsterdam; mr. J.B. Bitter, advocaat, lid Alg. Raad Ned. Orde van Advocaten; mr. Ph. C.M. van der Ven, raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden; hr. P.A. Neve, gerechtsdeurwaarder te Tilburg; mr. J. Ruijgh, kand. notaris, Riemers & Schuttevaer te Utrecht; mr. A.H. Santen, notaris, Lubbers & Dijk te Amsterdam

3. *tuchtrecht in de sport, journalistiek en media*
Mr. M.P. Galema-Kuipers, plv. secr. Raad voor de Journalistiek; mr. G.W. Kernkamp sr., advocaat, voorzitter FC Utrecht; mr. F.C. Kollen, advocaat, auteur sportreglementen; mr. J.L. Janssen van Raay, advocaat, lid Eur. parlement; drs. H.W.M. van Run, voorlichter Ministerie WVC

4. *militair tuchtrecht*
Prof. Jhr. Mr. Th. W. van den Bosch, buitengew. hoogleraar Universiteit van Amsterdam; t.v.k. President Hoog Militair Gerechtshof

5. *tuchtrecht in het bedrijfsleven en PBO*
Mr. J.J.R. Bakker, vice-voorz. College van Beroep voor het Bedrijfsleven; mr. H. de Doelder, Arr. Officier v. Justitie te Rotterdam

6. *tuchtrecht in de bouw*
Mr. J.J.L.N. van Elk, voorz. Zuid Ned. Aannemers Vereniging; mr. J.M. Middag, directeur Ned. Vereniging van Make-laars

Generaal-rapporteur: mr. W.L. Haardt, t.v.k. raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden

In toenemende mate worden medici, advocaten, notarissen, accountants, makelaars, sportlieden en andere beroepsbeoefenaars geconfronteerd met het tuchtrecht.

De disciplinaire rechtspraak is voornamelijk in handen van beroepsgenoten en onttrekt zich veelal aan de waarneming van anderen.

De praktijk leert dat betrokkenen onvoldoende zicht hebben/krijgen in het functioneren van deze vorm van rechtspleging, waardoor vaak onnodig fouten worden gemaakt en schade wordt berokkend.

Dit congres beoogt het tuchtrecht doorzichtiger te maken en bestaande misverstanden over «doofpot» en de wijze van berechting van beroepsfouten weg te nemen.

Het congresprogramma:

- 9.30 u. ontvangst der deelnemers met koffie
- 10.00 u. opening door de minister van Justitie, Mr. F. Korthals Altes
- 10.20 u. rede van mr. J.F. Bellaart, Voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht
- 10.30 u. Inleiding met video/filmpresentatie door generaal-rapporteur, mr. W.L. Haardt
- 12.00 u. aperitief en lunch
- 13.30 u. werkvergaderingen van sectie 1, 2 en 3
voorzitters: prof. mr. W.B. van der Mijn (sectie 1); mr. Ph. C.M. van der Ven (sectie 2); mr. W. G. Kernkamp sr en drs H.W.M. van Run (sectie 3).
- 15.30 u. theepauze
- 16.00 u. rapportage door de secties 1 t/m 6;
plenaire forumdiscussie met gelegenheid tot het stellen van vragen.
forumleden: mr. J.J.R. Bakker, prof. Jhr. mr. Th. W. van den Bosch, mr. J.J.L.N. van Elk, mr. G.W. Kernkamp sr, prof. mr. W.B. van der Mijn, drs H.W.M. van Run, prof. dr. B. Smalhout, mr. Ph. C.M. van der Ven
forumvoorzitter: mr. J.F. Bellaart
- 17.30 u. einde congres, waarna ontvangst van deelnemers en genodigden door het Gemeentebestuur van Breda ten stadhui-ze
- 19.00 - 22.30 u.
buffet-dansant voor deelnemers en genodigden in de Koninklijke Militaire Academie te Breda

BERICHTEN

Een Congres over tuchtrecht en fairplay te Breda

Onder auspiciën van de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht organiseert de Stichting Procesrecht op 11 mei 1984 in het Turfschip te Breda een congres getiteld: Tuchtrecht & Fair Play.

Medewerking wordt verleend door:

1. medisch tuchtrecht

Mr. M. Knap, oud vice-pres. Arr. Rechtbank te Amsterdam; drs. B. Admiraal, tandarts te Hilversum; prof. mr. W.B. van

Gedurende de middag is een partner-programma georganiseerd.
Inlichtingen: mr. B.J. van Heyst, Stichting Procesrecht, Emma-
laan 23, 3581 HN Utrecht, tel. 030-521-434, telex 70.136.

**A.J.A. — Contacten tussen rechtsfaculteiten en verzekeringson-
dernemingen — Vierde lezing van de zesde cyclus**

De heer Y. Pouillet, directeur van het Centre de Recherches «In-
formatique et Droit» en lector aan de Rechtsfaculteit der Universi-
taire Faculteiten Notre-Dame de la Paix (Namen), zal op woensdag
4 april 1984 om 17u30 in het Huis der Verzekering (7de verdie-
ping), de Meeûsplantsoen 29 te 1040 Brussel, een lezing houden
over: «Fichiers d'assurance informatiques et libertés. Les implica-
tions de la loi relative à la protection de la vie privée».

De heer J.-C. Lecoyer, administratief secretaris van de Beroeps-
vereniging der Verzekeringsondernemingen, heeft aanvaard deel
uit te maken van het panel.

Zoals altijd is er gelegenheid tot het stellen van vragen. De toe-
gang is vrij voor iedereen die belang stelt in het verzekeringsrecht.

Fiskofoon-prijs 1984.

De v.z.w. Fiskofoon, uitgever van het gelijknamige tijdschrift,
heeft zich vanaf haar oprichting tot doel gesteld de Nederlandsta-
lige fiscale literatuur te stimuleren.

Het is met deze bedoeling dat zij sinds 2 jaar de «Fiskofoon-
prijs voor de beste fiscale tekst» uitschrijft.

De Fiskofoon-prijs richt zich tot jongeren met belangstelling
voor fiscaal recht.

De Fiskofoon-prijs, 50.000 fr., wordt toegekend aan de auteur
van de tekst die door de jury als de beste tussen alle inzendingen
wordt beoordeeld.

De jury bestaat uit de professoren F. Vanistendael (K.U.Leuven)
en W. Maeckelbergh (Fiscale Hogeschool) en de Kernredactie van
Fiskofoon.

De manuscripten worden verwacht vóór 31 oktober 1984 op het
redactiesecretariaat van Fiskofoon (p/a Kluwer rechtswetenschap-
pen, Santvoortbeeklaan 21-23, 2100 Deurne-Antwerpen).

Het volledige reglement kan u op hetzelfde adres verkrijgen.

TIJDSCHRIFTEN

Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid, 1983

nr. 3, maart

J. Denaeyer, Het gewaarborgd inkomen voor bejaarden in de
residuale sociale zekerheid; X., Wetgeving; J. Luttun, Verzeke-
ringsplicht van de beroepsvoetballer (noot bij Cass., 11 oktober
1982); F. Vandamme, De plaats van de minst bedeelden binnen de
huidige programma's en activiteiten van de E.E.G.; R. Elst, Ver-
andering van het kinderbijslagstelsel en van de kinderbijslagbe-
dragen in Zweden; X., Werking van de Rijksdienst voor Sociale
Zekerheid in 1981; X., Nieuw actieprogramma van de Gemeen-
schap inzake de bevordering van gelijke kansen voor de vrouw.

Cahiers de droit européen, 1983

nr. 4.

C. Flaesch-Mougin, La C.E. et la lutte contre les fraudes au
détriment du budget communautaire; J. Sack, La nouvelle politi-
que commune de la pêche; R. Hoebaer, La mise en oeuvre des
directives des Communautés européennes en Belgique; K. Le-
naerts, La modulation de l'obligation de renvoi préjudiciel (noot
bij H.v.J., 6 oktober 1982, nr. 283/81, in de zaak Cilfit); A. Ro-
bins, Chronique législative (1er juin 1983-31 juillet 1983).

Jurisprudence de Liège, 1983

nr. 41, 16 december

A. Kohl, noot bij Hof Luik, 3 juni 1983 (bevoegdheid — vorde-
ring tot uitbreiding van het faillissement tegen de bestuurder van
een Belgische vennootschap, wonende in het buitenland op het
ogenblik van de staking van betaling); G. De Leval, noot bij Hof
Luik, 22 juni 1983 (Strafrechter die werkgever veroordeelt wegens
niet-betaling van het vakantiegeld — verplichting om werkgever
ambtshalve te veroordelen tot betaling van het achterstallig vakan-
tiegeld — gevolgen voor de procedure ingeleid door de benadeelde
derde); G. De Leval, noot onder Voorz. Kh. Verviers, 8 juli 1983
(vordering tot staken op basis van de Handelspraktijkenwet —
vordering subsidiair in kort geding — herkwalficatie van de eis —
taak van de rechter); G. De Leval, noot bij Kh. Luik, 17 oktober
1983 (faillissement - verzet — neerlegging van proces-verbaal van
vrijwillige verschijning op de laatste nuttige dag — verschijning ter
terechtstelling na het verstrijken van de termijn voor verzet — niet
ontvankelijk).

Nederlandse Juristenblad, 1983

nr. 43, 10 december

Th. L.B. Van Ardenne, Voorlopige voorzieningen bij de Kan-
tonrechter; A.H.G.M. Houben, Minder beroep op de rechter;
J.W. IJssink, Kroontoezicht op gemeentelijke belastingverordenin-
gen; P. Clausen, het Arbitraal beding en de zwarte lijst in het
wetsontwerp inzake algemene voorwaarden; H. Schadee, Is histo-
ry bunk?; A.H.G.M. Houben, Handhaving van een reputatie
(met naschrift van H. Van Maarseveen); R. Kottentzen, The
11th World congress on philosophy of law and social philosophy in
Helsinki; Rechtspraak Hoge Raad (civiele kamer, strafkamer en
belastingkamer); Rechtspraak kort geding; X., Rapport «Leden
van etnische minderheden in detentie»; X., Rapport «Voorkeurs-
behandeling bij benoeming vrouwelijke burgemeesters»; X., Ge-
bruik sterilisatiebewijs in strijd met Grondwet.

nr. 44, 17 december

M.G. Rood, Novemberstorm in de publieke sector; J. Ten
Berg-Koolen, Burgerlijk procesrecht in beweging; Ph. Van den
Biesen, Openlijke en stiekeme diefstal; F. Vries, De Centrumpar-
tij: een racistische maffia; Rechtspraak Hoge Raad (civiele
kamer); Rechtspraak kort geding; X., Verslaving in penitentiaire
inrichtingen; X., Voorontwerp wet op de politieregisters; X., Ver-
eenvoudigde afdoening verkeersovertredingen; X., Rolverdeling
en Rijksgroepsregeling werkloze werknemers (RWW); X., Huis-
vesting buitenlandse werknemers in het Westland; X., Criminali-
teit bij vrouwen; X., Amnesty-actie «Er valt niets te vieren»; X.,
Kamervragen: Appartementsbewoners en aftrek van groot onder-
houd.

nr. 45-46, 24 december

J. Doomen en R. Kottling, Gearrangeerde en geforceerde Turkse
huwelijken; B.W.M. Nieskens-Isphording, Artikel 2014 B.W. —
met twee benen in het graf — zorgt nog voor nieuwe problemen.
Moet artikel 3.4.2.3a N.B.W. (nog eens) worden herzien?; H. Van
Maarseveen, Passief kiesrecht; H.H. Kirchheiner, Commissie
kleine criminaliteit geïnstalleerd; J.C.E. Van den Brandhof,
Schraping van het terugkooprecht van gedeposeerden? Reactie I;
O. De Haan-Chaillet, Nogmaals schraping van terugkoop-
recht. Reactie II (beide reacties met naschrift van G.E. Lange-
meijer); Rechtspraak Benelux-Gerechtshof, Hoge Raad (civiele
kamer en strafkamer) en kort geding; X., Wetgeving; X., Be-
roepsprocedure bij de Europese Commissie te langdurig; X., Pro-
cedure van goedkeuring van verdragen; X., Deregulering veroor-
zaakt wetgevingsproblemen; X., Gelijke behandeling in perso-
neelsadvertenties. Aanbeveling van de Reclame Code Commissie;
X., Opheffing van vijftig adviesorganen; X., Kamervraag: Vrij-
heid van meningsuiting en gedetineerden.

Rechtsgeleerd magazijn Themis, 1983

nr. 6

G.H.A.S., Redactionele kanttekeningen: Eigenrichting in een
rechtsstaat; H. Van Eikema Hommes, Enige beschouwingen over
de verhouding van rechtsvorming en logische principes; Boekbe-
schouwingen; H.A.H. Audretsch, H.G. De Jong en P.J.I.M. De
Waart, Kroniek van het Volkenrecht en het Recht van de Interna-
tionale Organisaties; Inhoudsopgave 1983.